

پودمان مهارتی اول:

مهارت مدیریت و برنامه‌ریزی در خانواده

هدف کلی

توانایی مدیریت و برنامه‌ریزی امور خانواده

جدول زمان‌بندی

۲۶ ساعت	آموزش نظری آموزش مبانی درس به شیوه مناظره ای مدرس و هنرجو
۱۴ ساعت	آموزش عملی (شامل فعالیت‌ها و کارگروهی کلاسی، بررسی مشاهدات، بازدید،...)
۴۰ ساعت	مجموع

مدیر، اداره و مدیریت واژگانی هستند که هر فردی از دوران کودکی و نوجوانی با آن‌ها آشنا می‌شود. اصطلاح مدیر به عنوان رئیس مدرسه، اداره به عنوان محل کار و مدیریت به عنوان فعالیتی که مدیر انجام می‌دهد، در نگاه اول شکل می‌گیرد. در مسیر رشد و بلوغ فکری که دانسته‌ها کامل تر شده و درک و فهم امور و عبارات از حالت ساده یا تک بعدی خارج می‌شود، جایگاه «مدیریت» نیز تکامل و تعالی می‌یابد. تا آنجا که امروزه شناخت مدیریت به صورت یک رشته تخصصی در دانشگاه‌ها در کلیه مقاطع تحصیلی و در گرایش‌های متنوع تدریس می‌شود. ضرورت و گستردگی در آموزش مدیریت به این دلیل است که مدیریت نه تنها یک علم محض نیست بلکه جزء کاربردی‌ترین علوم می‌باشد. کما این که هر از چندگاهی شاهد تجلیل و نکوداشت از کسانی هستیم که در زمینه‌های مختلف به عنوان مدیر موفق شناخته شده‌اند.

اهمیت مدیریت به عنوان یک علم و هنر به اندازه‌ای است که در قانون اساسی نیز جزء شرایط و صفات رهبری، به عنوان عالی‌ترین مقام سیاسی و دینی کشور بر شمرده شده است: اصل یکصد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در باب شرایط و صفات رهبر، بینش سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری را لازم می‌داند.

استفاده از دانش و مهارت‌های مدیریت نه تنها در زندگی اجتماعی دارای اهمیت است بلکه استفاده از آن برای زندگی فردی و خانوادگی نیز ضرورت دارد:

آیا تمام خانواده‌ها می‌دانند برای رسیدن به اهدافشان چه‌طور باید تلاش و برنامه‌ریزی کنند؟ مدیر خانواده چه شایستگی و مهارت‌هایی را باید دارا باشد؟ مدیریت زمان به چه معناست؟ مناسب‌ترین شیوه برنامه‌ریزی برای هر خانواده کدام است؟ آیا به اهمیت تعیین اولویت‌ها در چگونگی گرداندن امور آگاهیم؟ هنگام تقسیم کار در خانواده به چه نکاتی باید توجه کنیم؟ چگونه می‌توان فرهنگ آموختن از تجربه‌های دیگران خود رواج دهیم؟ در هر خانواده، کدام شیوه نظارتی مؤثرتر و مناسب‌تر است؟ ضرورت پرداختن به چنین سؤالاتی، دست‌مایه تدوین کتاب حاضر شد.

هدف کلی از تألیف این کتاب، آشنایی با اصول مدیریت و برنامه‌ریزی در خانواده است و سعی گردیده است مطالب آن بر اساس استانداردهای توانایی مدیریت و برنامه‌ریزی در خانواده مصوب سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور به رشته‌ی تحریر درآید.

در این کتاب برآنیم تا از طریق معرفی اجمالی اصول بنیادین مدیریت، دانش و مهارت مدیریت و برنامه‌ریزی در خانواده را در مخاطبان ارتقا بخشیم.

به سبب محدودیت حجم کتاب درسی، برخی از موضوعات به اجمال مورد بحث واقع شده است از هنرآموزان عزیز تقاضا می‌شود با توجه به منابع معرفی شده و نیز با تجربه‌های گران‌بهای خود نسبت به ارتقای سطح توانایی استفاده از مهارت مورد بحث در هنرجویان، همت گمارند.

از والدین محترم نیز خواهشمندیم به منظور تعمیق یادگیری، از مشارکت فرزندان عزیز خود در تجربه عملی متون درسی در خانواده استقبال کنند و بهره گیرند. برای یادگیری بهتر هنرجویان عزیز، در هر فصل فعالیت‌های جمعی و فردی، آورده شده است که راهنمایی هنرآموزان گرامی و همکاری والدین محترم در دستیابی به اهداف آموزشی را می‌طلبد.

واحد کار اول

آشنایی با مفهوم مدیریت در خانواده

ز مادر است میسر بزرگی پسران

همیشه دختر امروز، مادر فرداست

که داشت میوه‌ای از باغ علم و دین در دامان

چه زن، چه مرد کسی شد حکیم و کامروا

پروین اعتصامی

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- مدیریت را تعریف کند.
- ۲- مفهوم مدیریت در خانواده را توضیح دهد.
- ۳- وظایف اصلی مدیران را شرح دهد.
- ۴- مهارت‌های لازم برای مدیران خانواده را بیان کند.

پیش‌آزمون واحد کار اول

گزینه‌های صحیح را با علامت (*) مشخص کنید:

۱- مدیریت یک وظیفه اجباری است که تنها بر عهده مرد خانواده است.

صحیح غلط

۲- مشارکت در مدیریت خانواده امری ضروری است.

صحیح غلط

۳- رهبری و مدیریت به یک مفهوم است.

صحیح غلط

۴- همسویی هدف‌های اعضای خانواده بر عهده مدیریت خانواده است.

صحیح غلط

۵- شیوه مدیریت صحیح را فقط از راه تجربه می‌توان آموخت.

صحیح غلط

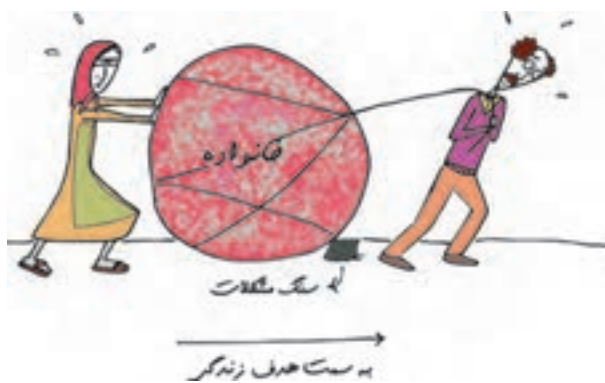
اهداف تک تک اعضا و مجموعه خانواده و خدمت به اجتماع موفق گردند.

حال، پرسشی در اینجا مطرح است: آیا همه خانواده‌ها می‌دانند چه‌طور باید برای رسیدن به اهدافشان تلاش و برنامه‌ریزی کنند؟

مسئولیت‌های هر عضو چگونه معین می‌شود؟ چه کسی بیشترین شایستگی را برای تصمیم‌گیری در شرایط خاص دارد؟

۱-۱ تعریف مدیریت

مدیریت عبارت است از علم و هنر برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، نظارت، کنترل، هماهنگی و رهبری فعالیت‌های دسته‌جمعی عده‌ای از افراد برای رسیدن به هدف‌های مشترک پس مدیر یعنی گرداننده و مدیریت یعنی گرداندن یک سازمان، شهر، خانواده یا... در جهت هدف خاص خودش.

فعالیت ۱

مراحل مدیریت را در یکی از فعالیت‌های روزانه خود شرح دهید (هدف: هنرجو، پیش از آشنایی با مراحل و اصول علمی مدیریت، تعریف ذهنی خود را از آن بیان کند).

خانواده مهم‌ترین و اصلی‌ترین واحد اجتماعی است که شاید بتوان گفت سایر نهادهای اجتماع برای خدمت‌گزاری و تقویت آن تأسیس شده‌اند. خانواده با پیوند زن و مرد تشکیل می‌شود و با تولد فرزندان بر تعداد اعضای آن افزوده می‌گردد. این نهاد اجتماعی به طور طبیعی دارای هدف است و سرمایه و توان انسانی اعضای آن برای رسیدن به هدف صرف می‌گردد. هدف اصلی خانواده ایجاد محیط انس، لذت، آرامش و صمیمیت برای همسران است تا به کمک یکدیگر کاستی‌های خود را رفع کنند و نیازهای طبیعی یکدیگر را برآورده سازند؛ همچنین زمینه رشد و تعالی مادی و معنوی برای دو طرف ایجاد گردد و بتوانند نسلی پاک را شکوفا و راهبری کنند.

هر مجموعه‌ای اگر دارای نظام، سازمان‌دهی و مدیریت باشد، بهتر می‌تواند به اهداف خود برسد و با صرف هزینه کمتر، نتایج بهتری به دست آورد. اعمال مدیریت یک اصل عاقلانه و پذیرفته شده در هر مجموعه کوچک و بزرگ است و در ضرورت آن تردیدی وجود ندارد. در روایتی رسول خدا (ص) فرموده‌اند که حتی اگر در یک مسافرت، سه (یا دو) نفر همراه شدند، یکی از آنها باید مسئولیت و مدیریت جمع را عهده‌دار گردد^۱.

ضرورت مدیریت در خانواده هم مانند ضرورت مدیریت در هر مجموعه هدف‌دار است، که باید اعضاء خانواده به آن پای‌بند باشند تا در رسیدن به

۱-۲ تعریف مدیریت در خانواده

شما در چه نوع خانواده‌ای زندگی می‌کنید؟ خانواده‌ای که در آن پدرسالاری است یا مادر سالاری؟ یا این که نه، زمانه برگشته است و فرزندان سالار خانه شده‌اند؟ یا این که حق‌مداری، دین، اخلاق و در واقع انصاف و مهربانی و عدالت بر رابطه‌ها حاکم است؟

مدیر خانه شما کیست؟

پدر؟ مادر؟ هر دو؟ یا هیچ کدام؟ در گذشته کم نبودند خانواده‌هایی که بزرگ خانواده پدر بود و هر چه او می‌گفت، باید اجرا می‌شد. در بعضی از اقوام هم مادر نقش اصلی را داشت و هر آنچه او تصمیم می‌گرفت، سایر اعضا بی‌چون و چرا آن را اجرا می‌کردند و در مقابل تصمیم‌گیری مادر، بقیه مخالفتی نداشتند.

اما بهترین نوع خانواده کدام است؟

بین خانواده‌هایی که روش‌های مختلفی را برای مدیریت انتخاب می‌کنند، نظیر مدیریت مستبدانه، روش انتخاب آزادانه برای همه، یا مدیریتی که در آن همه اعضای خانواده با مشورت هم‌دیگر در تصمیم‌گیری مشارکت دارند؛ کدام بهتر است؟ شما ترجیح می‌دهید که چگونه خانواده‌ای بسازید یا در چه خانواده‌ای زندگی کنید؟

مدیر خانه هر کس که باشد باید تلاش کند تا در خانه نظم و انضباطی برقرار شود و علاوه بر اینکه همه از یک تصمیم تبعیت می‌کنند، حق مشارکت در تصمیم‌گیری را هم داشته باشند؛ یعنی بتوانند اظهار نظر کنند. در غیر این صورت اوضاع خانه آشفته می‌شود و هیچ‌کس از دیگری حرف شنوی ندارد و لذا نمی‌توان اسم این نهاد را خانواده گذاشت. از

پیامبر اکرم (ص) روایت شده است:

بدانید تمام شما مانند چوپان هستید و نسبت به رعیت خود (منظور افراد تحت سرپرستی است) مسئولیت دارید^۱.

فعالیت ۲

فهرستی از فعالیت‌هایی که در خانواده شما با مدیریت پدر و نیز اموری که با مدیریت مادرتان صورت می‌گیرد تهیه و در کلاس با فهرست هم‌کلاسی خود مقایسه کنید (هدف: هنرجو با تنوع مدیریت امور منزل در فرهنگ‌های مختلف توسط هر یک از والدین آشنا شود).

۱-۳ وظایف مدیر

به عقیده فایول^۲ (از بزرگان علم مدیریت) مدیریت فعالیتی است که با تمام مسئولیت‌هایی که انسان به عهده می‌گیرد ارتباط پیدا می‌کند. خواه این مسئولیت در اداره امور یک سازمان باشد و خواه در اداره امور خانواده. پس در کلیه امور درجاتی از برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و رهبری، هماهنگی، نظارت و کنترل لازم است. به عقیده این محقق کلاسیک مدیریت عمومی، تمام فعالیت‌های مدیریت بر پایه این پنج عنصر تشکیل یافته است:

۱- برنامه‌ریزی: مدیر بایست بینایی و ارزیابی آینده، توان و امکانات لازم را برای واکنش‌های مناسب در برابر رویدادها، به منظور دست‌یابی به هدف، آماده می‌سازد. او در این راستا نخست باید طرحی

۱. «الا کلکم راع وکلکم مسئول عن رعیت» میرزا حسین النوری الطبرسی، ۱۴۰۷:ص ۲۶۸
۲. Henri Fayol (۱۸۴۱-۱۹۲۵)

از وظایف مدیر، مانند برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری، ارزش‌یابی، نظارت و ... یک ضرورت است. مدیر وظیفه دارد اعضای سازمان را در شبکه همکاری میان اعضا، به طور هدفمند هماهنگ سازد. هماهنگی برای انجام هر کاری ضرورت دارد. اگر میان ذهن و اندیشه انسان با جسم و تن او هماهنگی نباشد، کاری از او ساخته نیست. ایجاد هماهنگی بین اعضای خانواده، به‌ویژه با بزرگ‌تر شدن فرزندان، کار دشواری است و به آموختن و تجربه کردن نیاز دارد.^۴

۵- نظارت و کنترل: نظارت، به معنای روش یا وسیله‌ای است که درستی انجام امور را در مقایسه با طرح و برنامه و یا تصمیم گرفته شده بررسی می‌کند.

فعالیت ۳

از هر یک از والدین خود پرسید چه تفاوتی میان شیوه مدیریت والدینشان در زمان کودکی‌شان با شیوه مدیریت کنونی ایشان در خانواده شما احساس می‌کنند؟ در مورد علل این تفاوت در کلاس بحث کنید (هدف: هنرجو در این فعالیت، پویایی محیط خانواده را حتی در نسل‌های گوناگون، مشاهده کند و بر لزوم آموختن اصول و قواعد علمی مدیریت برای اداره هدفمند خانواده ادراک بیشتری یابد).

۴- همان، ص ۹

از اقدامات و فعالیت‌هایی را که باید انجام گیرد تهیه کند. این طرح هم باید نتایج، و هم مسیر فعالیت‌هایی که باید دنبال شوند را پیش‌بینی کند؛ مراحل که باید پشت سر گذاشته شوند و سرانجام روش‌ها و راه‌های انجام کاری را که باید صورت گیرد روشن سازد.^۱

۲- سازمان‌دهی: سازمان دادن به یک فعالیت یا موضوع، فراهم آوردن همه چیزهایی است که بتوانند در راه انجام آن کار مفید واقع شوند. به علاوه، مدیر باید سلسله روابط انسانی و ارتباطات مادی متناسب با اهداف و منابع رهبری خود را برقرار سازد و بین آن‌ها هماهنگی ایجاد کند.^۲ به عبارت دیگر، سازمان‌دهی فرایندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و هماهنگی میان آنان، به منظور کسب اهداف صورت می‌گیرد.

۳- رهبری و هدایت: رهبری یا فرماندهی یعنی هدایت و جهت‌دهی افراد در انجام دادن کار. نقش رهبر به آموزگار یا معلم نزدیک است. راهنمایی اعضای هر سازمان بزرگ و کوچکی، موجب افزایش مهارت‌های آنان می‌شود.^۳ لازمه اعمال درست رهبری، با توجه به نوع کاری که باید انجام شود وجود ویژگی‌ها و توانایی‌های لازم در شخص رهبر است.

۴- هماهنگی: وجود هماهنگی در هر یک

۱- سید مهدی عباس زادگان، ۱۳۷۶: ص ۷۹. به نقل از ابراهیم رزاقی، ۱۳۸۹: ص ۷

۲- همان، ص ۷۰ و ۸۰

۳- همان، ص ۸

۴-۱ سه ابزار کلیدی مدیران موفق خانواده

ابزارهای اصلی مورد نیاز برای انجام وظایف تعریف شده مدیر خانواده متعدد است در ادامه به چند مورد پر اهمیت آن‌ها اشاره می‌شود.

هدف: خانواده مانند تمام مجموعه‌های هدفمند دیگر، دارای رسالت روشنی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط تمام اعضا دنبال می‌شود. همسران در آغاز زندگی بر پایه رسالت‌هایی که بر خود واجب می‌دانند (نظیر برقراری رابطه‌ای که به کمال هر دو بینجامد یا تربیت فرزندان سالم، دیندار و درستکار) مجموعه‌ای از اهداف کوچک و بزرگ و اقدامات عملی را، که خود و فرزندان باید انجام دهند، در طی دوره‌های مختلف به طور مشخص تعیین می‌کنند و مدام مورد بازبینی قرار می‌دهند. در خانواده اگر چه کارهای بسیار خرد و کوچک نیز ضرورت دارند ولی سطح انتظارات افراد خانواده باید بسیار بالا باشد و برای تعالی خانواده اهداف بزرگتری در نظر گرفته شود^۱. البته هم‌سویی هدف‌ها در سطح مدیریت خانواده ضرورت دارد. هدف‌های خانواده، پدر و مادر و فرزندان نیز ممکن است با هم تفاوت‌های قابل توجهی داشته باشند، که هم‌سو کردن آن‌ها کاملاً ضروری است. البته نباید انتظار داشت که پدر و مادر همیشه تصمیم‌گیران فرزندان باشند بلکه فقط تا زمانی که بزرگ می‌شوند و به بلوغ عقلی نسبی می‌رسند هدف‌های آنان را والدین تعیین می‌کنند.

مسئولیت: مسئولیت‌خواهی و مسئولیت‌پذیری نیز دو عنصر پایه‌ای در روابط خانوادگی است. مدیران خانواده بدون مسئولیت خواستن از هم و از فرزندان و مقایسه کار انجام شده با هدف و کار پیش بینی شده نمی‌توانند از صحت مسیر در پیش گرفته خانواده اطمینان حاصل کنند، همچنان که نداشتن مسئولیت‌پذیری و ایستادگی در برابر مسئولیت‌خواهی به کاهش بازدهی فعالیت‌ها و در نتیجه اتلاف انرژی اعضا منجر می‌شود. البته لازم به نظر می‌رسد که بر توأم بودن اختیار و مسئولیت در خانواده تأکید بیشتری شود. به طور مثال در باب هزینه‌ها اگر تقسیم کار و اختیارات در خانواده به گونه‌ای باشد که همه اعضای خانواده، بدون احساس مسئولیت، به هزینه کردن پردازند یا صرفاً به مصرف بیندیشند و تأمین همه هزینه‌ها را از نان‌آور یا نان‌آوران خانواده توقع داشته باشند، مهم‌ترین اصل مدیریت (یعنی اختیار همراه با مسئولیت) پایمال شده است. در چنین شرایطی نان‌آور یا نان‌آوران خانواده تحت فشار برای تأمین هزینه‌های اضافی ناچار به اضافه کاری‌های طولانی مدت می‌شوند، که سلامتی را به خطر می‌اندازد و یا به اخلاق تند و اعمال روش‌های خودکامه منجر می‌شود، که ناهنجاری‌های نگران‌کننده‌ای را در روابط خانوادگی پدید می‌آورد^۲.

۱- ابراهیم رزاقی، ۱۳۸۹، ص ۴۷- با تصرف و تلخیص

۲- همان، ص ۸۷ و ۸۸- با تصرف و تلخیص

فعالیت ۴

آیا تاکنون در مورد توانایی‌های اطرافیان‌تان در مدیریت فکر کرده‌اید؟ در بین کسانی که به نظر شما در محل کار، خانواده یا حتی در گروه‌های دوستی مدیران موفق هستند، به نظر‌تان کدام ویژگی مشترک است؟ (هدف: برخی از خصوصیات مدیران موفق اکتسابی است، یعنی از طریق آموزش مستقیم (نظیر کلاس‌های هنر مدیریت و فن بیان و...) و غیرمستقیم «نظیر تجربه» دریافت شده است اما برخی ذاتی است مثل کم رو نبودن. هنرجو در این فعالیت با خصوصیات متنوعی مواجه می‌شود که عمدتاً اکتسابی‌اند و به ممارست و تمرین نیاز دارند.)

شرایط خاص: اجتناب از مواجهه با شرایط غیرعادی همواره از اصول مدیریتی بوده است. با این وجود همیشه از مدیران خواسته می‌شود خود را برای رویارویی با بحران‌ها در زمینه‌های متنوع، نظیر اقتصادی، پزشکی، فرهنگی و خانوادگی آماده کنند. معمولاً بحران‌ها شرایطی هستند که با افزایش فشارها و فوریت‌ها همراه می‌شوند. نقش مسئولیت‌خواهی و مسئولیت‌پذیری در این مواقع دو چندان می‌شود و مدیر خانواده باید بتواند سریع‌ترین تمهیدها را برای مهار یا هدایت بحران خلق کند. پس از بحران‌های مالی، که در پودمان دوم به آن پرداخته خواهد شد، بحران‌های پزشکی و خانوادگی شایع‌ترین مواردی هستند که خانواده‌ها را درگیر خود می‌کنند. به طور مثال، مدیریت بحران در فوت ناگهانی یکی از اعضای خانواده، نهایتاً باید علاوه بر برنامه‌ریزی فرایندهای مرتبط با مسئله، پیامدهای جانبی ممکن را شناسایی و بررسی کند.

فعالیت ۵

به نظر شما، در طی هفته گذشته در خانواده‌تان، چند مورد تصمیمات پیچیده و مرتبط با همه اعضای خانواده اخذ شده است؟ به تعدادی از آن‌ها اشاره و در کلاس راجع به میزان اهمیت آن‌ها بحث کنید (هدف: هنرجو ممکن است در نگاه اول غالب تصمیم‌گیری‌های خانوادگی را بسیار سهل و ساده بپندارد. در این فعالیت او با دیدگاه‌های مختلف در مورد میزان پیچیدگی تصمیمات آشنا می‌شود)

۵-۱ مهارت‌های مدیریت

برخی از صاحب‌نظران مهارت‌های ضروری برای مدیران را به سه دسته فنی، شناختی و انسانی تقسیم کرده‌اند:

۱- مهارت فنی: مهارت‌های فنی عبارت‌اند از تجربه، آموزش و کارآموزی در به کارگیری دانش‌ها، روش‌ها، فنون و ابزارها و تجهیزات برای انجام کار

در زمینه‌ای معین و خاص^۱. گرچه آموزش‌های نظری و عملی، عامل اصلی به دست آوردن مهارت‌های فنی است؛ ولی تجربه کردن و پیشینه انجام کار، در چگونگی عمل انسان نقش اساسی دارد. برای مثال، در مدیریت خانواده از موارد مهارت فنی، نگهداری و پرورش فرزندان نوزاد، خرید مواد غذایی، پخت غذا و صرفه‌جویی را می‌توان نام برد. به این ترتیب هر آنچه به طور نظری و تئوری آموخته‌ایم به کمک استعداد و خلاقیت درونی در زمینه واقعی به کار گرفته می‌شود و به تجربه درمی‌آید.

۲- مهارت شناختی: این مهارت ناظر به قدرت درک پیچیدگی‌های مجموعه مورد نظر و جایگاه خود فرد است. به عبارت دیگر توان کل‌نگری، آینده‌نگری و همه جوانب را دیدن است. این مهارت به فرد این امکان را می‌دهد تا مطابق با اهداف کل عمل کند، به جای آن که تنها بر اساس اهداف و نیازهای فردی اعضا وارد عمل شود^۲.

وجود این مهارت در مدیریت خانواده از این نظر پایه‌ای است که بدون آن برخی اوقات هدف از تشکیل خانواده فراموش می‌شود. مثلاً ممکن است کار کردن بیش از حد هر یک از همسران برای رفاه روز افزون خانواده، آن‌چنان بر روابط خانوادگی تأثیر مخرب بگذارد که مهربانی، آرامش و آسایش در خانواده و ارتقای آگاهی و مهارت‌های فردی اعضای خانواده و از جمله والدین فراموش شود یا

آن‌چنان این اهداف اصلی خانواده رنگ ببازند که گویی وجود ندارند.

از جنبه مهارت‌های فنی نیز می‌توان به این مقوله نگاه کرد. به طور مثال، یکی از وظایف مدیران خانواده اهتمام به تهیه مواد غذایی سالم است زیرا بالاترین حد سلامت اعضا را تضمین می‌کند. تهیه غذا پیچیدگی‌های خاص خود را دارد. با دقت در میزان مصرف هر یک از مواد غذایی، می‌توان غذاهای مضر پر چرب یا بسیار شیرین را محدود کرد، زیرا در بلندمدت سلامت کل را تهدید خواهد کرد. حال اگر مادری تنها به دلیل آن که پسر خانواده به خوردن غذاهای چرب تمایل بیشتری نشان می‌دهد، به جای آن که در پی راهی جایگزین باشد و بدون توجه به دفعات آن، در طی هفته خوراک‌های چرب تهیه کند، در مدیریت خویش آینده‌نگری و کل‌نگری را مورد توجه قرار نداده است.

۳- مهارت انسانی: مهارت انسانی یعنی توانایی تشخیص شایستگی افراد برای انجام کار، شناخت عوامل انگیزه‌دهنده و کاربرد رهبری در مدیریت. این مهارت برای هرگونه روابط اجتماعی در دنیای کنونی از مهارت‌های پایه‌ای به شمار می‌رود. در مدیریت خانواده توانایی شناخت افراد خانواده و چگونگی ایجاد انگیزه در آن‌ها برای تحقق هدف‌های گوناگون خانواده امری محوری است.

به نظر می‌رسد از سه مهارت فنی، شناختی و انسانی برای مدیریت خانواده، مهارت سوم از اهمیت بیشتری

۱. علی رضاییان ۱۳۷۰:ص ۳۸ و ۳۹: به نقل از ابراهیم رزاقی، ۱۳۸۹.

۲. همان

برخوردار است. البته به این معنا نیست که مدیریت خانواده به کل بینی، دورنگری و مهارت‌های فنی اداره خانواده نیاز ندارد، بلکه هدف تنها بیان درجه اهمیت آن‌هاست. مثلاً اگر پدر و مادر ریشه و علت رفتارهای فرزندان یا رفتارهای یکدیگر را ندانند در برقراری ارتباط با یکدیگر دچار مشکل می‌شوند. ضرورت ریشه‌یابی و شناخت علل رفتار و پیش بینی رفتار اعضای خانواده برای مدیریت بهینه بیانگر این نکته است که الگوبرداری تقلیدی از شیوه مدیریت خانواده دیگران و مقایسه فرزندان و یا همسر خود با دیگر خانواده‌ها هم به ناکارآمدی مدیریت خانواده می‌انجامد و هم در خانواده روابط پر تنش را که بر خلاف اهداف والای خانواده است، پدید می‌آورد.

فعالیت ۶

در میان تصمیم‌گیری‌هایی که در فعالیت قبل عنوان کردید بررسی کنید هر یک از تصمیم‌گیران کدام یک از مهارت‌های مدیریت را، که در بخش حاضر آموخته‌اید، به کار برده‌اند (هدف: هنرجو در این فعالیت به مهارت‌هایی که لازمه گرفتن تصمیمات بهتر و موثرتر در خانواده است پی می‌برد و لزوم ارتقای این مهارت‌ها را در هر یک از مدیران خانواده بیشتر احساس می‌کند).

آزمون پایانی نظری واحد کار اول

- ۱- مدیریت به چه معنا است؟
- ۲- سبک‌ها یا شیوه‌های مختلف مدیریت در خانواده را نام ببرید.
- ۳- وظایف اصلی مدیران را نام ببرید و هر یک را تعریف کنید.
- ۴- از میان ابزارهای کلیدی ذکر شده برای مدیران خانواده، کدام یک در شرایط خاص یا شرایط اضطراری کاربرد بیشتری پیدا می‌کند؟
- ۵- مهارت‌های ضروری مدیریت را نام برده و هر یک را توضیح دهید.
- ۶- کدام یک از مهارت‌های مدیریت در هنگام تعویض مسئولیت در میان اعضای خانواده بیشترین کاربرد را دارد؟

واحد کاردوم

آشنایی با اصول برنامه‌ریزی در مدیریت امور خانواده

هدف‌های رفتاری

- انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:
- ۱- برنامه‌ریزی را تعریف کند و ضرورت کاربرد برنامه‌ریزی در خانواده را شرح دهد.
 - ۲- انواع برنامه‌ریزی در خانواده را از لحاظ مدت زمان اجرایی، بیان کند.
 - ۳- با هر یک از مهارت‌های لازم برای مدیریت زمان آشنا شود.
 - ۴- اصول زمان‌بندی فعالیت‌ها را درک کند و مهارت زمان‌بندی را در خود تقویت کند.
 - ۵- اصول برنامه‌ریزی را بیان کند.

پیش آزمون واحد کار دوم

گزینه‌های صحیح را با علامت (*) مشخص کنید:

۱- برنامه‌ریزی یعنی تلاش فیزیکی برای رسیدن به هدف.

صحیح غلط

۲- بهتر است زمان انجام هر کاری را همان موقعی که فرصت انجام آن را پیدا کردیم تعیین کنیم.

صحیح غلط

۳- در برنامه بلند مدت به هزینه‌هایی که مصرف بلند مدت تری دارند می‌اندیشیم.

صحیح غلط

۴- برنامه‌ریزی کوتاه مدت یعنی عملیاتی کردن جزئی اهداف.

صحیح غلط

۵- یک برنامه خوب باید انعطاف پذیر باشد.

صحیح غلط

برای رسیدن به اهداف خویش به برنامه‌ریزی نیاز دارد، بنابراین، ضرورت برنامه‌ریزی برای رسیدن به جزئی‌ترین اهداف، یک واقعیت انکارناپذیر است.

شیوه مدیریت خانواده در طی زمان یک‌سان باقی‌نمی‌ماند و بر حسب شرایط گوناگون متحول می‌شود. پویایی مدیریت خانواده تنها در زایش و پرورش فرزند یا فرزندان و تأمین نیازها و خواسته‌های متناسب با رشد آنان خلاصه نمی‌شود. تغییرات درآمد و هزینه خانواده، بیماری یا حوادث غیرمنتظره و بسیاری عوامل دیگر نیز مدیریت خانواده را دگرگون می‌کند، زیرا خانواده با مسائل و رویدادهای تازه‌ای که پیش‌تر وجود نداشته‌اند روبه‌رو می‌شود. مدیر خانواده باید از قبل، توان رویارویی با همه نوع مسائل را در خود پرورش دهد و در هر مرحله، با توجه به نوع مسئله تصمیم‌گیری‌های شایسته‌ای اتخاذ کند.

۲-۲ تعریف برنامه‌ریزی

اساسی‌ترین موضوع در تشکیل و بقای یک خانواده، داشتن هدف مشخص است. برای دست‌یافتن به هدف مورد نظر، باید قبل از تلاش فیزیکی یا اقدام به انجام کار، تلاش ذهنی یا برنامه‌ریزی کافی صورت پذیرد. یکی از تفاوت‌های انسان و حیوان این است که حیوان فقط در زمان حال زندگی می‌کند، اما انسان در سه زمان گذشته، حال و آینده. انسان با تجزیه و تحلیل رویدادهای گذشته، برای زمان حال برنامه می‌ریزد و آینده را رقم

بعد از شهادت آیت‌الله بهشتی تقویم به جای مانده از ایشان نکته‌عجیبی را آشکار می‌کرد و آن این بود که ایشان برنامه‌ریزی خود را تا شش ماه آینده ترسیم کرده و فعالیت‌های احتمالی، دیدارها، و برنامه‌های خود را نگاشته بودند^۱.

برنامه‌ریزی چیست؟ چرا اهمیت دارد؟ هنگامی که آدمی در مسیر رشد عقلانی خود به ضرورت برنامه‌ریزی در زندگی خویش پی می‌برد آن را هم چون ابزاری مطمئن در تک‌تک امور در خدمت مدیریت ورهبری، مورد توجه قرار می‌دهد. برنامه‌ریزی به مفهوم ساده آن یعنی نقشه کشیدن برای رسیدن به هدف‌های مطلوب مورد نظر.

۱-۲ فلسفه و ضرورت برنامه‌ریزی

همیشه گفته‌اند اگر دو روز فردی شبیه یکدیگر باشد، ضرر کرده‌است و هر روز باید مطلبی یاد گرفته و حداقل ذره‌ای پیشرفت داشته باشد. لازمه این پیشرفت هدفمند و حساب شده، برنامه‌ریزی است. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «آینده‌نگری قبل از شروع کار تو را از پشیمانی ایمن می‌سازد^۲».

فلسفه برنامه‌ریزی این است که آن را به صورت یک نگرش و راه زندگی نگاه کنیم و لازمه آن تعهد به عمل بر مبنای اندیشه، تفکر و عزم راسخ به برنامه‌ریزی منظم و مداوم است. هر مجموعه‌ای

۱- حسین خنیفر و حمید مالکی، ۱۳۸۴: ص ۸

۲- «التدبیر قبل العمل يؤمنک من الندم بحارالانوار»، ج ۶۸، ص ۳۳۸

مدت و کوتاه مدت را نیز در نظر گرفت. مثلاً والدین در زمینه تحصیل و شغل آینده فرزندانشان برای دراز مدت برنامه ریزی می کنند و بر اساس برنامه خود منابع مالی خاصی را به آن اختصاص می دهند.

بیش تر بدانید

سند چشم انداز بیست ساله کشورمان که جمهوری اسلامی ایران را در سال ۱۴۰۴ ترسیم می کند، نمونه ای از برنامه ریزی بلند مدت ملی است.

میان مدت خانواده باید در راستای برنامه ریزی بلند مدت تنظیم گردد. به عبارت دیگر، برای رسیدن به برنامه ریزی بلند مدت باید پله پله پیش رفت. در هر برنامه باید نیازها و امکانات خانواده، شناسائی شوند و بهترین انتخاب صورت پذیرد.

۲- برنامه ریزی کوتاه مدت یا عملیاتی:

برای دستیابی به اهداف و برنامه های میان مدت و بلند مدت، باید نخست هدف های کوتاه مدت، آنهایی که نسبت به بقیه هدف ها جزئی ترند و فوریت بیشتری دارند، شناسایی و برنامه ریزی شوند. در این راستا می توان روی چند برنامه کوتاه مدت تمرکز کرد و، نیازها و منابع، زمان و درآمد خانواده مشخص شود. برنامه ریزی به صورت ساعتی، روزانه، هفتگی یا ماهانه جزء برنامه های کوتاه مدت است. برنامه ریزی برای چگونگی گذران اوقات فراغت بچه ها در تابستان یا برنامه ریزی نحوه برگزاری

می زند^۱. هدف های یک خانواده در درازمدت، ادامه نسل و تعالی اعضا از لحاظ مادی و معنوی است. خانواده در راه رسیدن به این اهداف اصلی، هدف های فرعی و مقطعی دیگری (نظیر تربیت دینی و اخلاقی، آموزش، انتخاب همسر خوب و شغل مناسب برای فرزندان) نیز دارد و سعی می کند آن ها را عملیاتی کند. فعالیت های اقتصادی، به منظور کسب درآمد کافی برای گذران زندگی فعلی و داشتن پس انداز برای ایام پیری، از جمله هدف های مادی محسوب می شود. در فرآیند دستیابی به این اهداف، خانواده باید از اصول خاصی که در جامعه دارای ارزش و احترام است، پیروی کند.

۳-۲ انواع برنامه ریزی در خانواده

هر خانواده باید بتواند امور مربوط به هزینه های خود را تحلیل کند و بر پایه آن مصرف خود را تعیین نماید.

بازه زمانی انجام برنامه ها، عامل مهمی در مدیریت و تصمیم گیری است مدت زمان اجرای برنامه ها هم بسته به شرایط گوناگون متفاوت تعریف می شود:

۱- برنامه ریزی بلند مدت یا استراتژیک:

در این نوع برنامه ریزی، خانواده با توجه به منابعی که در اختیار دارد، هدف های بلند مدت و کلان تر خود را تعیین می کند. از این رو، یک شبه نمی توان به هدف ها و برنامه ریزی های بلند مدت در خانواده دست یافت و باید برای نتیجه بهتر، برنامه ریزی میان

۱. حسین خنیفر و حمید مالکی، ۱۳۸۴: ص ۱

یک مجلس مهمانی یا مسافرتی چند روزه، در این مجموعه به حساب می‌آیند.

در پایان هر دوره برنامه کوتاه مدت، ضروری است افراد خانواده، اوضاع و شرایط را بررسی و کنترل کنند و بسنجند که آیا به هدف کوتاه مدت و بلند مدت دست یافته‌اند یا خیر؟ اگر مشکلی در یک دوره ایجاد شود، باید در اصلاح آن بکوشند.

۳- برنامه‌ریزی اضطراری: در طول زندگی، خانواده ممکن است با مسائل خاص و غیر مترقبه مواجه شود. در صورت بروز این گونه مسائل، یک برنامه‌ریزی اضطراری نیاز است. ابتدا افراد خانواده باید متحد شوند و با گذشت و فداکاری لازم، خواسته‌های خود را به حداقل برسانند و تلاش کنند که به این مشکل به بهترین نحو ممکن پاسخ دهند. سپس وقتی اوضاع به شرایط عادی برگشت، برنامه قبلی خود را در پیش بگیرند.

در بعضی مواقع، مسائل غیر مترقبه در حدی است که خانواده باید در اهداف و برنامه‌های خود تجدید نظر کند یا خود را با وضعیت جدید پیش آمده انطباق دهد.

بیش تر بدانید

هر خانواده باید بتواند امور مربوط به هزینه‌های خود را تحلیل کند و بر پایه آن مصرف خود را تعیین نماید. در یک مدیریت مناسب، مدیر همواره اهداف را شناسایی و جهت دستیابی به آنها برنامه‌ریزی می‌کند. تأمین احتیاجات زیستی خانواده

نیز به **برنامه‌ریزی هزینه‌ای** نیاز دارد. هزینه‌های کوتاه مدت آن‌هایی هستند که در زمان اندک انجام می‌شوند و ویژگی آن‌ها روزمره و تکراری بودن آن‌ها است (مانند هزینه‌های خوراک، رفت و آمد و غیر آن‌ها). هزینه‌های میان مدت آن‌هایی هستند که دامنه مصرف‌شان خیلی زود پایان نمی‌یابد، ضمن این که زمان درازی را مانند هزینه‌های بلند مدت در بر نمی‌گیرند. هزینه‌های مربوط به پوشاک از جمله هزینه‌های میان مدت اند. هزینه‌های بلند مدت هزینه‌هایی هستند که زمان مصرف طولانی‌تری دارند. از جمله این موارد می‌توان به هزینه خرید خانه، اتومبیل و وسایل بزرگ برقی خانگی اشاره کرد.

فعالیت ۱

فرض کنید ابتدای سال تحصیلی است. حتماً برای موفقیت تحصیلی در این سال در کنار سایر فعالیت‌ها، برنامه‌هایی در نظر گرفته‌اید. با توجه به آن چه در مورد انواع برنامه‌ریزی گفته شد، هر یک از برنامه‌های خود را در یکی از این سه گروه قرار دهید. در مورد برنامه‌های مشابه با سایر همکلاسی‌هایتان بحث کنید. آیا آن‌ها هم با گروه‌بندی شما هم عقیده‌اند؟ (هدف: تنوع برنامه‌ریزی افراد در شرایط مشابه و اهداف یکسان به تنوع فرهنگ، تجربه و توانمندی آن‌ها بستگی دارد.)

۲-۴ مدیریت زمان

هدف‌ها در هر فاصله زمانی که با اعضای خانواده قرار داده شده باشند (که به اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت تفکیک می‌شوند) با توجه به فوریت، ضرورت و اهمیت، از اولویت متفاوتی برخوردارند. اعضای خانواده نباید مرتباً هر چه توجه‌شان را به خود جلب کرد کنار هم قرار دهند. مدیریت مؤثر زمان را می‌توان به سه مهارت تقسیم کرد: تعیین اولویت‌ها، برنامه‌ریزی و اجرا^۱.

۱-۴-۲ تعیین اولویت‌ها

اگر مدیر در هر لحظه کار جدیدی به ذهنش برسد و آن را در لیست فعالیت‌هایی که نخستین اولویت و اهمیت را دارد و باید انجام شوند قرار دهد، نشان دهنده بی‌کفایتی او خواهد بود. نداشتن برنامه‌ریزی و زمان‌بندی موجب می‌شود که بیشتر زمان خود را صرف کارهای مختلف کنیم و در نتیجه از فعالیت‌های با اهمیت و فوری باز بمانیم.

منظور از تعیین اولویت‌ها این است که برنامه‌ها و وظایف هر یک از اعضای خانواده با توجه به اهمیتی که دارند اولویت‌بندی شوند. برای انجام این کار باید سعی شود فهرستی از تمام کارها و وظایف روزانه پیش‌بینی شود. شاید این کار به ظاهر غیر منطقی به نظر برسد چون انسان از فردای خود و آنچه که برایش اتفاق خواهد افتاد بی‌خبر است، اما بسیاری از کارها نیز قابل پیش‌بینی هستند و یا یک روال مشخص دارند. برای مثال دختر خانواده هر سه‌شنبه

۱- سی‌وارد، ۱۳۸۱: ۳۴۷

ساعت ۱۶ تا ۱۸ کلاس خیاطی دارد و یک‌شنبه آینده مراسم عروسی دختر عمویش است و او باید در این مراسم شرکت کند و...

بهرتر است برای یک برنامه‌ریزی مناسب به منظور ساماندهی به کارها و وظایف، ابتدا اولویت‌بندی صورت گیرد:

اولویت اول: کارهایی که بسیار مهم هستند و حتماً باید در اولین فرصت یا در روز مشخصی انجام شوند مثل انجام فرایض دینی، خواب، تغذیه، رفتن به مدرسه یا محل کار و مراجعه به پزشک در مورد بیماری پیش‌آمده.

اولویت دوم: کارهایی که باید انجام شوند ولی مانند امور فوق، فوریت و اهمیت ندارند و قابلیت موکول نمودن به روز یا فرصت دیگر را دارند مثل خرید لباس و کفش، برگزاری مراسم میهمانی به منظور صلح با اقوام.

اولویت سوم: کارهایی که انجام دادنشان خوب است ولی اگر انجام نشود مشکلی ایجاد نخواهد کرد و حتی می‌توان آن‌ها را به دیگری سپرد مثل تعویض سرویس مبلمان منزل یا شستن پرده‌ی منزل.

با مشخص شدن اولویت‌ها می‌توانید از بین آن‌ها ضروری‌ترین کارها را با لحاظ زمانی که برای هر یک در نظر دارید برای یک روز انتخاب کنید.

جدول ۱-۲ می‌تواند به مدیران خانواده در برنامه‌ریزی و زمان‌بندی امور شخصی و امور خانوادگی کمک کند.

جدول ۱-۲ اولویت‌بندی فعالیت‌ها

ایام هفته		
اولویت سوم	اولویت دوم	اولویت اول
کارهایی که انجام و عدم انجام آن یکسان است و فوریت ندارد	کارهایی که بهتر است انجام شود	مسئولیت‌ها و کارهایی که باید انجام دهم
۱-	۱-	۱-
۲-	۲-	۲-
۳-	۳-	۳-

می‌توان در جدولی هر کدام از این بخش‌ها را به قسمت‌های دو ساعته یا یک ساعته تقسیم کرد. بهتر است فعالیت‌های علمی، اجرایی، شغلی و تفریحی خود را در قالب این زمان‌ها تعریف کنید تا از اتلاف وقت و یا اختصاص زمان بیشتر به کارهای کم‌اهمیت جلوگیری شود. افراد شاغل یا محصل ممکن است کل اوقات صبح یا بعد از ظهر و یا صبح و بخشی از اوقات بعد از ظهر را به شغل و تحصیل خود اختصاص دهند. آن‌ها روی وقت باقی مانده می‌توانند برنامه‌ریزی نمایند.

فعالیت ۳

آیا تا کنون به تناسب اهدافتان و فرصت‌هایی که در طول هفته، ماه و سال به آن اختصاص می‌دهید به دقت اندیشیده‌اید؟ جدولی مشابه جدول ۲-۲ تهیه کنید. برنامه هفتگی مدرسه و منزل خود را در آن وارد کنید. حال اهداف اصلی‌تان را در یک سال آینده بنویسید و پاسخ سؤال فوق را با توجه به اهداف و جدولی که تهیه کرده‌اید بدهید.

فعالیت ۲

به نظر شما چه سهمی از کارهایی که مادرانتان (که از مدیران خانواده‌اند) و در طی هفته انجام می‌دهند، با توجه به اولویت و اهمیت فعالیت‌ها است نه عادت‌های روزمره؟

۲-۴-۲ برنامه‌ریزی فرصت‌ها

برای آن که بتوان به مدیریت زمان مؤثر دست یافت پس از پیش‌بینی کارها و اولویت‌بندی آن‌ها، در گام بعد لازم است برنامه منظمی را تدوین نمود. برنامه نقشه راه است و مسیر را برای حرکت به سوی اهداف تعیین می‌کند.

برای طراحی برنامه مناسب جهت استفاده از فرصت‌ها لازم است که هر فرد شبانه‌روز خود را به سه بخش تقسیم نماید:

بخش اول، صبح

بخش دوم، عصر

بخش سوم، شب

جدول ۲-۲ برنامه‌ی هفتگی

ساعت	صبح							عصر							شب				
	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
روز																			
شنبه																			
یکشنبه																			
دوشنبه																			
سه‌شنبه																			
چهارشنبه																			
پنج‌شنبه																			
جمعه																			

توجه داشته باشید که انعطاف در زمان‌بندی امری ضروری است در غیر این صورت با استرس و اضطراب مواجه می‌شوید. جدول زیر بخشی از نمونه برنامه‌ریزی یک روز تعطیل است.

پس از آن که برای هر یک از فعالیت‌های پیش‌بینی شده در هر روز زمانی تخمین زدید، می‌توانید با توجه به اولویت‌بندی، آن‌ها را در جدول برنامه هفتگی بگنجانید. به این صورت که ابتدا زمان شروع و پایان فعالیت‌های اولویت اول را در هر یک از روزهای هفته مشخص کرده و سپس اولویت‌های بعدی را در ما بین آن‌ها جا دهید.

جدول ۲-۳ نمونه تکمیل شده بخشی از برنامه‌ریزی یک روز تعطیل

ایام هفته	صبح						
	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
جمعه	استراحت و نماز	استراحت	حرکت به سمت کوه	کوهنوردی با خانواده	کوهنوردی با خانواده	صبحانه در کوه و بازگشت به منزل	بازگشت به منزل
						نظافت شخصی و منزل	نظافت شخصی و منزل

۳-۴-۲ اجرای برنامه

اجرای برنامه اقدامات منظمی است که برای انجام هر یک از وظایفی که در برنامه در نظر گرفته شده است صورت می‌گیرد. برای اجرای بهتر به نکات زیر توجه کنید:

- برای هر کار زمان پایانی در نظر بگیرید.
- برنامه‌ها و طرح‌های بزرگ را به اجزاء کوچک‌تر تقسیم کنید.
- در هر مقطع زمانی تنها به انجام دادن یک کار پردازید.
- پایان انجام هر کاری را برای خود لذت‌بخش کنید. مثلاً به خود یک خوراکی جایزه دهید.

بیش‌تر بدانید

نخستین انسان‌ها تصویری از تقسیم زمان به ثانیه‌ها، روزها، ماه‌ها و سال‌ها نداشتند. این مفاهیم که در واقع صورت خارجی «زمان» است، برای آن خلق شدند که انسان‌ها بتوانند بر محیط پیرامونشان تسلط پیدا کنند. بابلی‌ها نخستین کسانی بودند که سال را به ۳۶۰ روز تقسیم کردند و برای هر سال ۱۲ ماه ۳۰ روزه تعیین نمودند. بعدها مصری‌ها ۵ روز به آن ۳۶۰ روز اضافه کردند تا تفاوت گردش میان زمین و ماه را در نظر گرفته باشند و برخی از ماه‌ها را به ۳۱ روز افزایش دادند.

۵-۲ آشنایی با نحوه برنامه‌ریزی امور منزل

برای مادران شاغل

خانواده‌ها می‌توانند با خریدن ابزارهای لازم و استخدام کردن افراد مناسب، در بسیاری از کارهای روزمره و وقت‌گیر خانه، از این امکانات بهره‌برند و وقت قابل‌ملاحظه‌ای را برای پرداختن به امور مهم‌تر به دست آورند و صرفه‌جویی کنند. برای مثال، به جای صرف وقت برای پاک کردن سبزی و حبوبات می‌توان با صرف پول بیش‌تر، سبزی و حبوبات پاک کرده خرید و مصرف کرد. به جای صرف تمام وقت برای نظافت خانه و فرش و اتومبیل و غیر آن‌ها، می‌توان گاهی از کارگران قابل‌اعتماد کمک گرفت. کارگران ورزیده با گرفتن دستمزد، ممکن است همه این کارها را در وقت کم‌تر و با کارآیی بیش‌تر از عضو خانه انجام دهند. بدیهی‌ست این کار در صورتی موجه و مقرون به صرفه است که درآمد شما در آن مدت زمانی که کارگر را استخدام کرده‌اید از دستمزد کارگری که می‌گیرید بیش‌تر باشد، وگرنه اوست که باید شما را استخدام کند! اگر این تدابیر را در نظر نگیریم آسیب‌هزینه‌های اضافه‌ای که انجام می‌دهیم از منفعت آن برای خانواده بیش‌تر خواهد بود. برای مثال، مادر شاغلی که به درآمد حاصل از کارش دل‌خوش است و فرزندش را در نوزادی و خردسالی به مهد کودک می‌سپارد، غافل است از این حقیقت است که مهم‌ترین زمان نیاز فرزندان به وجود مادر، سال‌های ابتدایی زندگی

۱- عبدالحمید سروش، اسفند ۱۳۷۷ و فروردین ۱۳۷۸: ص ۵۲ و ۵۳

- با تصرف و تلخیص

فرزند نوجوانش را در منزل تنها می گذارند و او را در معرض انواع آسیب های اخلاقی قرار می دهد، باید اشتغالات بیرون را محدود نماید و آن را با زمان مدرسه فرزندش تنظیم کند. این نوع هزینه ها در درجه بالاتری از هزینه های مادی هستند.

است و لازم است به جای پرداخت هزینه های مهد و سرویس و شیر خشک و درمان بیماری های مسری و تلاش بیش تر برای جلب رضایت همسر و غیره، با میل و اشتیاق به نگهداری از فرزند خود پردازند و اشتغال بیرون را به سال های بعد از مدرسه رفتن فرزندش واگذار کند. حتی برای مادری که

شب	عصر	صبح
		

فعالیت ۴

گزارشی از برنامه هفتگی یک خانم شاغل با داشتن حداقل یک فرزند و یک خانم غیر شاغل با همان ویژگی را تهیه کنید. نتایج مقایسه برنامه هفتگی فعالیت این دو نفر را از لحاظ نحوه بهره گیری از فرصت ها بیان کنید.

بیش تر بدانید

در راستای انطباق ساعات کاری و حفظ ارزش های اجتماعی جامعه در مورد زنان ایرانی، اخیراً طرح هایی برای کاهش یا انعطاف پذیری بیشتر ساعات کاری زنان در دست بررسی است.

۶- ۲ اصول برنامه‌ریزی

هر برنامه‌ای برای آن که جنبه اجرایی پیدا کند و بتواند اهداف طراحی شده را محقق سازد باید ویژگی‌های زیر را دارا باشد:

- اهداف برنامه‌ریزی باید روشن، مشخص و قابل فهم باشد.

- برنامه به آسانی اجرا شود و کلیه جنبه‌های عملیاتی را در برداشته باشد.

- برنامه‌ریزی باید کاملاً متعادل و در عین حال قابل انعطاف باشد.

- دارای محدوده زمانی باشد.

- با همکاری همه اعضا تهیه شود.

- در برنامه‌ریزی کلیه جنبه‌های انسانی، اخلاقی، تربیتی و مادی در نظر گرفته شده باشند.^۱

فعالیت ۵

با توجه به فعالیت قبل، به نظر شما مادران شاغل در برنامه‌ریزی امور منزل موفق‌ترند یا مادران غیر شاغل؟ دلایلتان را در کلاس بحث کنید. به نظر شما در موفقیت مادران در برنامه‌ریزی امور منزل چه عواملی مؤثرترند؟

۱- محمد رضا نظری، ۱۳۸۷؛ ص ۱۲۶- با تصرف و تلخیص

- ۱- مزیت انسان بر حیوان در مواجهه با محدودیت زمان چیست؟
- ۲- انواع برنامه‌ریزی در خانواده بر اساس مدت زمان اجرا را نام برده و تعریف کنید.
- ۳- اجزای مدیریت زمان چیست؟
- ۴- مراحل تدوین یک برنامه کوتاه مدت چیست؟
- ۵- مادران شاغل برای دستیابی به مدیریت موثر در خانواده به چه نکاتی باید توجه کنند؟
- ۶- اصول برنامه‌ریزی را بیان کنید.

واحد کارسوم

آشنایی با اصول سازمان‌دهی، هدایت و رهبری در خانواده

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

۱- اهمیت تقسیم کار از دید مدیران را بیان کند.

۲- با چگونگی تقسیم کار در خانواده آشنا شود.

۳- مفهوم رهبری در خانواده را توضیح دهد.

پیش‌آزمون واحد کارسوم

گزینه‌های صحیح را با علامت (*) مشخص کنید:

۱- سازمان‌دهی امور منزل یعنی تقسیم کار بین اعضای خانواده.

غلط صحیح

۲- سازمان‌دهی یک فرایند روزانه است.

غلط صحیح

۳- والدین می‌توانند همیشه در تصمیم‌گیری‌های فرزندان دخالت کنند.

غلط صحیح

وظیفه اصلی والدین تأمین معیشت خانواده و تربیت فرزندان است. بخش مهمی از این تربیت آماده کردن بچه‌ها برای قبول مسئولیت‌های بزرگ در آینده است.

سازمان‌دهی یک فرایند دوره‌ای است نه روزانه! لذا مدیر خانواده بهتر است همه مسئولیت‌ها و کارهای موجود در خانه را روی کاغذ بنویسد و با مشورت اعضا به تقسیم کار بپردازد. البته پیش از تقسیم کار باید مطمئن شود که هر عضو خانواده به خوبی از عهده‌ی کارهایی که به او محول شده است برمی‌آید و گرنه باید آموزش ببیند، آموزشی علمی و زیر نظر مستقیم والدین.

با گذشت زمان به تدریج می‌توان به مسئولیت‌های فرزندان اضافه کرد و کارهای مهم‌تر و نسبتاً جدی‌تری بر عهده‌شان گذاشت.^۳

فعالیت ۱

آیا در خانواده شما وظایف مشخصی برای هر یک از اعضا مشخص شده است؟
اگر چنین است در جدولی پنج مورد از وظایف هر یک از والدین و فرزندان را در طول هفته مکتوب کنید. به نظر شما چه ویژگی‌هایی در هر یک از اعضای خانواده موجب شده است که این وظایف به آنها اختصاص یابد؟

سازمان‌دهی، فرایندی است برای دستیابی به اهداف معین، یعنی کار میان افراد و گروه‌های مختلف تقسیم می‌گردد. به عبارت دیگر کار گروهی و تقسیم کارها موجب سازمان‌دهی و تفکیک امور می‌گردد. سازمان‌دهی نشان می‌دهد که هر کاری را چه کسی باید اجرا کند، چه زمانی و چگونه انجام دهد، زیر نظر چه کسی باشد و چه اختیاراتی به وی واگذار شود.

۱-۳ اهمیت تقسیم کار

فایول می‌گوید: تقسیم کار یکی از قوانین طبیعی است که منظور از آن به دست آوردن نتیجه بهتر است. هر چه عملیات سازمان توسعه یابد، اهمیت تخصص و تقسیم کار بیشتر می‌شود. در تقسیم کار باید از تمایلات طبیعی افراد استفاده کرد، زیرا افراد کاری را که از عهده انجام آن به خوبی برمی‌آیند، با میل بیشتری قبول می‌کنند و این عمل به کارآیی آنها می‌افزاید. این تقسیم کار باید در اموری باشد که عرفاً به آن نیاز است. در اموری که فقط به خدمات یک نفر نیاز است تقسیم کار مفهومی ندارد.^۱

۲-۳ نحوه تقسیم کار در خانواده

در خانواده‌های امروزی که مانند ادارات، رئیس و مرئوس و بالادست و زیردست تعریف نمی‌شود،

۲. محمد رضا نظری، ۱۳۸۷؛ ص ۱۲۷

۳. عبدالحمید سروش، اسفند ۱۳۷۷ و فروردین ۱۳۷۸؛ ص ۵۲ و ۵۳

1. Gulick and Urwick(ed) papers on the science of Administration (New York: Institute of public Administration, 1937.p.4)

در جدولی که در فعالیت گذشته تهیه نمودید نظر خود را در خصوص نحوه عملکرد موفق یا ناموفق اعضا در مورد هر یک از وظایف محول شده در خانواده بیان کنید. مثلاً اگر وظیفه توجه به نظافت هفتگی اتومبیل بر عهده برادر بزرگتر شماست، آیا وی از عهده این مسئولیت به خوبی برمی آید؟ اگر جواب مثبت است آیا دلیل این موفقیت علاقه وی به رانندگی یا مواردی نظیر آن است؟ اگر خیر، به نظر شما چه دلایلی (به جز تنبلی یا فراموشی) ممکن است عامل این بی توجهی باشد؟ (هدف: هنرجو در این فعالیت در می یابد که لازمه یک تقسیم کار موفق در مرحله اول توجه به توانایی ها و سلاقی افراد است و در مرحله بعد آموزش مسئولیت پذیری است.)

۳-۳ رهبری در خانواده

رهبری، اصلی تفکیک ناپذیر از مدیریت است. همان طور که در بخش نخست گفته شد، رهبری یا فرماندهی یعنی هدایت و جهت دهی افراد در انجام دادن کار. نقش رهبر، به آموزگار یا معلم نزدیک است. راهنمایی اعضای هر سازمان بزرگ و کوچکی موجب افزایش مهارت های آنان می شود. لازمه اعمال درست رهبری، وجود ویژگی ها و توانایی های لازم (با توجه به نوع کاری که باید انجام شود) در شخص رهبر است. امام علی علیه السلام می فرماید: «ای مردم همانا سزاوارترین مردم به امر خلافت و رهبری امت تواناترین آنها بر اداره

آن و داناترین آنها به فرمان خداوند است.^۱» و نیز می فرماید: «آن کس که از عهده امور به درستی بر آید، شایستگی ولایت و رهبری را دارد^۲».

رهبری و مدیریت خانواده تا زمانی که فرزندان به حدی برسند که دخالت مفید آنها در تصمیم گیری های خانواده امکان پذیر شود، تنها بر عهده خود والدین است تا برنامه های مشخص شده برای کل خانواده و نیز برای تک تک اعضا را با تصمیم گیری مناسب تحقق بخشند.^۳

روایت شده است که فرد بیماری خدمت پیامبر اکرم (ص) می رسد و برای درمانش یاری می طلبد و از ایشان طلب دوائی می کند. پیامبر به او می فرماید پاسخ را فردا خواهم داد. فردای آن روز پیامبر او را به نخوردن خرما توصیه می کنند. فرد می پرسد که چرا همان دیروز پاسخ را ندادید؟ پیامبر در جواب می فرماید: زیرا دیروز خود خرما خورده بودم و نمی توانستم تو را از خوردن آن منع کنم.

۱- «ایها الناس ان احق الناس بهذا الامر اقواهم علیه و اعلمهم بامرالله فیه» نهج البلاغه، خطبه ۱۷۲، ص ۵۵۸

۲- «من احسن الکفایه استحق الولایه» شرح غررالحکم و دررالکلم، خوانساری، ج ۵، ص ۳۴۹، ح ۸۶۹۲

۳- ابراهیم رزاقی، ۱۳۸۹: ص ۴۴ و ۴۵- با تصرف و تلخیص

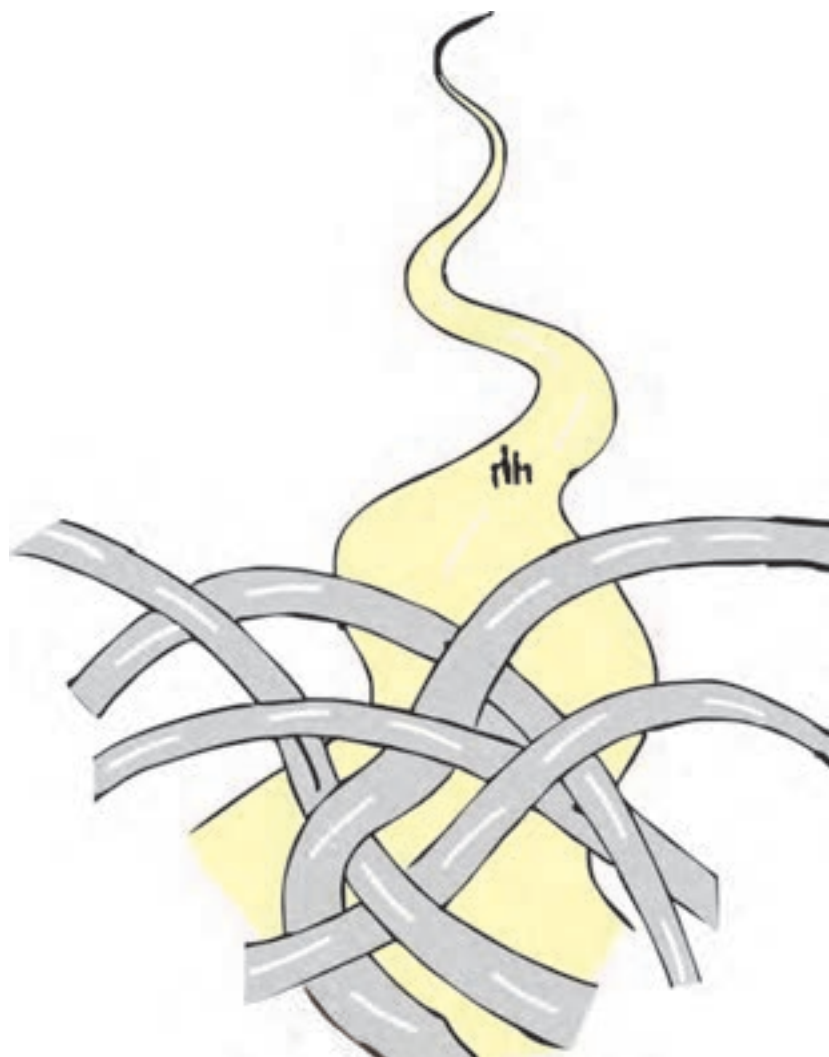
آزمون پایانی نظری واحد کارسوم

۱- سازمان‌دهی را تعریف کنید.

۲- اهمیت تقسیم کار در خانواده چیست؟

۳- منظور از نقش رهبری در مدیریت خانواده چیست؟

واحد کار چهارم
آشنایی با فرایند تصمیم‌گیری در مدیریت خانواده

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- مراحل تصمیم‌گیری را بیان کند.
- ۲- اصولی را که باید تصمیم‌گیران رعایت کنند درک کند.
- ۳- با نحوه تهیه چک لیست ارزش‌یابی امور منزل، به منظور تصمیم‌گیری بهتر، آشنا شود.

پیش‌آزمون واحد کارچهارم

گزینه‌های صحیح را با علامت (*) مشخص کنید:

۱- مدیر ابتدا مسئله را حل می‌کند، سپس به تصمیم‌گیری می‌پردازد.

صحیح غلط

۲- آخرین مرحله تصمیم‌گیری مقایسه راه‌حل‌های موجود و انتخاب مناسب‌ترین گزینه است.

صحیح غلط

۳- مهم‌ترین اصلی که در تصمیم‌گیری باید رعایت شود انطباق با اهداف است.

صحیح غلط

۴- تصمیم‌گیری‌هایی که قطعی نباشد و جایی برای تردید داشته باشند مناسب‌ترند.

صحیح غلط

۵- پندگیری از تجربه‌ها امری است بی‌هوده است، زیرا هر اتفاقی تنها یک بار روی می‌دهد.

صحیح غلط

یادداشت می‌کنیم و سپس به ارزش‌گذاری هر یک می‌پردازیم.)

۴- مقایسه راه‌حل‌ها با هم و بررسی نتایج هر راه‌حل (با استفاده از فکر و تجربه خود و سایر اعضا، به بررسی و پیش‌بینی انتخاب‌های خود و دیگران می‌پردازیم.)

۵- انتخاب یک راه‌حل مناسب از بین همه راه‌حل‌ها (بهترین راه‌حل از میان سایر راه‌حل‌ها را به مرحله اجرا می‌گذاریم و تصمیم خود را عملی می‌کنیم.)

بیش‌تر بدانید

هنگامی که به دنبال راه‌حل‌های مختلف هستیم بهتر است ابتدا به سراغ راه‌حل‌های منفی برویم و آن‌ها را از فهرست خود حذف کنیم. زیرا همواره تشخیص دادن این‌که راه‌حلی به موفقیت نخواهد رسید آسان‌تر است از این‌که بخواهیم به دنبال راه‌حلی بگردیم که به موفقیت منجر می‌شود.

یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین ارکان مدیریت، که می‌تواند رمز شکست یا موفقیت مدیر باشد، «تصمیم‌گیری» است. تصمیم‌های صحیح و عاقلانه، امور مختلف گروه را نظام می‌دهد و حرکت و ارتقا به سوی اهداف را رقم می‌زند. چه بسا «تصمیم‌گیری دقیق» موجب کامل شدن سعادت انسان گردد، حضرت علی می‌فرماید: «هنگامی که تصمیم با دقت همراه شود، سعادت کامل می‌شود»^۱.

تصمیم‌گیری فرایندی است که در شرایط مختلف مدیران تصمیمات متفاوتی می‌گیرند که با «مسأله‌یابی» ارتباط مستقیم دارد. تا یک مدیر مسئله‌یابی نکند و مسائل را نشناسد، نمی‌تواند آن را حل کند؛ لذا در تعریف تصمیم‌گیری باید بگوییم: «تصمیم‌گیری فرایندی را تشریح می‌کند که از طریق آن راه‌حل مسئله معینی انتخاب می‌گردد»^۲.

۱-۴ مراحل تصمیم‌گیری

تصمیم‌گیری درست و اصولی نیاز به مراحل زیر دارد:

- ۱- تشخیص و تعیین مسائل اساسی
- ۲- اولویت‌بندی مسائل مطرح شده
- ۳- یافتن راه‌حل ممکن برای مسئله شناسایی شده (بر اساس اطلاعات موجود، تمامی راه‌حل‌هایی را که به ذهن می‌رسد، چه خوب و چه بد،

۱- «اذا اقترن العزم بالحزم كملت سعادة» غررالحکم و درر الکلم، ص ۴۷۴

۲- علی رضائیان، ۱۳۸۵: ص ۵۷

تصور کنید عید نوروز در پیش است و خانواده در حال بررسی گزینه‌های متفاوتی برای گذران تعطیلات است. دو گزینه پیش روی خانواده است: مسافرت چند روزه به مقصدی دیگر یا ماندن در شهر یا روستای خود و گشت و گذار در داخل و اطراف آن. با توجه به مراحل تصمیم‌گیری، فرایندی را که طی می‌شود تا به یکی از دو گزینه فوق منجر شود، مکتوب کنید.

۲-۴ اصولی که باید در تصمیم‌گیری رعایت

شود

۱) **هدف‌گذاری در زندگی:** مقدمه تصمیم‌گیری، تعیین هدف است. به عبارت دیگر، افرادی که اهداف کوتاه مدت و بلند مدت خود را در کلیه شئون زندگی مشخص کرده باشند، راحت‌تر تصمیم می‌گیرند و در تصمیم‌گیری کم‌تر دچار شک و تردید می‌شوند.

۲) **عاقبت‌اندیشی و دوراندیشی:** هنگام تصمیم‌گیری باید به عواقب و جوانب امر بیندیشیم و نتایج آینده آن را لحاظ کنیم. «عاقبت‌نگری» در کارها که در واقع داشتن نگرشی عمیق به آینده است، از اصل «آینده‌نگری» سرچشمه می‌گیرد و این اصل از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

۳ - **ابهام زدایی:** یکی از وظایف مدیر جهت ایجاد هماهنگی این است که از هرگونه حرکتی که به این هماهنگی ضربه بزند، قاطعانه بپرهیزد. مدیر موفق کسی است که از هرگونه حرکت و اعمال

ابهام‌آور و شبهه‌انگیز در محیط ممانعت و پیش‌گیری کند و اجازه ندهد رفتار و گفتار مشکوک و چند پهلو مجموعه موفق او را به انحطاط بکشد و ذهن اعضا را مغشوش سازد. ابهامات و شبهات ایجاد شده قطعاً در تصمیمات مدیر مؤثر واقع خواهد شد. دانشمندی^۱ معتقد است اگر زبان شما دقیق و روشن نباشد به طور کامل مفهوم نخواهد شد و در نهایت کار مورد نظر شما انجام نمی‌شود و ناقص باقی می‌ماند.

۴) **قاطعیت:** قاطعیت به معنی فیصله دادن به امور و حل مشکلات است و البته این امر با لجاجزی و یکدندگی تفاوت دارد. برخی قاطعیت را پافشاری بیش از حد و «انعطاف ناپذیری» و برخی دیگر آن را سخت‌گیری می‌دانند.^۲

۵) **مشورت:** «مشورت» از ماده «شور» به معنای استخراج رای و نظر صحیح است. مزایای مشورت بسیار زیاد است از جمله: بهره‌بردن از عقل و تجربه دیگران، احترام به شخصیت دیگران، کاهش خطر، ترغیب افراد برای همکاری، ایجاد هماهنگی صمیمانه و مشارکت در عقل دیگران و به دست آوردن رای صحیح. در این خصوص حضرت امیر علیه السلام فرموده‌اند: «در اسلام مشاور و مشورت گیرنده حقوق متقابلی دارند.» محفوظ بودن حق تصمیم برای سرپرستان و شیوه مشورت از جمله اموری است که لازم است به آن‌ها توجه شود.^۳ مشاور باید

۱- کنفوسیوس دانشمند بزرگ چینی
۲- فائزه عظیم زاده اردبیلی، شماره ۲۰- با تصرف و تلخیص
۳- رساله حقوق امام سجاده (ع)

عادل، دل‌سوز و با تجربه باشد. انسان‌های بخیل و حریص و ترسو نباید طرف مشورت قرار گیرند. چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «از انسان دانا اطاعت کن تا بهره‌مند شوی»^۱.

۶) مشارکت دادن سایر افراد: هر چه مشارکت افراد خانواده در تصمیم‌گیری‌ها بیشتر باشد، تصمیمات مناسب‌تری گرفته می‌شود. اصولاً مشارکت والدین و فرزندان در فعالیت‌ها با میزان رضایت‌مندی و خشنودی آن‌ها رابطه مستقیمی دارد. با مشارکت بیشتر اعضا، افراد خانواده از تصمیم‌های گرفته شده خشنودتر خواهند بود. زیرا اگر هر عضو خانواده دریابد که همه یا بیشتر اعضا در اتخاذ تصمیم مشارکت داشته‌اند، به پذیرش تصمیمات گرفته شده تمایل بیشتری نشان می‌دهد و نیز احساس تعهد بیشتری نسبت به آن پیدا می‌کند.^۲

۳-۴ آموختن از تجربیات

تصمیم‌گیری‌ها باید بر مبنای فرایندی صورت گیرد که هم شناسایی و هم به دست آوردن آن‌ها اثر بخش باشد. چنین شیوه‌ای سبب می‌شود که تصمیم‌گیری منشأ تجارب، دانش‌ها، اعتقادات و خواسته‌های جدید شود. در اینجا ذکر این نکته مهم است که خواسته‌ها منشأ تصمیم‌گیری باشند نه آن که نتیجه به دست آمده از تصمیم‌گیری، مخالف تمایل

اولیه شما باشد^۳. بدیهی است هر چه تجربه بیشتری کسب کنیم، تفکر درباره اهداف مان ساده‌تر و نتایج آن لزوماً بهتر خواهد شد. در واقع مدیر باید سعی کند همواره در زندگی با سه نکته همراه باشد:

۱- شناخت و شناسایی فرصت‌های تصمیم. آیا بهترین زمان تصمیم‌گیری در مورد موضوع مورد نظر زمان کنونی است؟ آیا تاکنون اتفاق افتاده است که پس از تصمیم‌گیری در مورد موضوعی به این نتیجه رسیده باشید که لزومی نداشت هم اکنون آن تصمیم را می‌گرفتید؟

۲- ابداع گزینه‌های بهتر برای موضوع مورد تصمیم‌گیری. آیا ملزم هستیم که همیشه یک نوع فکر کنیم؟ یا می‌توانیم ذهنمان را باز بگذاریم و با نگاهی جزئی‌تر، به راه‌حل‌های متنوع‌تری دست یابیم.

۳- تدوین مجموعه‌ای پایدار از اصول راهنما برای زندگی. می‌توانیم دفتر خاطرات مربوط به تجربیات خود را تهیه کنیم. فکر کنید اگر مادرتان تصمیم‌گیری‌ها و تجربه‌های زندگی خود را در شرایط مختلف مکتوب می‌کرد و اکنون شما آن را مطالعه می‌کردید چه گنجینه‌ی عظیمی در اختیار داشتید.

۳- ا.ج.بی. گلات، ۱۳۷۶: ص ۳۳

۱- «اطع العاقل تغنم» غرر الحکم و درر الکلم، ص ۵۶

۲- مشارکت اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها، ماهنامه پیام زن، شماره ۱۶۲

۴-۴ ارزش‌یابی امور منزل قبل از اجرا (مرحله تصمیم‌گیری)

فعالیت ۳

فرض کنید قصد دارید در تعطیلات آخر هفته میزبان ده نفر از دوستانتان در منزل باشید. به عنوان مدیر این برنامه، اولین قدمی که برمی‌دارید چیست؟ قطعاً پیش از آن که چنین تصمیمی بگیرید اموری نظیر ضرورت این مراسم، رضایت سایر اعضای خانواده، هزینه میزبانی و سایر موارد را خوب بررسی می‌نمایید و سپس تصمیم‌گیری می‌کنید. فرم زیر نمونه کاملی از چنین بررسی‌هایی است.

فعالیت ۲

بسیاری از ما از دوران کودکی تاکنون آرزوهای متنوعی درباره‌ی شغل آینده‌مان داشته‌ایم که در هر مقطعی تغییر کرده است. به نظر شما علت چیست؟

جدول ۱-۴ نمونه چک لیست ارزش‌یابی امور منزل قبل از اجرا

برنامه مورد نظر: میزبانی ده نفر از دوستان به صرف ناهار				
ترتیب	گزاره‌ها	توضیحات	تائید	عدم تائید
۱	ضرورت و مناسبت برنامه	به مناسبت اتمام درس و دریافت مدرک کار و دانش	☒	
۲	تاریخ	اواخر این هفته روز قبل از مهمانی خانوادگی مادرم تا هم منزل را برای هردو مهمانی مرتب کنیم و هم از میوه‌های اضافه آمده در برنامه روز بعد استفاده شود	☒	
۳	فضای مورد نیاز برای این تعداد	سر میز ناهار خوری که جا نمی‌شویم اما اگر سفره را وسط اتاق پذیرایی پهن کنیم جا می‌شود	☒	
۴	انتخاب وعده (ناهار یا شام)	چون مهمانی دخترانه است وعده ناهار را ترجیح می‌دهم تا دوستانم موقع بازگشت، به تاریکی شب بر خورد نکنند	☒	
۵	حضور سایر اعضای خانواده	دوست دارم خواهرم حضور داشته باشد، اما سر کار است	☒	
۶	وضعیت نظافت منزل	اوضاع پرده‌ها خوب نیست. اما برای نظافت پنجره‌ها و شستن پرده‌ها فرصت نداریم	☒	
۷	هزینه مورد نیاز برای غذا و پذیرایی میان وعده	ناهار: چلو+ قرمه سبزی+ سالاد الویه+دوغ=(حدوداً A تومان) میان وعده: میوه (۳ نوع از هر کدام ۱۰ تا) + چای و کیک خانگی=(حدوداً B تومان)	☒	
۸	نحوه دعوت از مهمانان	به صورت تلفنی. ۴ روز فرصت دارم	☒	
*	جمع بندی	ظاهراً به مشکل عمده‌ای برخورد نخواهیم خورد	☒	

فعالیت ۴

فرض کنید خانواده شما در تعطیلات نوروز قصد برنامه‌ریزی برای مسافرتی سه روزه به یکی از شهرهای ایران دارد. فرمی مشابه فرم فعالیت ۱ تهیه کنید و کلیه اموری را که پیش از چنین تصمیمی خانواده به آن می‌اندیشد، فهرست کنید.

مثال فوق به منظور آشنایی با نحوه ریز بینی به مسائل در هنگام تصمیم‌گیری است. ممکن است هر خانواده‌ای به شیوه‌ی خود برای هر برنامه‌ای تصمیم‌گیری کند اما آنچه مدیران همه خانواده‌ها باید مورد ملاحظه قرار دهند نگاه همه جانبه و دقت کافی پیش از اجرای برنامه است. به نظر شما چه مسائل دیگری در جدول فوق از قلم افتاده است؟

آزمون پایانی نظری واحد کار چهارم

- ۱- مفهوم تصمیم‌گیری را توضیح دهید.
- ۲- مراحل تصمیم‌گیری درست و اصولی را نام ببرید.
- ۳- اصولی را که باید در تصمیم‌گیری به آن‌ها توجه شود، نام ببرید.
- ۴- منظور از اصل ابهام‌زدایی در تصمیم‌گیری چیست؟
- ۵- سه نکته کلیدی که مدیران موفق هنگام تصمیم‌گیری مورد توجه قرار می‌دهند، چیست؟
- ۶- ارزش‌یابی امور منزل قبل از اجرا به چه معناست؟

واحد کارپنجم

آشنایی با اصول و نحوه کنترل و نظارت بر امور منزل

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- مفهوم ارزش‌یابی و کنترل فعالیت‌ها و امور منزل را توضیح دهد.
- ۲- با نحوه تهیه چک لیست ارزش‌یابی امور منزل پس از اجرا آشنا شود.
- ۳- با نحوه تهیه چک لیست ارزش‌یابی وضعیت عملکرد اعضای خانواده آشنا شود.
- ۴- لزوم مدیریت و کنترل استفاده از وسایل ارتباط جمعی در خانواده را بیان کند.

پیش آزمون واحد کار چهارم

گزینه‌های صحیح را با علامت (*) مشخص کنید:

۱- مدیریت و نظارت دو حوزه کاملاً از هم جدا هستند.

صحیح
 غلط

۲- مدیر برای نظارت خویش در هر مرحله به دریافت آگاهی از چگونگی انجام هر کار نیازمند است.

صحیح
 غلط

۳- ارزش‌یابی تنها پس از انجام کارها صورت می‌گیرد.

صحیح
 غلط

۴- نیازهای عصر کنونی ارتباطات با گذشته فرق دارد. لذا باید از هر نوع اطلاعات و دانشی استقبال کنیم.

صحیح
 غلط

۵- برای درس گرفتن از تجربیات لازم است پس از هر فعالیتی نحوه انجام آن را به دقت بررسی کنیم.

صحیح
 غلط

مدیر برای نظارت خویش در هر مرحله از فعالیت به دریافت اطلاعات و آگاهی از چگونگی انجام کار نیازمند است. وی با دریافت نشانه‌ها و اطلاعات و تحلیل و مقایسه آن‌ها با هدف، درستی انجام کار را در هر گام بررسی می‌کند. اگر کار انجام شده در راستای هدف باشد، این خود دلیلی بر لزوم ادامه به کارگیری همان راهکارها و شیوه‌های قبلی با همان عضو خانواده یا هر مجموعه هدف‌دار دیگری است. اگر چنین نباشد مدیر باید در مرحله نخست علت را بیابد و در مرحله بعد چاره‌ای بیندیشد. مدیر، بسته به علل گوناگون ناهم‌خوانی نتایج با اهداف، با مشورت سایر اعضا تدابیری را اتخاذ می‌کند. ممکن است علت، نداشتن مهارت کافی باشد یا ناآشنایی قبلی با فعالیت مورد نظر. در چنین شرایطی مدیر خانواده باید به فکر راهی برای فراهم آمدن شرایط آموزش و آموختن باشد. ممکن است نداشتن صلاحیت سنی یا جنسی فردی که وظیفه به او واگذار شده است دلیل دیگری بر نتایج دور از انتظار باشد. در این صورت نیز مدیر باید سریع‌تر به اصلاح تقسیم وظایف پردازد یا ممکن است بی‌مسئولیتی یا بی‌توجهی و فراموشی افراد علت بوده است که باید با آن برخورد قاطع اما اصولی شود.

با توجه به مراحل ذکر شده، برای نظارت مؤثر سه شرط لازم است:

نخست اینکه نظارت با سرعت توأم باشد؛ بهترین

در دانش مدیریت از وظایف عمده مدیران توجه به اصل نظارت و آگاهی از نحوه عمل و میزان پیشرفت کار افراد هر سازمان است. به نظر شما والدین شما بر امور منزل نظارت دارند؟ سختی‌های کار یکدیگر را می‌شناسند؟

۱-۵ مفهوم ارزش‌یابی، نظارت و کنترل در خانواده

نظارت به معنای روش یا وسیله‌ای است که درستی انجام امور را در مقایسه با طرح، برنامه و یا تصمیم گرفته شده بررسی می‌کند. به بیانی دیگر این مرحله عبارت است از توجه به نتایج کار و مقایسه و تطبیق بین آنچه هست و آنچه که باید باشد. مدیریت خانواده باید فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده را مدام مورد بررسی و ارزش‌یابی قرار دهد. در حوزه تربیت، ممکن است روش تربیتی‌ای که والدین در پیش گرفته‌اند با نتایج مورد انتظار فاصله گرفته باشد. مثلاً خانواده انتظار داشته است فرزند دخترشان در ۱۷ سالگی به واسطه آموزش‌های ایشان و نیز مدرسه و جامعه، نسبت به امور اخلاقی و دینی حساسیت بیشتری نشان دهد اما نتیجه تاکنون باب میل والدین نبوده است. در چنین شرایطی لازم است هر چه سریع‌تر برنامه‌های تربیتی خود را مورد بازبینی قرار دهند و در صورت نیاز به یادگیری اصول تربیتی مناسب‌تری اقدام کنند. بی‌توجهی خانواده‌ها به کنترل و نظارت مکرر، زیان‌های جبران‌ناپذیری به خانواده وارد می‌آورد.

خانواده‌تان برگزار شده است و شما اکنون در پی بررسی نقاط قوت و ضعف برنامه‌اید. فرم زیر نمونه‌ای از چک لیست ارزش‌یابی است که به شما کمک می‌کند با دقت و ریزبینی، به برنامه نگاهی دوباره بیندازید و ریشه‌یابی کنید تا نقاط مثبت را تقویت و نقاط منفی را برای برنامه‌های آتی بر طرف کنید.

زمان برای کنترل امور، همزمان با انجام فعالیت است. به تعویق انداختن نظارت، گاهی آن را به فراموشی می‌سپارد و یا کارکرد آن را کم رنگ می‌سازد.

دوم اینکه نتایج نظارت مورد بررسی، پیگیری و ریشه‌یابی قرار گیرد و سرانجام این که نظارت با تدابیری همراه باشد که از تکرار نارسایی جلوگیری کند. البته نباید فراموش کرد که کنترل و نظارت، اگر اصولی و همراه با عطف و مهربانی نباشد مشکل‌ساز می‌شود. روحیه لطیف‌تر دختران، بازیگوشی بیشتر پسران، مشغله‌های زیادتر هر یک از والدین، اتفاقات غیرمنتظره و غیر آن‌ها، همگی باید در کنترل و ارزش‌یابی مورد توجه قرار گیرند. حتی در بسیاری از مواقع مدیر باید از خطاها و لغزش‌های افراد زیر مجموعه، به خصوص همسرش، چشم پوشی کند و بالاتر از آن خود را به متوجه نشدن بزند. روایت است که، بهترین عمل شخص کریم این است که خود را از آنچه می‌داند غافل نشان دهد^۱.

۳-۵ ارزش‌یابی امور منزل پس از اجرا

در فعالیت شماره ۱ واحد کار چهارم چک لیستی ارائه شد که مدیر خانواده به کمک آن برای برنامه مهمانی تصمیم‌گیری کند. پس از اجرای هر برنامه‌ای مدیریت آن باید به ارزیابی عملکرد و نحوه اجرای امور بپردازد. همان‌طور که اشاره شد، این امر دو هدف را دنبال می‌کند: نظارت بر صحت انجام کار و بهبود عملکردها. فرض کنید برنامه مهمانی شما به کمک

۱- «من اشرف اعمال الکریم غفلته عما یعلم» میزان الحکمه، ج ۳؛ ص ۲۲۸۷؛ نقل از احمد حیدری، ۱۳۸۴

جدول ۱-۵. نمونه چک لیست ارزش‌یابی امور منزل پس از اجرا

برنامه مورد نظر: میزبانی ده نفر از دوستان به صرف ناهار روز ۴شنبه				
ردیف	امور مربوط به برنامه	توضیحات	وضعیت اجرا	
			ضعیف	متوسط خوب
۱	زمان برگزاری	خوب بود اما برای مهمانی خانوادگی روز بعد کمی خسته‌ایم	☒	
۲	فضای مورد نیاز	جا شدیم اما به سختی!	☒	
۳	وعده غذای انتخابی	به جز زهرا و مهدیه که کلاس داشتند بقیه راضی بودند. چون از روز قبل مواد اولیه خورشت را تهیه کرده بودم، برای آماده کردن غذا هم وقت کم نیاوردیم	☒	
۴	دعوت از مهمانان	دیر اقدام کردم	☒	
۵	کیفیت میوه‌های خریداری شده	چون برادرم صبح زود برای خرید به بازار روز رفته بود همه میوه‌ها تازه بودند	☒	
۶	تناسب حجم مواد خریداری شده با تعداد مهمان‌ها	زیاد بود. لزومی نداشت از هر قلم به تعداد مهمان‌ها بخریم تا جلوی هر مهمان یک بشقاب از تمام میوه‌ها بگذاریم. پذیرایی دیس میوه هم می‌توانست کفایت کند	☒	
۷	کیفیت غذا	چه قدر خوب شد که از مشاوره مستقیم مادرم استفاده کردم!	☒	
۸	...			

فعالیت ۱

چه نتایج دیگری از چک لیست نمونه فوق برداشت می‌کنید؟ (هدف: ذهن هنر جو باید از هر گزاره‌ای دریافتی داشته باشد، به این معنا که ممکن است در نگاه اول نتیجه‌گیری خاصی از چک لیست‌ها برداشت نشود اما با توجه به شرط پیگیری و ریشه‌یابی در نظارت و کنترل امور منزل، هیچ نتیجه‌ای اتفاقی بدست نیامده و معمولاً علتی در پشت آن وجود دارد که باید شناخته شود.)

چک لیست فوق، علاوه بر آن که کیفیت اجرای برنامه را به طور کلی نشان می‌دهد، تجربه‌های حاصل از برنامه را در ذهن مدیر حک می‌کند. مثلاً متوجه می‌شود در صورت انتخاب شیوه پذیرایی "سفره روی زمین"، تعداد مهمان‌ها نباید از ده نفر بیشتر باشند و در غیر این صورت باید شیوه دیگری اتخاذ کند نظیر پذیرایی سلف سرویس. یا تجربه این مراسم به او می‌آموزد که اگر تعداد اعضای کمکی خانواده کافی باشد، برگزاری دو مراسم پشت سر هم به دلیل صرفه‌جویی اقتصادی و نیروی انسانی بالا، مناسب است.

در مورد مسافرتی که در فعالیت ۲ واحد کار پیشین تصمیم‌گیری کردید، چک لیستی تهیه نمائید و تمام اموری را که درحین این مسافرت خیالی با آن مواجه شده و تصمیم‌گیری کرده‌اید در فرمی مشابه فوق وارد کنید. (هدف: تمرین تهیه چک لیست ارزش‌یابی امور منزل)

۴-۵ ارزش‌یابی عملکرد

برخی اوقات هدف از نظارت امور منزل، ارزیابی و کنترل عملکرد هر یک از اعضای خانواده است. از آنجا که از اهداف تشکیل خانواده، تعالی همه جانبه اعضاست، مدیر باید هر چند وقت یک بار مسئولیت‌پذیری و توان اجرایی اعضای خانواده را بررسی کند تا با نقاط ضعف و قدرت هر عضو آشنا شود و در صدد بهبود آن‌ها برآید.

مثال زیر نشان می‌دهد چگونه می‌توان عملکرد اعضای خانواده را در برگزاری مهمانی روز چهارشنبه ارزش‌یابی کرد؟ همان‌طور که مشاهده می‌شود می‌توان به موارد الف، ب و جیم از ۱ تا ۳ نمره داد. به این صورت که ۱=ضعیف، ۲=متوسط، ۳=خوب باشد. سپس با جمع افقی نمرات هر ردیف، نمره کل اختصاص یافته به آن فعالیت مشخص می‌شود.

جدول ۲-۵ نمونه چک لیست ارزش‌یابی وضعیت عملکرد اعضای خانواده

برنامه مورد نظر: مهمانی خانوادگی شب جمعه									
ردیف	امور منزل	مسئول	تناسب و‌گذاری امور به افراد	صحت انجام کار	مسئولیت پذیری	نمره کل	ضعیف (۳ و کمتر)	متوسط (بیشتر از ۳ و کمتر و مساوی ۶)	خوب (بیشتر از ۶)
۱	دعوت از مهمان‌ها	مادر	۳	۳	۳	۹			☒
۲	کیفیت میوه‌های خریداری شده	پدر	۳	۲	۳	۸			☒
۳	کیفیت غذای طبخ شده	دختر	۲	۲	۳	۷			☒
۴	گردگیری و جاروی اتاق‌ها	دختر	۲	۲	۲	۶		☒	
۵	نظافت درب کابینت‌ها	پسر	۲	۲	۲	۶		☒	
۶	پذیرایی میوه از مهمان‌ها	پسر	۳	۱	۱	۵		☒	
۷	تزیین و چیدمان سفره	مادر	۳	۳	۳	۹			☒
۸	شستن ظروف	دختر به کمک مهمان‌ها	۳	۳	۳	۹			☒

در پذیرفتن مسئولیت‌های بیشتر در این زمینه، برای تمرین بیشتر است و مدیران خانواده باید از این پس اعتماد به نفس بیشتری به او دهند. اما پسر خانواده در پذیرایی خوب عمل نکرده است و باید بررسی شود که علت چیست. مثلاً آیا او از این کار خوشش

مدیر خانواده نمونه چک لیست مذکور را در هر برنامه‌ای یا طی هر بازه زمانی می‌تواند تهیه و از نتایج آن استفاده کند. به طور مثال، با وجود انتظار مادر از دختر خانواده، نمره اکتسابی او در طبخ غذا برای مهمانی، ۷ شده است و این به معنی آمادگی او

فعالیت ۴

در صورتی که خواهر یا برادر کوچک‌تر دارید یا در خانواده‌های نزدیکانتان، پنج مورد از ابزارهای ارتباطی نوینی که امروزه آن‌ها در اختیار دارند اما شما در زمان کودکی در اختیار نداشتید، نام ببرید. (هدف: هنر وجود در ابتدای این واحد مفهوم پویایی محیط را درک کند.)

وسایل ارتباط جمعی هر روز اطلاعات بسیاری را در محیط وارد می‌کنند و اعضای خانواده را تحت تاثیر خود قرار می‌دهند. حداقل یکی از موارد روزنامه‌ها، مجلات، رادیو، تلویزیون یا اینترنت به نوعی عضو مؤثر تمام خانواده‌های امروزی شده است.

متفکران علم مدیریت معتقدند مجموعه‌ای امکان ادامه حیات در چنین محیط پویا و در حال تحولی را دارد که در هر مقطعی بتواند خود را با محیط تطبیق دهد و نیازهای اعضا را، با توجه به تغییرات محیط، شناسایی کند.

در خانواده، مدیران باید در برابر متن و محتوای صوتی و تصویری رسانه‌های گروهی، و نیز در برابر کسانی که به مطالعه آن‌ها می‌پردازند، به آن‌ها نگاه می‌کنند، پی‌گیر آن‌ها هستند و آن‌ها را می‌شنوند و از آن‌ها لذت می‌برند، درک عمیقی داشته باشند. زیرا می‌توان با شناخت بیشتر اثرات و نفوذهای آن، بهره بیشتری را دریافت کرد.

بسیاری از والدین مدعی‌اند که به منظور درک بیشتر محیط پیرامون، خود را در معرض انواع رسانه‌ها با

نمی‌آید یا اینکه خجالت می‌کشد. پدر باز هم در خرید میوه دقت کافی نداشته و اندازه میوه‌ها بزرگ اما تعدادشان کم بوده است.

فعالیت ۳

طی هفته گذشته در خانواده شما فعالیت‌های متعددی صورت گرفته است. چک لیستی تهیه کنید و در آن وضعیت عملکرد هر عضو خانواده را در حداقل پنج وظیفه محول شده به آن‌ها بررسی کنید.

۵-۵ مدیریت بهره‌گیری از وسایل ارتباط جمعی

والدین ما هرگز به طور یقین پیش‌بینی نمی‌کردند که به طور مثال تلویزیون با چه سرعتی پیش خواهد رفت و گسترش پیدا خواهد کرد و دنیای ارتباطات با چه سرعتی همه جا را فرا خواهد گرفت تا آنجا که از کنترل خانواده، مدرسه و جامعه خارج شود. امروزه روشن است که دنیای ارتباطات از اختیار ما خارج و در دست گروه‌هایی است که به دلایل تجاری و فرهنگی ذی‌نفع هستند.

هر نوع گرایشی قرار می دهند تا با آگاهی از نظرات گوناگون بر عمق نگاهشان به مسائل افزوده شود. این ایده در حوزه علم و دانش پسندیده است آن هم در صورت رعایت شرط احتیاط. کمترین مشکل تعمیم چنین نگرشی به استفاده بدون مرز از رسانه در خانواده این است که اعضای خانواده به شناخت ناقص خود توجه ندارند و ذهن خود را درگیر هر گونه اطلاعاتی می کنند که از صحت داشتن یا نداشتن آن تا حدود زیادی عاجزند.

فعالیت ۵

با صحبت کردن با پنج کودک دبستانی در اطرافتان به نیازها و آرزوهای آنان گوش دهید و درباره آن گزارشی تهیه کنید. تفاوت افکار آنها را با زمان کودکی خود چگونه ارزیابی می کنید؟

آزمون پایانی نظری واحد کار پنجم

- ۱- مفهوم نظارت و کنترل در مدیریت به چه معناست؟
- ۲- شروط لازم برای نظارت موثر چیست؟
- ۳- آیا مدیر خانواده می تواند از خطای اعضای خانواده در مرحله نظارت و ارزشیابی چشم پوشی کند؟
- ۴- منظور از ارزشیابی عملکرد اعضای خانواده چیست؟
- ۵- مدیران خانواده چگونه می توانند خانواده را به سمتی پیش ببرند که بهره بیشتری از رسانه های گروهی دریافت کنند؟

پیوست ها

پاسخنامه‌های پیش‌آزمون‌ها

نام واحد کار	پرسش ۱	پرسش ۲	پرسش ۳	پرسش ۴	پرسش ۵
اول	غ	ص	غ	ص	غ
دوم	غ	غ	ص	ص	ص
سوم	ص	غ	غ	-	-
چهارم	غ	ص	ص	غ	غ
پنجم	غ	ص	غ	غ	ص

واحد کار اول

۱- مدیریت عبارت است از علم و هنر برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، نظارت، کنترل، هماهنگی و رهبری فعالیت‌های دسته جمعی عده‌ای از افراد برای رسیدن به هدف‌های مشترک.

۲- مدیریت مستبدانه، مدیریت آزادانه، مدیریت مشورتی

۳- برنامه‌ریزی: طراحی مسیر حرکت برای دستیابی به فعالیت‌های پیش‌بینی شده بر اساس محدودیت‌های موجود.

سازمان‌دهی: فراهم آوردن همه اموری که بتوانند در جهت انجام آن کار مفید واقع شوند.

به عبارت دیگر سازمان‌دهی فرآیندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و هماهنگی میان آن‌ها به منظور کسب اهداف صورت می‌گیرد.

رهبری: هدایت و جهت‌دهی افراد در انجام دادن یک کار.

هماهنگی: هماهنگی موقع در کنار هم قرار گرفتن وظایف یا کارهای مختلف معنا و کاربرد پیدا می‌کند. به عبارت دیگر زمانی که مدیر می‌بایست دو یا چند کار را در یک مسیر به انجام برساند لازم است تا در هنگام برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و رهبری

آن کارها، هماهنگی ایجاد کند تا موجب اختلال یک کار در کار دیگر نشود.

نظارت و کنترل: روش یا اقدامی است که درستی انجام امور یا وظایف را در مقایسه با طرح یا برنامه مصوب بررسی می‌کند. به عبارت دیگر مدیر به وسیله اعمال اقدامات کنترلی متوجه می‌شود که به چه میزان اهداف مورد نظرش تحقق یافته است.

۴- در شرایط خاص و بحران‌ها نقش مسئولیت‌خواهی و مسئولیت‌پذیری دو چندان می‌شود.

۵- مهارت فنی: عبارت است از تجربه، آموزش و کارآموزی و به کارگیری دانش‌ها، فنون، ابزارها و تجهیزات برای انجام کار در زمینه‌ای معین و مشخص.

مهارت شناختی: قوای کلی نگری، آینده‌نگری و همه جوانب را دیدن.

مهارت انسانی: توانایی در تشخیص شایستگی افراد بر انجام وظیفه محوله، شناخت عوامل انگیزه دهنده و کاربرد رهبری در مدیریت.

۶- مهارت انسانی که به شناخت افراد خانواده و چگونگی ایجاد انگیزه در آن‌ها برای تحقق اهداف گوناگون کمک می‌کند.

واحد کار دوم

۱- حیوان فقط در زمان حال زندگی می‌کند، اما انسان در سه زمان گذشته، حال و آینده، انسان با تجزیه و تحلیل رویدادهای گذشته برای زمان حال برنامه‌ریزی کرده و آینده را رقم می‌زند.

۲- برنامه‌ریزی بلندمدت: برنامه‌هایی که در راستای اهداف کلان و بلندمدت طرح‌ریزی می‌شود و در بازه زمانی بلندتری نسبت به سایر برنامه‌ها به سرانجام می‌رسند.

برنامه‌ریزی میان مدت: با جزئی‌تر نمودن اهداف و برنامه بلندمدت، اهداف و برنامه‌های میانی به دست می‌آیند.

برنامه‌ریزی کوتاه مدت: طراحی مسیر دستیابی به اهداف کوچک، فوری و با محدودیت زمانی بیشتر، برنامه‌ریزی کوتاه مدت می‌باشد. برنامه‌ریزی کوتاه مدت شامل برنامه‌های ماهانه، هفتگی، روزانه و حتی ساعتی می‌شود.

برنامه‌ریزی اضطراری: حوادث غیر مترقبه و اتفاقات ناگهانی نیازمند برنامه‌ریزی موقت و آنی است تا زمانی که اوضاع به شرایط عادی باز گردد.

۳- تعیین اولویت فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی فرصت‌ها و اجرای برنامه.

۴- پس از پیش بینی تقریبی کلیه کارها و وظایف روزانه و هفتگی و تعیین اولویت اجرای هر کدام، فرصت‌هایی را که در طول روز در اختیار داریم به سه یا چهار بخش تقسیم می‌کنیم. ابتدا کارهای با

بیشترین اهمیت و دارای اولویت اول را در برنامه هفتگی جای می‌دهیم و سپس با توجه به فرصت‌های باقی مانده، کارهای بعدی را با لحاظ درجه اولویت در زمان‌های خالی می‌گنجانیم. در این میان توجه به علاقه‌مندی و نیز قابلیت انعطاف‌پذیری مهم است.

۵- بنابر میزان درآمد ساعتی نان‌آوران خانواده می‌توان هزینه مالی پرداختن به هر یک از فعالیت‌های خانگی نظیر اتوکردن، شستن پرده‌ها، آشپزی و... را تعیین نمود و با توجه به عرف و فرهنگ جامعه و در صورت داشتن صرفه اقتصادی می‌توان برخی از این امور را به دیگری سپرد مانند اتوشویی و رستوران. مادران شاغل هنگام اولویت‌بندی فعالیت‌ها می‌بایست حقوق فرزندان بر خود را نظیر شیر دادن، مراقبت، تعلیم و تربیت را جزو اولویت‌های اول لحاظ کنند. و همچنین مشاغل یا ساعات شغل خود را به گونه‌ای انتخاب یا تنظیم کنند که محل اولویت‌های مقدم در زندگی زناشویی و خانوادگی نشود و به رابطه‌ی همسری یا مادر - فرزندی آسیب نرساند.

۶- (۱) اهداف باید روشن و قابل فهم باشند. (۲) برنامه به آسانی اجرا شود و کلیه جنبه‌های عملیاتی را در بر داشته باشد. (۳) برنامه‌ریزی باید کاملاً متعادل و در عین حال قابل انعطاف باشد. (۴) دارای محدوده‌ی زمانی باشد. (۵) با همکاری همه‌ی اعضا تهیه شود. (۶) در برنامه‌ریزی کلیه جنبه‌های انسانی، اخلاقی، تربیتی و مادی در نظر گرفته شده باشد.

واحد کار سوم

۱- سازمان‌دهی فرآیندی دوره‌ای است که برای دستیابی به اهداف معین، کار میان افراد و گروه‌های مختلف تقسیم می‌گردد.

۲- تقسیم کار در جهت به دست آوردن نتیجه‌ی مطلوب‌تر است، در اموری که به خدمات بیش از یک نفر نیاز است و یا در زمانی که با چند نوع کار و فعالیت مواجه هستیم، موضوع تقسیم کار مفهوم پیدا می‌کند. بنابراین تقسیم کار در خانواده نیز که حداقل دارای دو عضو و مشتمل بر فعالیت‌ها و امور گوناگون است، ضرورت پیدا می‌کند. تقسیم کار صحیح در خانواده بر اساس توانایی و علاقه‌مندی هر عضو، ابتدا موجب شکوفایی و رشد عضو در محیط خانواده و سپس موجب آمادگی عضو برای پذیرش مسئولیت‌های بزرگ‌تر در جامعه می‌شود. برعکس تقسیم کار به صورت نادرست و بدون توجه به علاقه‌مندی و توانایی عضو، سبب نابودی استعدادهای بالقوه عضو گردیده. و در نهایت عدم اعتماد به نفس آن عضو را در پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی در پی خواهد داشت.

۳- رهبری یعنی هدایت و جهت‌دهی افراد در انجام دادن کار نقش رهبر به معلم نزدیک است. راهنمایی اعضای خانواده موجب افزایش مهارت ایشان می‌شود.

واحد کار چهارم

۱- تصمیم‌گیری فرآیندی است که طی آن مدیران برای انجام امور مربوطه، راه و روش و مسیر مشخص را تعیین می‌کنند. از آن‌جا که تربیت عملی، که هر مدیر برای انجام امور محوله در پیش می‌گیرد، ممکن است با سایر مدیران متفاوت باشد، موضوع اختلاف یا تفاوت تصمیمات مطرح می‌شود. در واقع تصمیم‌گیری با «مسئله‌یابی» ارتباط مستقیم دارد. یعنی فرآیندی است که از طریق آن راه حل مسئله معین انتخاب می‌شود.

۲- تصمیم‌گیری: به مراحل زیر نیاز دارد:

تشخیص و تعیین مسائل اساسی

اولویت‌بندی مسائل مطرح شده

یافتن راه حل ممکن برای مسائل مطرح شده

۳- هدف‌گذاری در زندگی، عاقبت‌اندیشی و دوراندیشی، ابهام‌زدایی، قاطعیت، مشورت، مشارکت دادن سایر افراد.

۴- یک مدیر موفق باید از هرگونه حرکت، اعمال و تصمیمات شبیه آور خودداری کند، و مانع این اقدامات توسط زیر مجموعه خود شود. رفتارهای دو پهلو و غیر شفاف اهداف را به مخاطره می‌اندازد. اگر زبان دقیق و گویا نباشد، فهم آن با ابهام و تردید همراه خواهد بود و در نهایت ممکن است به طور کامل درک نشود.

۵- تصمیم‌گیری در بهترین زمان، ابداع و در اختیار داشتن راهکارهای متنوع و جایگزین برای یک مسأله و استفاده از تجربه‌ها.

۶- بعد از تعیین هدف و پیش از آن که تصمیم‌گیری نهایی توسط مدیران خانواده صورت پذیرد، بهتر است با نگاهی موشکافانه و جزئی، جنبه‌ها و آثار مختلف تصمیم‌گیری بررسی شود و در صورتی که فاقد آثار و جوانب و پیامدهای منفی باشد و مراحل انجام آن تصمیم بدون نارسایی و بدون ابهام دانسته شود، آنگاه می‌توان نسبت به اتخاذ تصمیم نهایی اقدام نمود.

واحد کار پنجم

۱- نظارت به معنای درس یا وسیله‌ای است که درستی انجام امور را در مقایسه با طرح و برنامه و یا تصمیم گرفته شده بررسی می‌کند. به بیان دیگر عبارت است از توجه به نتایج کار و مقایسه و تطبیق بین آنچه هست و آنچه باید باشد.

۲- نخست این که نظارت با سرعت عمل همراه باشد و بهتر است همزمان با انجام فعالیت، نظارت هم صورت گیرد. دوم آن که نتایج نظارت مورد ریشه‌یابی قرار گیرد و سرانجام این که نظارت با تدابیری همراه باشد که از تکرار نارسایی جلوگیری کند.

۳- اصل مهم در کنترل، توأم بودن آن با عطف و مهربانی است. گاهی اوقات تقسیم وظایف مطابق با

توانایی و علاقه‌مندی نبوده و یا گاهی لغزش به دلیل فراموشی یا مشغله زیاد بوده است. به هر حال در بسیاری از مواقع مدیر باید از لغزش‌های اعضای خانواده به خصوص در مورد همسرش، چشم‌پوشی کند.

۴- مدیر باید هر چند وقت، مسئولیت‌پذیری و توان اجرایی اعضای خانواده را بررسی کند تا با نقاط قوت و ضعف هر عضو آشنا شود و در صدد بهبود آن‌ها برآید.

۵- در خانواده، مدیران باید در برابر متن و محتوای صوتی و تصویری رسانه‌های گروهی، و نیز در برابر کسانی که به مطالعه آن‌ها می‌پردازند، به آن‌ها نگاه می‌کنند، پی‌گیر آن‌ها هستند و آن‌را می‌شنوند و از آن‌ها لذت می‌برند، درک عمیقی داشته باشند. زیرا می‌توان با شناخت بیشتر اثرات و نفوذهای آن، بهره‌ی بیشتری را دریافت کرد.

منابع برای مطالعه بیشتر:

- نهج البلاغه، خطبه ۱۷۲
- رساله حقوق امام سجاد (ع)
- الوانی، سید مهدی. مدیریت عمومی تهران، نشر نی ۱۳۵۸
- بهرامپور، مجید. برنامه‌ریزی در خانواده، نشریه زن روز، شماره ۱۷۴۷
- حیدری، احمد. "خانواده و ضرورت وجود مدیر"، نشریه پیام زن، شماره ۱۶۴، آبان ۱۳۸۴
- خنیفر، حسین و حمید مالکی. مهارت‌های برنامه‌ریزی در زندگی، تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه، چاپ دوم، ۱۳۸۴
- خوانساری، شرح غرر الحکم و درر الکلم، جلد ۵
- رزاقی، ابراهیم. مدیریت خانواده و هزینه، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۸۹
- رضائیان، علی. اصول مدیریت، تهران، سمت، چاپ ۱۸، ۱۳۸۵
- رضاییان، علی. مدیریت در عصر حکمت، نشریه مطالعات مدیریت، دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۰
- سروش، عبدالحمید. "مدیریت خانواده ۴"، مجله حقوق زنان، شماره ۸، اسفند ۱۳۷۷ و فروردین ۱۳۷۸
- سی‌وارد، برایان لوک. مدیریت استرس، ترجمه مهدی قراچه داغی، تهران: نشر پیکان، ۱۳۸۱
- علامه طباطبایی. میزان الحکمه، جلد ۳
- عباس‌زادگان، سید مهدی. مبانی و مکاتب مدیریت (نظریه هنری فایول)، تهران: شرکت سهامی انتشار، چاپ سوم، ۱۳۷۶
- عظیم‌زاده اردبیلی، فائزه. "تئوری مدیریت از دیدگاه امام علی (ع)"، فصلنامه ندای صادق، شماره ۲۰
- علاقه‌بند، علی. مدیریت عمومی، تهران: نشر روان، ۱۳۷۵
- گروه مشاوره و برنامه‌ریزی درسی گنجینه یاد، کتابچه دفتر مشاوره و برنامه‌ریزی گنجینه یاد، دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، سحاب صنعت گستر، چاپ پنجم، مهر ۱۳۸۸
- گلات، اچ. بی. تصمیم‌گیری خلاقانه در شرایط نامطمئن، ترجمه حسین شریفی، تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی وثقی، چاپ اول، ۱۳۷۶
- علامه مجلسی، بحار الانوار، جلد ۶۸
- علاء‌الدین علی‌المتقی بن حسام‌الدین الهندی، کنز العمال جلد ۶
- نبوی، محمد حسن. مدیریت اسلامی
- نظری، محمد رضا. اصول و مبانی کار آفرینی، تهران: انتشارات پیام پویا، ۱۳۸۷
- النوری الطبرسی، میرزا حسین. مستدرک الوسائل، بیروت: مؤسسه آل‌البیت، جلد ۱۴، ۱۴۰۷
- "مشارکت اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها"، ماهنامه پیام زن، شماره ۱۶۲، ص ۷۸، شهریور ۱۳۸۴

پودمان مهارتی دوم: توانایی تنظیم بودجه در خانواده و مدیریت هزینه‌های آن

هدف کلی

توانایی تنظیم بودجه در خانواده و مدیریت هزینه‌های آن

جدول زمان بندی

آموزش نظری	۱۶ ساعت
آموزش عملی	۹ ساعت
مجموع	۲۵ ساعت

بسیاری از مردم تصور می‌کنند اصول مدیریت پول را می‌دانند ولی آمارهای موجود این ادعا را تأیید نمی‌کند. هرساله با روند فزاینده‌ی تعداد کسانی مواجهیم که ورشکسته، بدهکار یا فقیر می‌شوند. چنین روندی نشان می‌دهد که خانواده‌ها به کسب دانش اداره‌ی منابع مالی خویش نیازمندند. نگرانی ناشی از بدهکاری سلامت فرد و خانواده را به خطر می‌اندازد. از این روسلامت مالی هم مانند سلامتی جسمی برای خانواده مهم است. به علاوه، کنترل داشتن بر منابع پولی احساس رضایت فرد را در پی دارد.

در این پودمان، با ارائه‌ی روشی سیستمی، مراحل مدیریت مالی خانواده را، از ابتدا تا انتها بررسی و جمع بندی کرده‌ایم و توصیه می‌کنیم برای این که در زندگی مالی خود تغییر ایجاد کنید، لازم است سیستمی داشته باشید که بتوانید آن را به کار بگیرید.

همان‌گونه که بدون برنامه و نقشه نمی‌توان درجاده مسافرت کرد، بدون نقشه هم نمی‌توان برنامه‌ی مالی خانواده را تنظیم کرد. در این پودمان ابزار و اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل، برنامه‌ریزی و دنبال کردن بودجه‌ی فردی و خانوادگی ارائه شده است و شما می‌آموزید که چگونه مخارج و پس‌انداز خود را کنترل کنید تا، بدون این که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های خود و خانواده دست یابید.

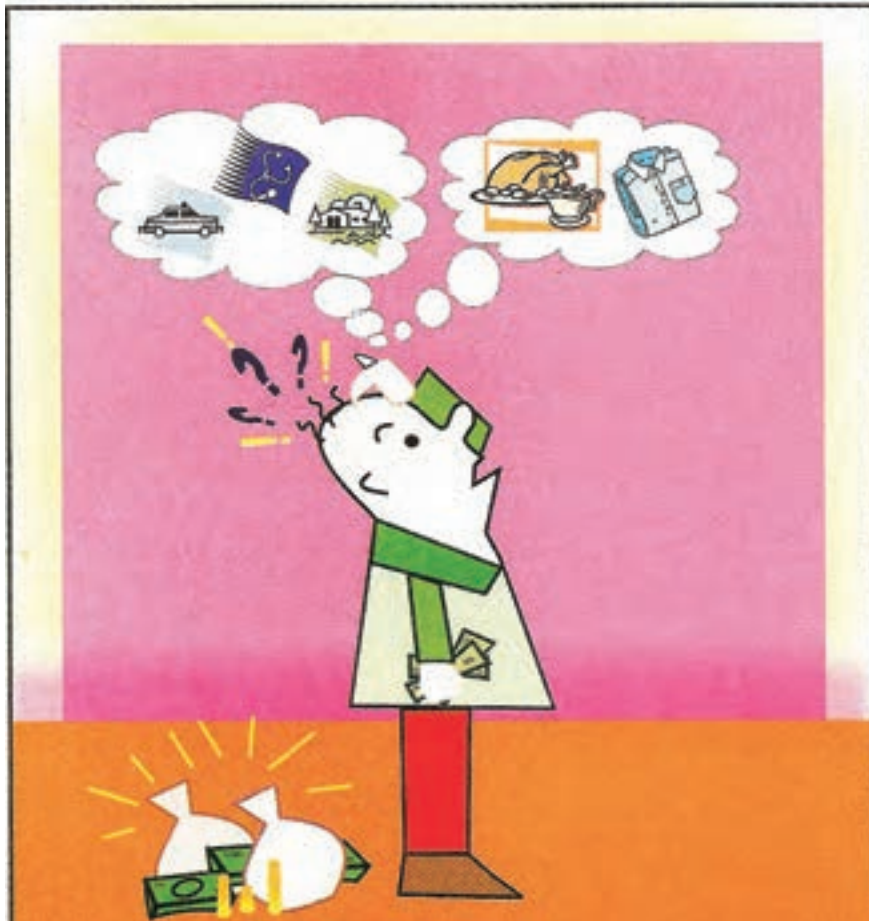
با یادگیری دانش اداره منابع مالی شما می‌توانید جهت تنظیم بودجه‌ی خانواده نقش مشاور داشته باشید و به خانواده‌ی خود یا به خانواده‌هایی که دچار مشکل مالی‌اند کمک کنید تا سلامت مالی خود را دوباره بازیابند.

از هنرآموزان محترم تقاضا می‌شود که با توجه به اهداف درس و نحوه‌ی تألیف کتاب و روزمره بودن موضوع برای تدریس، بعد از طرح مسئله از دانش‌آموزان بخواهید برای رسیدن به راه‌حل اظهارنظر کنند، هم‌چنین، از طراحان سؤال امتحانی تقاضا می‌شود که با توجه به اهداف درس از طرح سؤالات و موضوعات با رویکرد حافظه‌مداری اجتناب ورزند و به جنبه‌های کاربردی توجه بیش‌تری مبذول نمایند.

مؤلف

واحد کار اول

مفهوم بودجه و بودجه بندی در خانواده

تاچه خورم صيف وچه پوشم شنا

عمرگران مايه در اين صرف شد

تا نكني پشت به خدمت دو تا

اي شكم خيره به ناني بساز

سعدی

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنر جو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- مفهوم بودجه را در خانواده توضیح دهد.
- ۲- مدیریت بودجه را تعریف کند.
- ۳- ضرورت تنظیم بودجه را شرح دهد.
- ۴- اجزای تشکیل دهنده‌ی بودجه‌ی خانواده را نام ببرد.
- ۵- مفهوم تعادل بودجه را بیان کند.
- ۶- کسری و مازاد بودجه را تعریف کند.

پیش آزمون واحد کار اول

گزینه‌های صحیح را با علامت (×) مشخص کنید:

۱- فقط خانواده‌های کم درآمد به تنظیم بودجه نیاز دارند.

صحیح غلط

۲- بودجه به معنی حساب دخل و خرج خانواده در دوره‌ای معین است.

صحیح غلط

۳- اگر درآمدها و هزینه‌های یک خانواده با هم برابر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

صحیح غلط

۴- اگر هزینه‌ها بیش‌تر از درآمدها باشد خانواده با کسری منابع مالی مواجه است.

صحیح غلط

۵- اگر هزینه‌ها کم‌تر از درآمدها باشد خانواده با مازاد منابع مالی مواجه است.

صحیح غلط

۱- تعریف بودجه‌ی خانواده

بودجه‌بندی مجموعه‌ای از دستورهاست. همان طوری که می‌توانید بدون راهنما هواپیمایی را به پرواز درآورید؟ بدون راهنما هم نمی‌توانید بودجه خانواده را کنترل کنید. تنظیم بودجه به شما کمک می‌کند که صورت حساب‌ها، قبض‌ها و ... را به موقع پرداخت و بدون مشکل، خرید کنید.

توجه

بودجه، خلاصه‌ای از دخل و خرج یا به بیان علمی‌تر خلاصه‌هایی از درآمدها و هزینه‌های خانواده را در طول دوره‌ای معین نشان می‌دهد.

یک طرح ساده‌ی بودجه این است که بدانیم چه مقدار درآمد خواهیم داشت، چه مقدار خرج خواهیم کرد و چه مقدار (اگر چیزی بماند) برایمان باقی خواهد ماند. اگر به کیف یا به حساب بانکی خود نگاه کنید می‌توانید مقدار پولی را که برایتان باقی مانده است تعیین کنید، ولی پول داخل کیف یا در حساب بانکی، مقدار پول باقی مانده را در مقطعی از زمان نشان می‌دهد.

۱-۲ تعریف مدیریت بودجه‌ی خانواده

دفتری تهیه کنید و در آن کلیه‌ی هزینه‌های یک روزتان را بنویسید. در پایان روز می‌توانید بفهمید پول شما صرفِ خریدِ چه کالاهایی شده است. این کار را روزانه انجام دهید و هزینه‌های هفتگی را به

خانواده یک سازمان کوچک اجتماعی است که به منظور دست‌یابی به هدف‌هایی خاص تشکیل شده است و بقای نسل و تربیت نیروی انسانی آینده‌ی جامعه را برعهده دارد و برای دست‌یابی به این هدف‌های مهم (تهیه‌ی غذا، مسکن، لباس، آموزش بهداشت و غیر آن‌ها) به کسب درآمد نیاز دارد.

همه‌ی خانواده‌ها دوست دارند بهترین نوع غذا را مصرف کنند، زیباترین لباس‌ها را بپوشند، بهترین وسایل و امکانات را در اختیار اعضای خود بگذارند، بهترین خدمات آموزشی را برای فرزندان خود فراهم کنند و ... ولی آیا همه قادرند به تمامی این خواست‌ها دست یابند؟

تنها درصد کمی از خانواده‌ها قادر به تأمین همه‌ی این خواست‌ها هستند. درآمد یک خانواده‌ی متوسط فقط می‌تواند تعداد محدودی از این خواست‌ها را برآورده کند. از این رو خانواده باید از میان خواست‌های خود بعضی را انتخاب کند. در این صورت در همه‌ی مراحل زندگی به انتخاب نیاز دارد.

توجه

هریک از اعضای خانواده، خواست‌های گوناگونی دارد، ولی درآمد یک خانواده تنها می‌تواند بخشی از این خواست‌ها را تأمین کند. بنابراین اعضای هر خانواده باید بعضی از خواست‌های خود را انتخاب کنند تا خانواده دچار مشکل مالی نشود.

ماهانه حقوق می گیرند، بنابراین لازم است فهرست دخل و خرج (بودجه) یک ماهه ای را برای خود تنظیم کنند تا در بین ماه دچار مشکل نشوند. کشاورزان در آمد خود را سالانه به دست می آورند. بنابراین، به تنظیم بودجه در دوره ای متفاوت نیاز دارند. به علاوه، خانواده ممکن است از منابع مختلف مانند اجاره بها، سود بانکی، سود سهام و غیر آن ها نیز کسب در آمد کند و در زمان های مختلف به این منابع دست یابد. برخی خانواده ها که ثروتمندند درآمدهایی به صورت اجاره، انواع سود (سود اوراق سهام، سود اوراق مشارکت، سود سپرده، سود حاصل از فروش محصولات) و ... دارند. پس لازم است آن ها هم در بودجه ای خانواده در نظر گرفته شوند.

اگر در آمد شما ماه به ماه تغییر می کند بودجه بندی ماهانه مناسب است ولی اگر درآمدها در هر ماه تقریباً ثابت است بودجه بندی سالانه مناسب تر است.

توجه

دوره ی تنظیم بودجه باید با فواصل دریافت های شما منطبق باشد.

از مجموع انواع مختلف درآمدهای خانواده، در آمد کل خانواده در دوره ای معین (ماهانه - سالانه) به دست می آید. این در آمد می تواند منبع مالی مخارج خانواده را فراهم سازد.

دست آورید. برای چهار هفته ی متوالی این کار را تکرار کنید. در پایان ماه می توانید دریابید پول شما صرف خرید چه کالاهایی شده است. بعضی اوقات در پایان ماه متوجه می شوید پول زیادی صرف خرید کالاهای کم تر ضروری کرده اید و هزینه های اصلی شما باقی مانده است. در این صورت می توانید با بررسی هزینه ها بفهمید کدام یک از هزینه ها را باید حذف کنید یا کاهش دهید تا بتوانید هزینه های اصلی خود را پردازید. این کار مدیریت بودجه ای خانواده می گویند.

مدیریت بودجه، پیگیری هزینه های خانواده است، به طوری که بتوان در دوره ای معین بدون مشکل مالی نیازهای خانواده ی خود را تأمین کرد.

فعالیت عملی ۱

هزینه هایی را که در طول یک هفته به طور روزانه پرداخته اید بنویسید. آیا در آمد شما برای پرداخت این هزینه ها کافی بوده است؟ اگر نبوده است هزینه های اضافی شما کدام اند؟ آن ها را یادداشت کنید.

۱-۳ دوره ی تنظیم بودجه ای خانواده

همان طور که مقدار در آمد خانواده های مختلف با هم متفاوت است، فواصل به دست آوردن آن هم با هم تفاوت دارد. برای مثال در کشور ما کارمندان

۴-۱ اجزای تشکیل دهنده بودجه‌ی خانواده

بودجه‌ی خانواده از دو قسمت تشکیل شده است:
درآمد و هزینه.

۴-۱-۱ درآمد

درآمد خانواده‌ها از دو راه است:

۱- درآمد حاصل از کار

۲- درآمد حاصل از سرمایه

این درآمدها منبع مالی مخارج خانواده است.

توجه

درآمد خانواده از دو منبع «درآمد حاصل از کار» و «درآمد حاصل از سرمایه» به دست می‌آید. از مجموع درآمدهای خانواده، درآمد کل خانواده به دست می‌آید.

۴-۱-۱-۱ درآمد حاصل از کار

افراد در تمام جوامع برای کسب درآمد به کار اشتغال دارند و در ازای کار دست‌مزدی به آنها تعلق می‌گیرد. برخی از افراد جامعه در بخش خدمات (آموزش و پرورش، دانشگاه، شهرداری، بانک و ...)، برخی در بخش صنایع و برخی دیگر در بخش کشاورزی به کار مشغول اند و در برابر ارائه‌ی کار به صورت ماهانه یا روزانه دست‌مزد می‌گیرند.

معمولاً در همه‌ی جوامع به طور سنتی مردان مسئول امرار معاش خانواده اند و تقریباً تمامی مردان برای کسب درآمد به کار اشتغال دارند. ولی اشتغال زنان تحت تأثیر عواملی متعدد است. از این رو در برخی جوامع بخشی از زنان وارد بازار کار نمی‌شوند.

بیش تر بدانید

در سال ۱۳۷۸، براساس نتایج به دست آمده، ۵۸/۸ درصد خانواده‌های ایرانی دارای یک نفر شاغل، ۲۱/۳ درصد دارای ۲ نفر شاغل و ۶/۹ درصد دارای سه نفر و بیش تر شاغل‌اند. خانواده‌های بدون فرد شاغل ۱۳ درصد بوده است.

۴-۱-۲ درآمد حاصل از سرمایه

سرمایه‌ی افراد خانواده از دو قسمت تشکیل شده است: سرمایه‌ی فیزیکی (ثابت) و سرمایه‌ی مالی (در گردش).

۱- سرمایه‌های ثابت مانند کارخانه، مغازه، زمین، ساختمان و ...

۲- سرمایه‌های در گردش مانند اوراق سهام، اوراق مشارکت و ... خانواده‌ها از سرمایه‌های خود درآمدهایی مانند سود، اجاره بها، سود سهام، سود سپرده و ... دریافت می‌کنند.

جدول ۱ متوسط در آمد سالانه‌ی یک خانوار به تفکیک گروه‌های مختلف درآمد

(حقوق بگیران، مشاغل آزاد و...) در سال ۱۳۸۲

گروه های درآمد	درآمد (ریال)	درصد
۱- درآمد پولی	۳۳۹۸۳۰۸۲	۷۳/۷
۱-۱ درآمد از مزد و حقوق (بخش دولتی)	۷۵۲۴۲۹۰	۱۶/۳
۱-۲ درآمد از مزد و حقوق (بخش خصوصی)	۵۸۶۴۳۹۴	۱۲/۷
۱-۳ درآمد از مشاغل آزاد (کشاورزی)	۷۴۳۰۹۰	۱/۶
۱-۴ درآمد از مشاغل آزاد (غیر کشاورزی)	۱۱۱۴۱۳۸۸	۲۴/۲
۱-۵ درآمدهای متفرقه	۶۳۶۳۴۸۰	۱۳/۸
۱-۶ درآمد حاصل از فروش کالاهای دست دوم	۲۳۴۶۴۰	۵/۱
۲- درآمد غیر پولی	۱۲۱۴۷۴۶۹	۲۶/۳
۳- مجموع درآمد پولی و غیر پولی	۴۶۱۳۰۵۵۱	۱۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نکته
سبد مصرفی خانواده مقداری از کالاها و خدمات است که خانواده در دوره‌ای معین مصرف می‌کند.

فعالیت عملی ۳

فهرستی از هزینه‌های خانواده‌ی خود را در طول یک ماه تهیه و با فهرست هزینه‌های خانواده‌ی دوست خود مقایسه کنید.

۱-۵-۱ علل تفاوت سبدهای مصرفی خانواده‌ها

سبد مصرفی خانواده‌های مختلف با هم متفاوت است. آیا می‌دانید چرا؟

خانواده‌ها از جهات مختلف با هم متفاوت‌اند. این تفاوت‌ها عبارت‌اند از:

- تفاوت در درآمد
- تفاوت در تعداد اعضای خانواده
- تفاوت در ترکیب سنی افراد خانواده
- تفاوت در سلیقه‌ها

۱-۵-۱-۱ تفاوت در درآمد

درآمد خانواده‌های مختلف با توجه به تعداد شاغلان، نوع شغل و میزان دارایی‌هایی که در اختیار خانواده هست متفاوت است. در نتیجه مقدار منابع پولی که آن‌ها می‌توانند صرف خرید کالاها و خدمات کنند با هم متفاوت است.

فعالیت عملی ۲

- فهرستی از منابع درآمدهای خانواده‌ی خود و زمان دریافت آن را تهیه کنید. سپس تعیین کنید دوره‌ی تنظیم بودجه‌ی خانواده‌ی شما باید ماهانه یا سالانه و یا ... باشد؟

- فهرست منابع درآمدهای خانواده‌ی خود را با دوست‌تان مقایسه کنید.

آیا دوره‌ی تنظیم بودجه‌ی شما با دوست‌تان یکسان است؟

۲-۴-۱ هزینه

هزینه‌های خانواده مخارجی است که خانواده صرف خرید کالاها (غذا، پوشاک، ...) و خدمات مختلف (آموزش، بهداشت و ...) می‌کند.

۵-۱ سبد مصرفی خانواده

مجموعه‌ی خدمات و کالاها‌ی مصرفی یک خانواده را در مدتی معین سبد مصرفی خانواده می‌گویند. شواهد آماری نشان می‌دهد که خانواده‌های دارای درآمد متوسط و پایین، قسمت عمده‌ی درآمد خود را صرف غذا، لباس، مسکن، آموزش و ... می‌کنند ولی مقدار درآمدی که هر خانواده صرف هر یک از اقلام فوق می‌کند با هم تفاوت دارد. برخی در خانه‌ای ساده‌تر زندگی می‌کنند، ولی مقدار بیشتری از درآمد خود را صرف آموزش می‌کنند.

فعالیت عملی ۴

- هریک از شما هنرجویان بار تکفل را در خانواده‌ی خود محاسبه کنید. بار تکفل در خانواده‌ی شما با بار تکفل محاسبه شده در ایران چه تفاوتی دارد؟
- با نظارت هنر آموز، بار تکفل در خانواده هایتان را با هم مقایسه کنید.
- هنرجویانی از شما که بار تکفل در خانواده‌ی آن‌ها بالاست، گزارشی از مشکلات مالی خانواده‌ی خود را تهیه کنند و در کلاس ارائه دهند.
- درباره‌ی راه‌های کاهش بار تکفل در این خانواده‌ها در کلاس بحث کنید.

۱-۵-۱-۲ تفاوت در تعداد اعضای خانواده

تعداد اعضای خانواده‌های مختلف با هم تفاوت دارند. برخی از خانواده‌ها دونفری، برخی هم دارای دو یا چند فرزندند. هرچه تعداد افراد شاغل در یک خانواده کم‌تر و تعداد افراد خانواده بیش‌تر باشد، فشار بیش‌تری بر نان‌آور خانواده وارد می‌شود تا بتواند زندگی مالی خانواده‌ی خود را اداره کند. اصطلاحاً نسبت تعداد افرادی را که فردی در هر خانواده تأمین مالی می‌کند بار تکفل می‌گویند. هر چه بار تکفل در یک خانواده بیش‌تر باشد فشار هزینه بر خانواده بیش‌تر است و آن‌ها نیاز بیش‌تری به مراقبت از هزینه‌های خود دارند.

توجه

به تعداد افرادی که امرار معاش آن‌ها را یک فرد به عهده دارد بار تکفل می‌گویند. در سال ۱۳۷۸، در ایران بار تکفل، $\frac{3}{1}$ نفر بوده است. یعنی هر نفر مخارج بیش از سه نفر را به عهده داشته است.

۳-۱-۵-۱ تفاوت در ترکیب سنی افراد خانواده

ترکیب سنی خانواده‌های مختلف با هم متفاوت است. در نتیجه نیازهای آن‌ها نیز با هم فرق دارد. برای مثال در خانواده‌هایی که بچه‌های در سن آموزش دارند هزینه‌های آموزشی سهم چشم‌گیری را به خود اختصاص می‌دهند. در حالی که در خانواده‌هایی که در کهن سالی به سر می‌برند شاید هزینه‌های دارو و درمان سهم بیش‌تری را به خود اختصاص دهند. از این رو، هرچند به طور متوسط اقلام سبد مصرفی خانواده‌ها مشابه‌اند، وزن هر یک از اقلام تشکیل دهنده‌ی سبد خانوار با هم تفاوت دارند. از این رو، هیچ دو خانواده‌ای با سبدهای یکسان از فروشگاه خارج نمی‌شوند.

نکته

درآمد خانواده‌های مختلف با توجه به تعداد افراد شاغل، نوع و مقدار دارایی و ... متفاوت است. نوع هزینه‌های خانواده‌های مختلف هم با توجه به تفاوت در درآمدها، اندازه‌ی خانواده، ترکیب سنی و سلیقه‌ها متفاوت است. بنابراین، هر خانواده باید بودجه‌ی مخصوص به خود را تنظیم کند.

آیا می‌دانید سهم هر یک از اقلام، کالاها و خدمات در بودجه‌ی خانوارهای شهری چه قدر است؟ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هر ساله این سهم را اندازه‌گیری می‌کند تا بتواند برای جامعه برنامه‌ریزی مناسبی را تدارک ببیند. جدول زیر سهم هر یک از کالاها و خدمات و هزینه‌ی هر یک از اقلام را در بودجه‌ی خانوار شهری در سال ۸۲ نشان می‌دهد.

۴-۱-۵-۱ تفاوت سلیقه‌ها

سلیقه‌ی اعضای خانواده‌های مختلف، نیز با هم متفاوت است. خانواده‌ای غذاهای گوشتی را به غذاهای گیاهی ترجیح می‌دهد. خانواده‌ای به گوشت گوسفند علاقه دارد، خانواده‌ای دیگر ماهی را برتر می‌داند. خانواده‌ای دوست دارد مسافرت کند ولی کم‌تر لباس بخرد و خانواده‌ای دیگر برعکس. از این رو با توجه به سلیقه‌ها، حتی خانواده‌های دارای درآمدهای مساوی کالاها‌ی مختلفی می‌خرند و از خدمات مختلفی استفاده می‌کنند.

از آن جا که درآمد خانواده‌ها، اندازه‌ی خانواده، ترکیب سنی و در نتیجه نیازهای خانواده و سلیقه‌ی خانواده‌ها با هم متفاوت است، نمی‌توان بودجه‌ای واحد را برای همه‌ی خانواده‌ها نوشت. بنابراین هر خانواده باید بودجه‌ی خاص خود را با توجه به عامل‌های یاد شده برای خانواده‌اش تنظیم کند.

جدول ۲ متوسط هزینه‌ی سالیانه‌ی یک خانوار به تفکیک گروه‌های مختلف هزینه در سال ۸۲

گروه های هزینه‌ها	هزینه	درصد توزیع
خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها، دخانیات	۱۳/۴۴/۵۴۳	۲۷/۲
کفش و پوشاک	۲/۹۳۵/۶۹۶	۵/۹
مسکن، آب، برق و سوخت	۱۴/۰۲۰/۰۸۹	۲۸/۳
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۲/۷۶۰/۲۷۱	۵/۶
درمان و بهداشت	۲/۶۹۲/۴۸۵	۵/۴
حمل و نقل و ارتباطات	۷/۸۱۵/۹۸۰	۱۵/۸
تفریح، سرگرمی، تحصیل خدمات فرهنگی	۱/۸۸۹/۳۰۸	۳/۸
کالاها و خدمات متفرقه	۳/۹۵۶/۷۳۰	۸
جمع کل	۴۹/۵۱۵/۱۰۲	۱۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به جدول ۲ آیا می‌توانید بگویید:

- بالاترین سهم هزینه در بودجه‌ی خانوار کدام است؟
- پایین‌ترین سهم هزینه در بودجه‌ی خانوار کدام است؟

جدولی مانند جدول شماره ی ۲ تنظیم کنید.

۱- هزینه‌های ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را با تفکیک گروه‌های مختلف هزینه‌ها ثبت کنید.

۲- سهم هر یک از هزینه‌های خانواده‌ی خود را در میان کل هزینه‌های خانوار به دست آورید.

۳- نموداری میله‌ای رسم کنید و سهم هر یک از هزینه‌ها را نشان دهید.

۴- در خانواده‌ی شما بیش‌ترین سهم هزینه مربوط به کدام گروه از هزینه‌هاست؟

۵- در خانواده‌ی شما کم‌ترین سهم هزینه مربوط به کدام گروه از هزینه‌هاست؟

۶- درصد هزینه‌های خود را با متوسط هزینه‌ی خانوارهای شهری در سال ۱۳۸۲ مقایسه کنید و تفاوت و تشابه آن‌ها را بنویسید؛

سپس با راهنمایی هنر آموز، درصد هزینه‌های مربوط به گروه‌های مختلف هزینه را با هم مقایسه و در باره‌ی آن‌ها در کلاس بحث کنید.

۶-۱ ارتباط خانواده با منابع مالی^۱

خانواده با بازارهای زیر در ارتباط است:

۱- بازار کار: مانند ادارات، فروشگاه‌ها، کارخانه‌ها، مغازه‌ها، کارگاه‌های تولیدی خانگی و ...

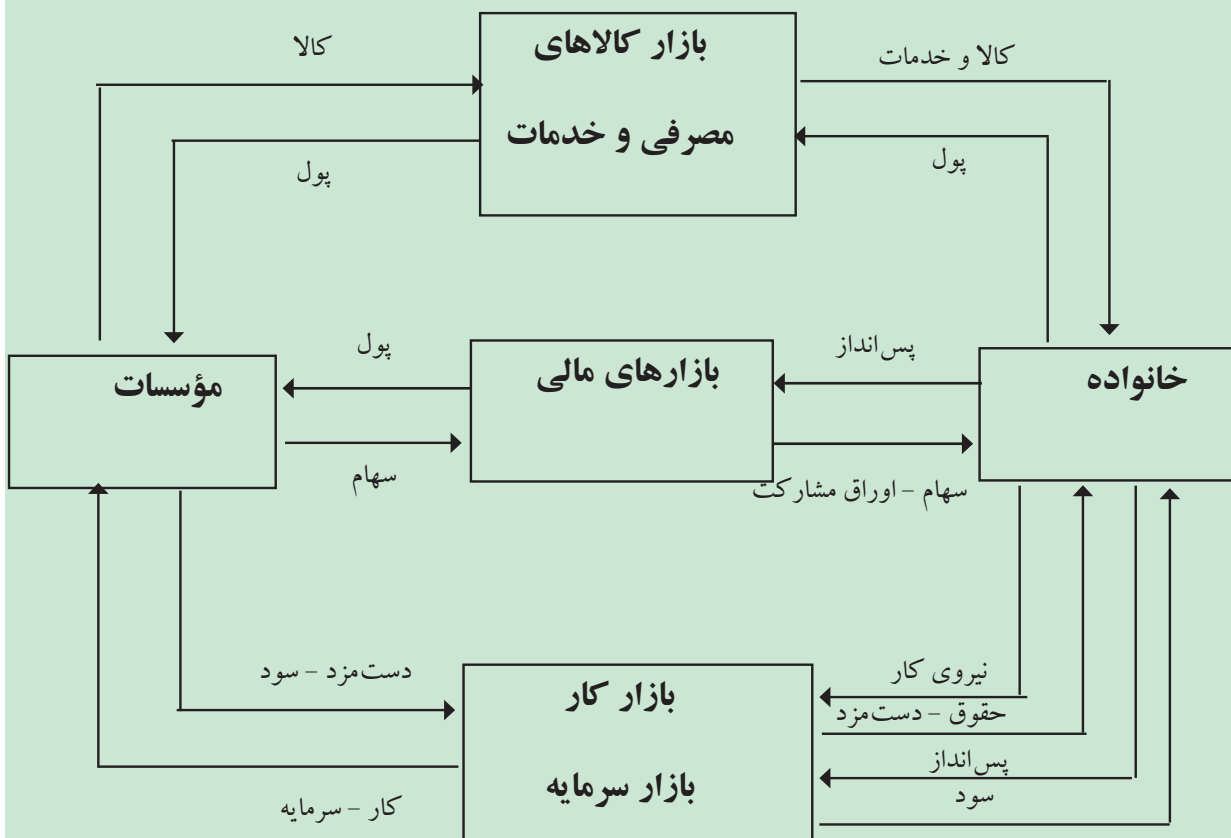
اعضای خانواده یا در بازار کار اشتغال دارند و دست‌مزد می‌گیرند یا کارخانه، مغازه و ... دارند و درآمد خود را از راه کسب سود به دست می‌آورند. درآمد به دست آمده از این دو منبع (کار و سرمایه)، درآمد خانواده را تشکیل می‌دهد.

۲- بازار کالاهای مصرفی و خدمات: خانواده با مراجعه به این بازار بخشی از درآمد خود را برای خرید کالاها (گوشت، پوشاک و ...) و بخشی را برای استفاده از خدمات (آموزش، بهداشت، درمان و ...) هزینه می‌کند.

۳- بازار مالی: خانواده مانده‌ی درآمد (پس‌انداز) خود را از طریق سرمایه‌گذاری فیزیکی (خرید کارخانه و ...) و یا سرمایه‌گذاری مالی (خرید سهام، اوراق مشارکت و ...) در بازار مالی نگاه‌داری می‌کند.

نمودار زیر رابطه‌ی بین منابع مالی و انسانی را نشان می‌دهد:

نمودار ۱-۱ ارتباط منابع مالی و انسانی

۷-۱ حالت‌های مختلف بودجه‌ی خانواده

از اصول اولیه‌ی تنظیم بودجه در خانواده این است که بین مخارج (خرج) و درآمد (دخل) خانواده تعادل برقرار باشد. اگر بودجه‌بندی به طریقی باشد که مخارج و درآمد خانواده در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده (مثلاً ماهانه) با هم برابر باشد، اصطلاحاً گفته می‌شود بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

اگر مخارج خانواده از درآمد آن در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده کم تر باشد، گفته می‌شود بودجه‌ی خانواده در آن دوره با مازاد مواجه است. این مازاد می‌تواند پس‌انداز شود. اگر مخارج خانواده از درآمد آن در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده، بیش تر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت کسری است. در این صورت خانواده باید با تعدیل بودجه، یعنی کم کردن مخارج کم تر ضروری به تعادل دست یابد. در غیر این صورت یا دچار بدهی می‌شود یا نمی‌تواند نیازهای اصلی خود را برآورده کند.

توجه

- اگر هزینه‌ها و درآمدهای خانواده‌ای با هم برابر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

- اگر هزینه‌ها بیش از درآمدها باشد، در این صورت خانواده با کسری بدهی مواجه می‌شود.

- اگر هزینه‌ها کم تر از درآمد باشد، در این صورت خانواده با مازاد مواجه می‌شود و دارای پس‌انداز است.

فعالیت عملی ۶

- با توجه به فهرست درآمدها و هزینه‌های ماهانه‌ی خانواده‌ی خود، وضعیت بودجه‌ی خانواده را تعیین کنید.

- چنان چه با کسری مواجه شوید، کدام یک از خرج‌های خود را می‌توانید کم کنید؟

- کسری خود را چگونه رفع کرده‌اید؟

۸-۱ مقدمه‌ای بر مدیریت بودجه‌ی خانواده

تصور نکنید تنظیم بودجه تنها زمانی ضرورت دارد که با مشکل مالی مواجهید، بلکه انجام آن در هر شرایطی لازم است. بنابراین بودجه باید هم در شرایط عادی و هم بحرانی (مشکلات مالی) به طور فردی یا خانوادگی تنظیم شود.^۱

فرض کنید شما در هر ماه درآمدهای ثابت داشته باشید. یک راه ساده برای بودجه‌بندی ماهانه‌ی آن به شرح زیر است:

۱- تعدادی پاکت بخرید و روی هر یک از آن‌ها برچسب بزنید.

۲- فهرستی از هزینه‌هایی را که باید در طول ماه پردازید تهیه کنید. این فهرست شامل اجاره‌بها آب، برق، تلفن، غذا، بنزین و ... است.

۳- بر روی برچسب پاکت‌ها نوع هزینه و مقداری را که باید در هر ماه پردازید با تاریخ پرداخت آن‌ها بنویسید.

۱- آشنایی با انواع بودجه‌بندی

۴- پول لازم برای پرداخت هر هزینه را درون پاکت خودش بگذارد.

۵- وقتی پول تمام هزینه‌ها را در پاکت گذاشتید، می‌توانید تعیین کنید چه مقدار پول برایتان باقی می‌ماند.

با استفاده از این روش می‌توانید مقدار پول لازم برای هر هزینه را از پاکت مخصوص به خود بردارید. در پایان ماه می‌توانید هر پولی را که در هر پاکت باقی می‌ماند با درآمد ماه بعد جمع کنید. یا پول باقی مانده را برای خریدهای بودجه‌بندی نشده خرج کنید.

حُسن این روش این است که هر انحرافی از مقدار بودجه‌بندی شده به سرعت دیده می‌شود و می‌توان آن را اصلاح کرد.

ثانیاً در آمد برخی خانواده‌ها از منابع متعدد به دست می‌آید. ممکن است اجاره‌بها بگیرند، سود اوراق سهام یا سود سپرده‌های مدت دار و اوراق مشارکت دریافت کنند، یا ممکن است روزمزد باشند. در این صورت روش ساده‌ی بالا کارساز نیست و باید شیوه‌ی دیگری برگزید. در واحدهای کار بعدی با اصول تنظیم بودجه به طور کامل آشنا خواهید شد.

بیش تر بدانید:

با توجه به اهمیت تنظیم بودجه‌ی خانواده، امروزه شرکت‌های کامپیوتری به تهیه‌ی نرم افزارهایی برای تنظیم بودجه پرداخته‌اند که می‌توان با کلیک نشانه‌های آن، در هر لحظه مقدار درآمد در دسترس را دید. به علاوه هر تغییر در هزینه (خرج) و درآمد (دخل) به راحتی در بودجه وارد می‌شود.

فعالیت عملی ۷

فهرست هزینه‌ها و درآمدهای خانواده‌ی خود را که در فعالیت (۱) و (۲) تهیه کرده‌اید، به روش بالا بودجه‌بندی کنید. آیا در پایان ماه پولی برایتان باقی می‌ماند؟

این، یک بودجه‌بندی ساده است، اما ممکن است برای بیش تر خانواده‌ها عملی نباشد، می‌دانید چرا؟

اولاً همه‌ی پرداخت‌های ما نقدی انجام نمی‌گیرد؛ برای مثال ممکن است کرایه‌ی خانه به صورت چک به صاحب خانه داده شود.

۹-۱ تنظیم بودجه‌ی فردی

معمولاً هر خانواده با توجه به درآمد و نیازهای هریک از افراد خانواده‌ی خود، در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده، که معمولاً ماهانه است، مبلغی را به هزینه‌ی هریک از اعضای خانواده اختصاص می‌دهد. برای آن که بودجه‌بندی خانواده دچار مشکل نشود، هر یک از اعضای خانواده باید مراقب هزینه‌های خود باشند. گاهی یک یا چند عضو خانواده بودجه‌بندی خانواده را دچار مشکل می‌کنند، به طوری که خانواده یا نمی‌تواند به

۱-۱۱ آشنایی با اصول و روش‌های بودجه‌بندی

در خانواده

واحدهای کار با هدف ارائه‌ی ابزار و اطلاعات لازم برای تحلیل، برنامه‌ریزی و دنبال کردن بودجه‌ی فردی و خانوادگی تنظیم شده است. در این واحدها شما می‌آموزید با تنظیم بودجه چگونه مخارج و پس‌اندازهای خود را کنترل کنید تا به هدف‌های خود و خانوادگی خود دست یابید، بی‌آن‌که دچار مشکل‌های مالی شوید. این مراحل عبارت‌اند از:

۱- تعیین هدف‌ها

۲- تنظیم بودجه‌ی جدید براساس هزینه‌ها و درآمدهای گذشته

۳- پی‌گیری و به‌روز کردن هزینه‌ها

۴- زندگی بر اساس بودجه‌ی جدید

نیازهای اساسی خود دست یابد یا مجبور می‌شود قرض بگیرد. از این رو هر عضو خانواده نیز باید حساب هزینه‌های خود را داشته باشد.

توجه

علاوه بر تنظیم بودجه‌ی خانواده، هر عضو خانواده باید دخل و خرج خود را محاسبه کند.

فعالیت عملی ۸

- فهرستی از آن‌چه در طول ماه گذشته خرج کرده‌اید تهیه کنید.

- آیا در برقراری تعادل میان دخل و خرج خود موفق بوده‌اید؟

- اگر نتوانسته‌اید چگونه کمبود درآمد خود را جبران کرده‌اید؟

۱-۱۰ مزایای بودجه‌بندی در خانواده

۱- می‌توانید برخی از هزینه‌ها (خرج‌ها) را که با مقدار تعیین شده‌ی شما متفاوت است شناسایی کنید.

۲- می‌توانید خرج‌های غیر ضروری را شناسایی، تعدیل یا حذف کنید.

۳- می‌توانید خانواده را، بی‌آن‌که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های اصلی خود برسانید.

۴- بودجه‌بندی باعث افزایش رفاه خانواده، عزت نفس و سلامت روح و روان افراد خانواده می‌شود.

به تعادل در بودجه‌ی خانواده آسان باشد.

- تنظیم بودجه با تعدیل یا حذف هزینه‌های غیر ضروری به خانواده امکان می‌دهد بدون مشکل مالی به هدف‌های خود دست یابد.

- بودجه‌ی خانواده خلاصه‌ای از دخل و خرج یا، به بیان علمی‌تر، در آمد (دخل)ها و هزینه (خرج)های خانواده را در طول دوره‌ای معین نشان می‌دهد.

- مدیریت بودجه به معنی پی‌گیری هزینه‌ها و حذف یا کاهش هزینه‌های اضافی به منظور غلبه بر مشکلات مالی است.

- از اصول مهم در تنظیم بودجه‌ی خانواده حفظ حالت تعادل در بودجه است.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌ها و درآمدهای خانواده با هم برابر باشند بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌های خانواده از درآمدهای آن کم‌تر باشد بودجه‌ی خانواده دارای مازاد است. در این صورت پس‌انداز خانواده افزایش می‌یابد.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌های خانواده از درآمدهای آن بیش‌تر باشد، بودجه‌ی خانواده کسری دارد و خانواده با بدهی مواجه می‌شود.

- هر خانواده، با توجه به تفاوت درآمدها، تعداد اعضا، ترکیب سنی و سلیقه‌ها، باید بودجه‌ای مخصوص به خود داشته باشد.

- علاوه بر خانواده، هر یک از اعضای خانواده باید حساب دخل و خرج خود را داشته باشد تا دست‌یابی

آزمون پایانی نظری واحد کاراول

- ۱- بودجه‌ی خانواده را تعریف کنید.
- ۲- منظور از مدیریت بودجه چیست؟
- ۳- وضعیت‌های مختلف بودجه را شرح دهید.
- ۴- مزایای بودجه‌بندی در خانواده را شرح دهید.
- ۵- دوره‌ی بودجه‌بندی در خانواده به چه عواملی بستگی دارد؟
- ۶- آیا تنها خانواده‌های کم درآمد نیاز به تنظیم بودجه دارند؟
- ۷- چه موقع خانواده دچار بدهی می‌شود؟
- ۸- پس انداز خانواده چگونه شکل می‌گیرد؟

آزمون پایانی عملی واحد کار اول

برای دو خانواده از دوستان و آشنایان خود، بودجه‌ی ماهانه تنظیم کنید. ضمناً دقت کنید که تعادل در بودجه‌ی خانواده‌ها برقرار باشد.

واحد کار دوم

هدف های خانواده

که ورای تو هیچ نعمت نیست
هر که راصبر نیست حکمت نیست

ای قناعت توانگرم گردان
کنج صبر، اختیارلقمان است

انتظار می‌رود، هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- هدف‌های خانواده را شرح دهد.
- ۲- هدف‌های واقع‌بینانه را تعریف کند.
- ۳- هدف‌های اصلی خانواده را به هدف‌های فرعی و جزئی تقسیم کند.
- ۴- هدف‌های اصلی و فرعی را به هدف‌های مالی تبدیل کند.
- ۵- پس‌انداز مطلوب را برای رسیدن به هدف تعیین کند.

پیش آزمون واحد کار دوم

گزینه‌های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

۱- هدف^۱ همان آرزو^۲ است .

صحیح غلط

۲- هدف آرزویی واقع بینانه است.

صحیح غلط

۳- اگر نمی‌توان سریعاً به هدفی دست یافت باید آن را کنار گذاشت.

صحیح غلط

۴- هدف تمام خانواده‌ها یکی است، پس می‌توان یک برنامه‌ی بودجه برای تمام خانواده‌ها نوشت.

صحیح غلط

۵- با تنظیم بودجه می‌توان به هدف‌هایی که رسیدن به آن در حال حاضر غیرممکن است دست یافت.

صحیح غلط

۶- تمام خانواده‌ها باید ۱۰ درصد از درآمد خود را پس‌انداز کنند.

صحیح غلط

۱- آن چه آدمی برای رسیدن به آن بکوشد، مقصود، غایت = (Aim)
۲- آرزو: خواهش، کام، مراد، چشم داشت، امید، توقع، انتظار Desire = wish

خانواده علاوه بر این هدف اصلی هدف‌های دیگری نیز می‌تواند داشته باشد:
- می‌خواهد یک خودروی نو بخرد؛

- می‌خواهد محل سکونت خود را تغییر دهد؛
- می‌خواهد فرزندان خود را به دانشگاه بفرستد؛
- می‌خواهد برای دوره‌ی سالمندی اندوخته داشته باشد.
- می‌خواهد ...

۲-۲ تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی

دومین قدم در تنظیم بودجه تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی است. خانواده باید محاسبه کند که برای رسیدن به هر یک از هدف‌های خود (هدف‌هایی که در بالا آمده است) چه مقدار نیاز دارد و برای این منظور چه قدر از درآمد خود را باید پس انداز کند.

۲-۳ تقسیم هدف‌ها به هدف‌های فرعی

همان‌طور که گفته شد تعیین هدف‌ها اولین قدم در راه تنظیم بودجه‌ی خانواده است. آیا می‌دانید

در این واحد کار و واحدهای کار بعدی ابزارها و اطلاعات لازم برای تنظیم و تحلیل بودجه‌ی فردی و خانوادگی ارائه خواهد شد و شما یاد می‌گیرید که چگونه با تنظیم بودجه، خرج‌ها و پس‌انداز خود را کنترل کنید تا بدون آن که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های خانواده دست یابید. در این واحد با اولین مرحله یعنی تعیین هدف‌ها آشنا خواهید شد.

۱-۲ تعیین هدف‌ها

اولین قدم در راه تنظیم بودجه‌ی خانواده تعیین هدف‌های خانواده است. در کشور ما میلیون‌ها خانواده زندگی می‌کنند که از جهات مختلف، از جمله درآمد، تعداد اعضای خانواده، ترکیب سنی اعضای خانواده و سلیقه‌ها با هم متفاوت‌اند. از این‌رو اهداف خانواده‌های مختلف با هم تفاوت دارند. در تعیین هدف‌ها باید از چشم و هم‌چشمی و تقلید از خانواده‌های دیگر جداً خودداری کرد و تنها نیازهای خانواده‌ی خود را در نظر گرفت.

یکی از مشکل‌ترین مراحل تنظیم بودجه برای هر خانواده با ویژگی‌های مشخص، تعیین هدف‌هاست.

یکی از اصلی‌ترین هدف‌های تنظیم بودجه برای هر خانواده این است که بتواند در طول زندگی، مصرف با ثبات و یکنواختی داشته باشد و نوسانات درآمدی و حوادث غیر مترقبه کم‌ترین تأثیر را بر زندگی مالی آن‌ها بگذارد.

تفاوت بین اهداف خانواده در مثال بالا چیست؟ خانواده برای خرید خودرو نسبت به خرید آپارتمان به منابع مالی کم‌تری احتیاج دارد، یعنی نیاز به پس‌انداز کم‌تری دارد. پس خرید خودرو در زمان کوتاه‌تری میسر است. اما فرستادن فرزندان به دانشگاه یا اندوخته کردن برای دوره‌ی بازنشستگی ممکن است برای آینده‌ای نزدیک نباشد. از این رو هدف‌های هر خانواده را می‌توان به سه گروه بلند مدت، میان مدت، کوتاه مدت تقسیم کرد.

خرید وسیله‌ای کوچک به پول کم‌تری نیاز دارد و دست یافتن به آن آسان‌تر است، زیرا با برنامه‌ریزی‌ای ساده در زمانی کوتاه می‌توان بدان دست یافت، ولی رسیدن به هدف‌های بزرگ‌تر مانند خرید خانه و به آسانی امکان‌پذیر نیست. برخی از هدف‌ها در حدّ یک آرزو به نظر می‌رسد. به نظر شما برای این که هدف‌ها از آرزو به واقعیت تبدیل شوند چه باید کرد؟

برای درک بهتر به مثال زیر توجه کنید: فرض کنید شما قصد دارید از تهران به مشهد سفر کنید. مسیرهای متعددی برای این سفر هست. کدام یک را انتخاب می‌کنید؟ روشن است با استفاده از نقشه کوتاه‌ترین و کم‌خطرترین را انتخاب می‌کنید. بعد از انتخاب مسیر، زمان حرکت، نقاط توقف، مدت توقف و ... را هم تعیین می‌کنید. هرچه

برنامه ریزی دقیق‌تری داشته باشید آسان‌تر و زودتر به مقصد می‌رسید.

مثالی دیگر:

فرض کنید زوجی جوان قصد خرید آپارتمانی را دارند. خرید یک آپارتمان به این معناست که آن‌ها باید به اندازه‌ی کافی پول پس‌انداز کنند تا بتوانند به هدف خود دست یابند. پس آن‌ها تصمیم می‌گیرند برای کوتاه‌تر کردن زمان رسیدن به هدف، وام بگیرند. اگر کم‌ترین پس‌اندازی که لازم است تا آن‌ها بتوانند با استفاده از وام بانکی خانه‌ی دل‌خواه را بخرند شش میلیون تومان باشد، باید برای پس‌انداز کردن برنامه‌ریزی کنند. راه‌های متعددی برای تهیه‌ی این مبلغ پس‌انداز هست. راه اول این است که از همین ماه پس‌انداز کنند تا به مبلغ مورد نیاز دست یابند. البته برای خانواده‌ای که فرضاً ۲۰۰ هزار تومان در ماه درآمد دارد، دسترسی به این هدف در کوتاه مدت امکان‌پذیر نیست. بنابراین، درست مانند مثال سفر تهران به مشهد باید مسیر حرکت به طور جزئی‌تر مشخص شود.

مسیر دوم آن است که این زوج برخی از اقلام با ارزش خود (فرش، خودرو، طلا، و ...) را بفروشند و این مبلغ را فراهم کنند. در این صورت اگر برای مثال پانزده میلیون تومان هم از بانک وام بگیرند، باید ماهانه ۸۰ هزار تومان قسط بپردازند. پس باید از خود سؤال کنند آیا توانایی پرداخت این مقدار وام را به طور ماهانه دارند؟

شما انتخاب کدام راه را به این زوج پیش نهاد می کنید؟

متأسفانه برخی از افراد، به دلیل در دسترس نبودن هدف‌ها در کوتاه مدت، از پس انداز کردن چشم می پوشند. اگر شما هم تا کنون پس انداز نکرده‌اید ناامید نباشید. در این پودمان راه‌هایی ارائه خواهد شد تا سریع‌تر به هدف‌ها دست یابید. خرید خانه‌ای بیست میلیون تومانی برای زوجی جوان ممکن است دور از دسترس به نظر برسد ولی هرگز این فکر را نکنید. با تنظیم بودجه می‌توان صاحب خانه شد. هدف از تنظیم بودجه، ارائه‌ی نقشه‌ای است تا به کمک آن با حرکت در مسیر زندگی به هدف خود دست یابید. در مسافرت از تهران به مشهد نیز بدون نقشه نمی‌توان حرکت کرد. نقشه به ما مسیر عبور، محل توقف و ... را نشان می‌دهد.

تعیین هدف‌های واقع بینانه، نقشه (بودجه)، هدف‌های میان مدت و هدف‌های جزئی (کوتاه مدت) کلید اصلی موفقیت در راه رسیدن به هدف‌ها به خصوص هدف‌های بلند مدت است.

توصیه می‌شود در تنظیم هدف‌ها به نکته‌های زیر توجه کنید:

- هدف هر خانواده مخصوص خود اوست و با هدف دیگران متفاوت است.

- هدف باید براساس نیازها و امکانات خانواده تنظیم شود.

اگر هزینه‌های آن‌ها امکان پرداخت این مقدار قسط را در ماه نمی‌دهد راه دیگری هم هست و آن به تعویق انداختن خرید خانه تا زمانی است که بتوانند پنج میلیون تومان دیگر هم پس انداز کنند. در این صورت آن‌ها می‌توانند وام کم‌تری بگیرند و قسط کم‌تری، در حد توانایی خود، بپردازند. راه آخر هم این است که فکر خرید خانه را از سر به در کنند. پس راه‌های مختلف خرید خانه برای این زوج را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

۱- صبر کنند تا شش میلیون تومان پس انداز کنند، سپس وام بانکی بگیرند. در این صورت خرید خانه در زمانی طولانی‌تر میسر است.

۲- بخشی از وسایل خود را بفروشند تا شش میلیون تومان را فراهم کنند و پانزده میلیون تومان هم وام بگیرند. در این صورت باید برای مثال ۸۰ هزار تومان در ماه بابت پرداخت قسط به هزینه‌های خود اضافه کنند.

۳- می‌توانند پنج میلیون تومان دیگر هم پس انداز کنند تا با گرفتن وام کم‌تر، ماهانه، قسطی در حد توانایی خود بپردازند. در این صورت دیرتر از مسیر دو به هدف خواهند رسید.

۴- چون نمی‌توانند زود به هدفشان دست یابند فکر خرید آپارتمان را به طور کلی کنار بگذارند.

ساعت به ساعت سفر (هدف‌های جزئی یا کوتاه مدت) مشخص و مسیرهای بالا طی شود. بنابراین تنظیم هدف‌های میان مدت و جزئی و دستیابی به آن‌ها تنها راه مطمئن برای رسیدن به هدف اصلی است.

توجه

به بیان علمی باید هدف بلند مدت (هدف اصلی مانند خرید آپارتمان) را به هدف‌های میان مدت و کوتاه مدت تقسیم کرد. به عبارت دیگر باید برای هر ماه و روز خود برنامه‌ای داشت تا به هدف خود دست یافت.

فعالیت عملی (۱)

- ۱- هدف‌های خانوادگی خود را فهرست کنید.
- ۲- کدام یک از هدف‌ها غیر واقع بینانه به نظر می‌رسد؟
- ۳- هدف‌های واقع بینانه را جدا کنید؟
- ۴- راه‌های مختلف رسیدن به هدف‌ها را تعیین کنید.
- ۵- به نظر شما کدام راه بهترین است؟ چرا؟
- ۶- برای رسیدن به هدف‌های خود نموداری مطابق نمودار زیر رسم کنید.

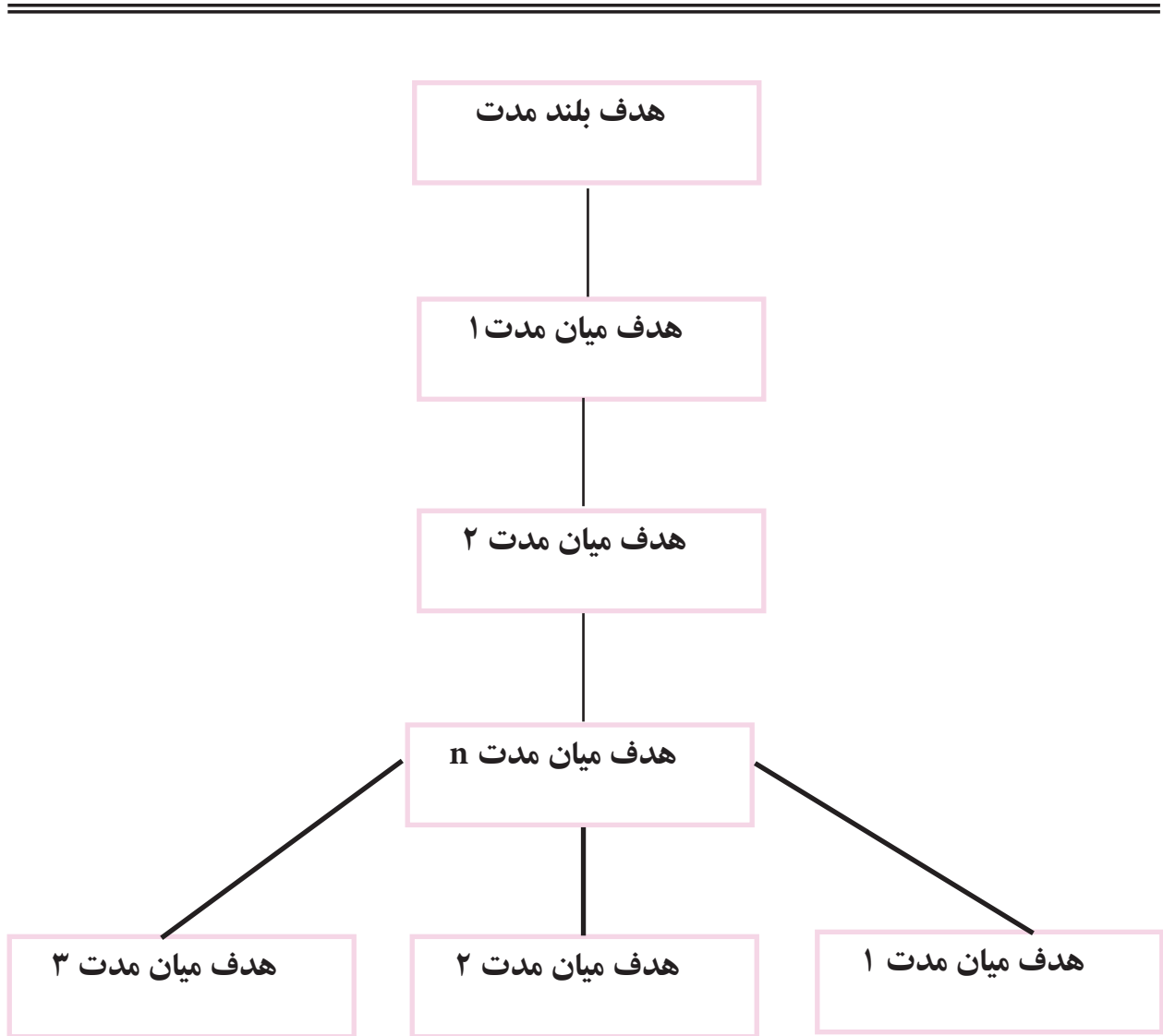
- هدف خانواده باید بر مبنای واقعیات، یعنی با توجه به امکانات مالی خانواده، باشد نه آنچه خانواده آرزو دارد.
- خانواده با تعیین هدف‌های میان مدت و تقسیم آن به هدف‌های جزئی‌تر (کوتاه مدت) می‌تواند به هدف‌های بزرگ (بلند مدت) دست یابد.

توجه

هدف‌های بلند مدت: هدف‌هایی است که خانواده امیدوار است در مدتی فراتر از یک سال به آن دست یابد و معمولاً نیاز به منابع مالی بسیار دارد.
هدف‌های کوتاه مدت: هدف‌هایی است که خانواده تمایل دارد در همان سال به آن دست یابد.

اولین قدم در راه تعیین هدف و رسیدن به آن، این است که هدفی اجرا شدنی برای خواست‌های خود داشته باشید. برای مثال اگر می‌خواهید صاحب خانه شوید باید با خرید آپارتمانی کوچک آغاز کنید. برای این منظور باید این هدف را به هدف‌های جزئی‌تر تقسیم کنید. هنگامی که از تمامی این هدف‌های جزئی عبور کردید می‌توانید به هدف اصلی دست یابید. توجه کنید برای سفر از تهران به مشهد گفته نمی‌شود به سمت شمال شرق بروید تا به مشهد برسید، بلکه می‌گوییم اول از قائم شهر، بعد ساری، بعد گرگان و ... عبور کنید تا به مشهد برسید. این مسیرها را هدف‌های میان مدت می‌گویند. وقتی به گرگان رسیدید می‌گوییم نصف مسیر طی شده است. برای طی این مسیر طولانی باید برنامه‌ی

نمودار ۱-۲

۲-۴ تعیین نقشه‌ی رسیدن به هدف

اگر می‌خواهید از تهران به مشهد بروید (هدف اصلی) باید این سفر را برنامه‌ریزی و از میان تمام مسیرها یکی را انتخاب کنید. برای این منظور باید نقشه‌ای تهیه کنید که نشان دهد چند کیلومتر راه بروید، کجا برای استراحت، ناهار، نماز و بنزین توقف کنید و بعد از طی هر مسیر چه قدر راه تا رسیدن به مشهد باقی می‌ماند.

ممکن است شما مسیری را انتخاب کنید که از ۱۶ شهر می‌گذرد. هر شهر یک هدف میان مدت را نشان می‌دهد. از هر شهری که عبور کنید ۱/۱۶ مسیر را طی می‌کنید. حال این هدف را به هدف پولی تبدیل کنید. اگر کل مسیر را ۱۶ میلیون تومان در نظر بگیرید، از هر شهر که عبور می‌کنید یک میلیون تومان پس‌انداز کرده‌اید. مثلاً وقتی پنج میلیون تومان پس‌انداز کردید، این مطابق با رسیدن به قائم شهر است. هنگامی که به شهر هشتم (گرگان) رسیدید، مثل این است که هشت میلیون تومان (نصف مقدار هدف) پس‌انداز کرده‌اید. وقتی به مشهد رسیدید جشن بگیرید، چون به هدف خود رسیده‌اید. این یک مثال است. شما واقعاً سفر نمی‌کنید. شما به سمت هدف‌های پس‌انداز سفر می‌کنید. همان‌طور که خودرو برای حرکت به بنزین نیاز دارد، حساب پس‌انداز شما نیز به پول نیاز دارد تا رشد کند و خانواده را به هدف‌های خود برساند.

برای رسیدن به هدف‌های مالی نیز احتیاج به نقشه‌ای دارید که پیشرفت شما را اندازه‌گیری کند و قدم‌های طی شده تا رسیدن به هدف را نشان دهد. برای این منظور می‌توانید از نمودار ۲-۲ استفاده کنید. هر موقع پس‌انداز شما افزایش یافت، ستون را رنگ کنید تا بتوانید راه طی شده و باقی‌مانده را ببینید. فضای رنگ شده مسیر طی شده به سمت هدف و فضای رنگ نشده مسیر باقی‌مانده تا هدف را نشان می‌دهد.

تاریخ	مشهد	۱۶ میلیون
تاریخ	گرگان	۸ میلیون
تاریخ	ساری	
تاریخ	قائم شهر	۵ میلیون
تاریخ	فیروز کوه	
تاریخ	تهران	شروع پس‌انداز

نمودار ۲-۲ جدول پیشرفت به سمت هدف

دومین قدم برای رسیدن به هدف، تهیه نقشه است. نقشه‌ای که مسیر حرکت و پیشرفت به سمت هدف را نشان دهد و مشخص کند اکنون تا رسیدن به هدف چه قدر باقی مانده است.

۵-۲ چگونگی تعیین هدف مشترک در خانواده

حال وقت آن رسیده است که به دنبال هدف‌های واقعی برویم. از خود سؤال کنید:

۱- خانواده در یک، دو، سه و ... پنج سال آینده چه کارهایی می‌خواهد انجام دهد؟

۲- خانواده چه نیازهایی در راه انجام کارهای بالا خواهد داشت؟

۳- چه عواملی خانواده‌ی ما را از رسیدن به این خواست‌ها باز می‌دارد؟

برای پاسخ به سؤالات بالا ابتدا جلسه‌ی خانوادگی تشکیل دهید:

همه‌ی افراد خانواده دور هم بنشینند و یک نفر مسئول جلسه و تهیه‌ی صورت جلسه شود.

نظر تمامی افراد خانواده در باره‌ی پرسش‌های فوق خواسته شود.

پدر خانواده: خودروی ما قدیمی شده است و هزینه‌ی زیادی دارد. ما برای انجام کارهای روزمره به خودروی جدید نیاز داریم.

پسر خانواده: من موافقم، چه نوع خودرویی؟

مادر: بله. ولی برای خرید خودرو چه قدر می‌خواهیم هزینه کنیم؟

دختر: چه خوب، چه قدر هزینه‌ی بیمه‌اش می‌شود؟

مادر: آیا می‌توانیم برای خرید خودرو وام بگیریم؟

پدر: چه قدر می‌توان وام گرفت؟

مادر: باز پرداخت وام و هزینه‌ی گرفتن وام چگونه است؟

وقتی با توافق همه‌ی اعضای خانواده، هدف مشخصی برای خانواده تعیین شد (هدف اصلی)، آن را به هدف‌های جزئی تقسیم کنید.

پدر: ما نیاز داریم ماهانه ۱۰۰ هزار تومان پس‌انداز کنیم تا بتوانیم در سال آینده خودروی دل‌خواه خود را بخریم.

پسر: نمی‌شود تا شش ماه دیگر آن را بخریم؟ در این صورت باید ماهانه ۲۰۰ هزار تومان پس‌انداز کنیم.

دختر: نمی‌شود وام بگیریم؟

پدر: من فردا سؤال خواهم کرد که چه مقدار می‌توانم وام بگیرم، هزینه‌ی گرفتن وام چه قدر است و پرداخت اقساط ماهانه چگونه است.

در این مثال، هدف اصلی از لحاظ مالی به دست آوردن پول لازم برای خرید خودرو و هدف میان مدت، پس انداز ماهانه است.

بنابراین شرط موفقیت در تنظیم بودجه، تنظیم هدف‌ها با توافق همه‌ی اعضای خانواده است. برای این منظور تشکیل جلسات خانوادگی برای توافق در باره‌ی تعیین هدف مشترک لازم است.

شاید در حال حاضر بدون این که زحمتی بکشید بتوانید ماهانه یک درصد از درآمد خانواده را پس‌انداز کنید ولی اگر یک درصد خیلی کم است و مدت زمان رسیدن به هدف‌ها را خیلی طولانی می‌کند، می‌توانید با پنج یا ده درصد نیز امتحان کنید و به مرور این درصد را تعدیل کنید تا به درصدی مطلوب دست یابید.

ممکن است ده درصد، مقدار مطلوب پس‌انداز باشد و بتواند در کوتاه‌ترین زمان ممکن شما را به هدف برساند. بنابراین، سطح زندگی‌ای که خانواده درباره‌ی آن به توافق می‌رسد، نقش مهمی در مقدار پس‌انداز خانواده دارد. بعضی از خانواده‌ها ترجیح می‌دهند امروز سخت‌تر و در آینده بهتر زندگی کنند و بعضی دیگر حاضر نیستند سختی زیادی را در حال حاضر تحمل کنند.

نتیجه

سومین قدم برای رسیدن به هدف‌های اصلی، تنظیم درصد مطلوب پس‌انداز از درآمد است. آن قدر این درصد را جا به جا کنید تا به درصد مطلوب برسید.

فعالیت عملی ۳

(۱) در فعالیت ۲-۲ با تغییر در درصد پس‌انداز، درصد مطلوب را برای خانواده معین کنید.
(۲) چه مدت طول می‌کشد تا به هدف خود برسید.

فعالیت عملی ۲

- ۱- با توجه به هدف‌های فعالیت ۱، چه مقدار پول برای رسیدن به هدف‌های خود لازم دارید؟
- ۲- مقدار پس‌انداز را در حالت‌های مختلف، ۱۰٪، ۲۰٪، ۳۰٪ و ۵۰٪ از درآمد ماهانه، تعیین کنید.
- ۳- در هر یک از این حالت‌ها تعیین کنید چه مدت زمان برای رسیدن به هدف لازم است.

۲-۶ تعیین حد مطلوب پس‌انداز

خانواده هدف را بر مبنای آن چه می‌تواند به آن برسد طراحی می‌کند. تنظیم هدف‌ها هنر است نه علم. به بیان دیگر آن قدر هدف را بالا نگیرید که دل‌سرد شوید و آن قدر هم سهل‌نگیرید که خیلی آسان و بدون هیچ زحمتی به آن دست یابید. بنابراین هدف را در حدی بگیرید که بتوانید به آن برسید.

۲-۷ راه‌های ترغیب خانواده به پس انداز

یکی از مشکل‌ترین بخش‌های تنظیم هدف، حرکت منطبق با بودجه‌ی تعیین شده است. از آن جا که دست‌یابی به هدف اصلی (خرید خودروی جدید) با توافق همه‌ی افراد خانواده است، همه‌ی اعضای خانواده باید آماده‌ی فداکاری در راه رسیدن به هدف باشند. از این رو هر یک از افراد خانواده را باید متقاعد کرد که ضروری است ماهانه بخشی از درآمد خود را پس‌انداز کنند. ولی بعضی از اوقات اتفاق می‌افتد که زن یا شوهر یا یکی از اعضای خانواده تمایلی به پس‌انداز کردن ندارند. بنابراین خانواده برای رسیدن به هدف خود، از امکانات لازم برخوردار است ولی از این امکانات صحیح استفاده نمی‌شود. ممکن است یکی از فرزندان یا همسر بگویند که ما در حال حاضر همه چیز داریم، چرا باید به خودمان سختی بدهیم و پس‌انداز کنیم. در جواب باید گفت مشکلاتی که خانواده در آینده با آن مواجه است، قابل پیش‌بینی نیست. مقابله با مشکلاتی مثل از دست دادن کار و بیماری و چگونگی مقابله با آن‌ها بستگی به این دارد که امروز چه مقدار پس‌انداز می‌کنید. این به این معنا که هر چه پس‌انداز بیشتری داشته باشید مشکلات مالی کم‌تری در آینده شما را آزار می‌دهد و هر چه کم‌تر پس‌انداز کنید مشکلات پیش‌بینی نشده شما را بیش‌تر آزار می‌دهد. بنابراین در خانواده، همسر و فرزندان باید متقاعد شوند این استدلال که اکنون همه چیز داریم و نیازی به پس‌انداز کردن نیست، احساس غلطی است

و برای رفاه بلند مدت خانواده بسیار مضر است. هیچ‌گاه تسلیم این‌گونه افکار مضر نشوید.

فعالیت عملی ۴

تحقیق کنید

- ۱) آیا افراد خانواده‌ی شما بر روی یک هدف توافق دارند؟
- ۲) آیا همه یک چیز را می‌خواهند؟
- ۳) آیا می‌توانید همه را متقاعد کنید که به یک هدف فکر کنند؟
- ۴) آیا موفق بوده‌اید همه را به سمت یک هدف متقاعد کنید؟

چهارمین قدم کاهش هزینه‌ها در زمان

حال به منظور داشتن پس‌انداز به این مفهوم نیست که خانواده‌ی شما باید سختی را بپذیرد و کم‌تر مصرف کند، بلکه به این معناست که خانواده‌ی شما برای دست‌یابی به رفاه بیش‌تر، امروز هزینه‌های غیر ضروری و اضافی را حذف می‌کند تا در آینده در رفاه بیش‌تری زندگی کند.

فعالیت عملی ۵

به اتاق‌های خانه، آشپزخانه، انباری و... در خانه‌ی خود سر بزنید. چند کالا پیدا کنید که هرگز از آن استفاده نشده است. فهرستی از این اقلام مانند اسباب بازی، وسایل آشپزخانه، وسایل اتاق پذیرایی، لباس و... تهیه کنید. فهرستی نیز از چیزهایی که در طول یک سال گذشته از آن‌ها استفاده نکرده‌اید تهیه کنید و ارزش ریالی آن‌ها را به طور تقریبی محاسبه کنید.

چکیده

اولین قدم در راه تنظیم بودجه، تعیین هدف‌های خانواده است.

دومین قدم در راه تنظیم بودجه تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی است یعنی برای رسیدن به هدف چه مقدار پول نیاز داریم و برای این منظور چه مقدار باید در هر ماه پس‌انداز کنیم.

سومین قدم تعیین درصد مطلوب پس‌انداز خانواده با آزمون درصدهای مختلف پس‌انداز است.

چهارمین قدم تشخیص هزینه‌های غیر ضروری و اضافی و سعی در کاهش یا حذف آن‌هاست.

پنجمین قدم: تسلیم نشدن در برابر افکار مضر در خانواده است. سعی کنید خانواده را متقاعد کنید که «پس‌انداز امروز به معنای رفاه بیش‌تر در آینده است».

آزمون پایانی نظری واحد کار دوم

- ۱- مراحل تعیین هدف را در خانواده نام ببرید.
- ۲- لزوم رسیدن به هدف مشترک را در خانواده بیان کنید.
- ۳- چگونه می توان در خانواده به هدفی مشترک رسید؟
- ۴- عوامل مؤثر بر تعیین پس انداز مطلوب را در خانواده شرح دهید .
- ۵- اگر همسر یا یکی از اعضای خانواده موافق با کاهش هزینه نباشند چه باید کرد؟

آزمون پایانی عملی واحد کار دوم

- با پنج خانواده از دوستان و آشنایان خود مصاحبه کنید و از آنان پرسید:
- ۱- در سال آینده چه هدف هایی دارند .
 - ۲- آیا اعضای خانواده با این هدف ها موافق اند.
 - ۳- خانواده از چه طریقی منابع مالی رسیدن به هدف ها را تأمین می کند.
 - ۱- پس انداز آن ها چه درصدی از درآمد آن هاست.
 - سپس خانواده ها را از لحاظ هدف ها، پس انداز و مقایسه کنید.
 - ۲- آیا رفتار این خانواده مطابق با دستور العمل های این واحد کار است ؟
- در پایان گزارشی تهیه کنید و در کلاس ارائه دهید.

واحد کار ۳

پیش بینی درآمدها و هزینه های آیندهی خانواده^۱

چوسختی پیشش آیدسهل گیرد

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را

چو تنگی بیند از سختی بمیرد

و گر تن پروراست اندر فراخی

سعدی

انتظار می رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف های زیر دست یابد :

۱- در آمد متوسط ماهانه ی خود را، با مروری بر پس انداز گذشته ، محاسبه کند.

۲- هزینه های گذشته را، با مروری بر پس انداز و درآمدهای گذشته، محاسبه کند.

۳- متوسط هزینه ها و پس انداز گذشته ی خود را برآورد کند.

۴- وضعیت بودجه ی خانواده ی خود را در گذشته ارزیابی کند.

۵- بودجه ی جدیدی را برای خانواده ی خود تنظیم کند.

پیش آزمون واحد کار سوم

گزینه های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

۱- در آمد خالص هر خانواده ، تفاوت بین در آمد ناخالص و کسری هاست.

غلط

صحیح

۲- یکی از بهترین روش ها برای پیش بینی هزینه های آینده مرور هزینه های گذشته است.

غلط

صحیح

۳- هر چه دوره ی مرور هزینه های گذشته کوتاه تر باشد، پیش بینی هزینه های آینده دقیق تر است.

غلط

صحیح

۴- دست یابی به هدف های خانواده، نیازمند تلاش جمعی اعضای خانواده است.

غلط

صحیح

۳-۱-۱ محاسبه‌ی درآمد ناخالص خانواده

فهرستی از درآمد ماهانه‌ی خانواده را تهیه کنید. این فهرست باید شامل موارد زیر باشد:

- درآمدهایی که در خانواده برای کار تمام‌وقت، نیمه وقت و اضافه کار به دست می‌آیند. در صورتی که خانواده درآمد روزانه دارد، آن را در ۳۰ و اگر درآمد هفتگی دارد، آن را در ۴/۳۰ (چهاروسی صد) ضرب کنید تا مقدار این درآمدها در ماه مشخص شود.

- درآمدهای ماهانه‌ی دیگری که خانواده از منابع مختلف، مثل اجاره بها، سود سپرده، سود سهام و... به دست می‌آورد.

- درآمدهای دیگری که هر یک از افراد خانواده می‌توانند به درآمد خانواده اضافه کنند. مجموع این درآمدها، درآمد ناخالص شما در یک ماه است.

توجه

درآمد ناخالص، جمع تمامی درآمدهای ماهانه‌ی خانواده است.

در واحدهای کار قبل آموختید برای تنظیم بودجه باید هدف مشترک خانواده را تعیین و آن را به هدف مالی تبدیل کنید. در این واحد کار توضیح داده می‌شود که به منظور تعیین پس انداز مورد نیاز خانواده برای رسیدن به هدف، باید بودجه‌ی جدیدی را برای خانواده تنظیم کنید. برای تهیه‌ی بودجه‌ی جدید باید هزینه‌ها و درآمدهای احتمالی خود را پیش بینی کنید.

یکی از بهترین روش‌ها برای پیش بینی هزینه‌ها و درآمدهای آینده توجه به هزینه‌ها و درآمدهای گذشته است. بنابراین، قبل از تنظیم بودجه‌ی جدید باید بودجه‌ی گذشته را مرور کنید.

۳-۱ روش محاسبه‌ی درآمد (دخل) ماهانه

اولین قدم برای تنظیم بودجه‌ی جدید، داشتن تصویر واقعی از درآمد خالص خانواده است. برای این منظور باید همه‌ی درآمدهای عادی و دوره‌ای را که خانواده دریافت می‌کند به دست آورید. انجام این کار با تهیه‌ی جدول درآمد ماهانه (۳-۱) به آسانی امکان پذیر است. برای تهیه‌ی این جدول باید مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید.

جدول ۳-۱-۳ جدول درآمد ماهیانه

تاریخ: فروردین ماه ۱۳۸۹

الف، درآمد ناخالص	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
دست مزد- حقوق				
کار نیمه وقت				
پاداش				
درآمد از اضافه کار				
سود اوراق مشارکت				
سود سهام				
سود سپرده های بانکی				
دیگر درآمدها				
کل درآمد ناخالص ماهانه				

ب- کسری های ماهانه	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
مالیات				
بیمه ی درمانی				
بیمه ی بازنشستگی				
بیمه ی خودرو				
جریمه ی خودرو				
دیگر کسری ها				
جمع کسری ها				

ج- جمع درآمد خالص ماهانه	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
کل درآمد ناخالص ماهانه				
- کل کسری ماهانه				
= با درآمد خالص ماهانه				

۲-۱-۳ محاسبه‌ی مقادیر کسر شده :

تمامی مبالغی را که از منابع درآمدی کسر می‌شود، مانند مالیات، بیمه، بازنشستگی و ...، در ستون کسری‌ها وارد کنید.

کم کردن درآمد ناخالص خانواده (بخش الف - جدول) از کسری‌ها (بخش ب جدول)

$$۱۸۰۰۰۰۰ - ۳۰۰۰۰۰۰ = ۱۵۰۰۰۰۰$$

متوسط هزینه‌ی هر ماه

$$۱۵۰۰۰۰۰ \div ۶ = ۲۵۰۰۰۰$$

$$۳۰۰۰۰۰۰ \div ۶ = ۵۰۰۰۰۰ \quad \text{پس انداز هر ماه}$$

$$\frac{\text{پس انداز هر ماه}}{\text{درآمد هر ماه}} = \frac{۵۰۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰۰۰} = \frac{۵۰}{۳۰۰}$$

به بیان دیگر شما به طور متوسط هر ماه ۲۵۰ هزار تومان هزینه و ۵۰ هزار تومان پس انداز کرده‌اید و در واقع یک ششم ($\frac{۵۰}{۳۰۰}$) درآمد خود را پس انداز کرده‌اید.

توجه

درآمد خالص ماهانه = کل کسری‌های ماهانه - کل درآمد ناخالص ماهانه.

۲-۳ روش محاسبه‌ی هزینه‌های (خرج) ماهانه

به خاطر داشتن هزینه‌های ماه‌های گذشته خیلی آسان نیست، ولی راهی ساده برای برآورد هزینه‌های یک یا شش ماه گذشته، آن است که به حساب پس انداز، کیف یا هر محلی که پس انداز خود را نگاه می‌دارید مراجعه کنید چنان چه حساب‌های شما نشان دهد که در شش ماه گذشته ۳۰۰ هزار تومان پس انداز کرده‌اید، با در نظر گرفتن درآمد ۳۰۰ هزار تومان در ماه، هزینه‌های کل شش ماهه‌ی شما برابر ۱۵۰۰۰۰۰ تومان است. یعنی کل درآمدهای شش ماه گذشته منهای پس انداز شش ماه گذشته.

درآمد شش ماه گذشته

$$۶ \times ۳۰۰۰۰۰۰ = ۱۸۰۰۰۰۰۰$$

هزینه‌ی ۶ ماه گذشته

جدول ۳-۲ جدول تهیهی هزینه ها و درآمدهای ماه گذشته

تومان	هزینه های ماهانه	درآمد خالص ماهانه	تومان	کسری های ماهانه	تومان	درآمدهای ناخالص ماهانه
	۱- اجاره خانه			۱- مالیات		۱- درآمد شوهر
	۲- تسهیلات (آب، برق، تلفن)			۲- بیمه ی درمانی		۲- درآمد زن
	۳- بیمه (اتومبیل)			۳-		۳- سودهای حساب سپرده
	۴- غذا					۴- سود اوراق مشارکت
	۵- لباس					۵- درآمد حاصل از اجاره بها
	۶- هزینه های اتومبیل					۶- ارزش کمک های غیر نقدی
	۷- پرداخت بدهی ها					۷- دیگر درآمدها
	۸- هزینه های آموزش، شهریه و ...					
	۹- هدایا (عروسی و ...)					
	۱۰- پذیرایی					
	۱۱- پول توجیبی					
	۱۲- درمانی					
	۱۳- تفریحات					
	۱۴- دیگر هزینه ها					
	کل			کل		کل

پس می‌توانید کل هزینه‌های خود را در این مدت بر آورد کنید. سپس جدولی مطابق جدول ۲-۳ تنظیم کنید. در یک طرف جدول درآمدها و در طرف دیگر متوسط هزینه‌های ماهانه‌ی خود را بنویسید. وقتی این کار را انجام دادید، می‌توانید ۶ ماه دیگر به عقب برگردید و هزینه‌ها و درآمدهای خود را تعیین کنید. در این صورت متوسط هزینه‌های شما دقیق‌تر به دست خواهد آمد و اطلاعات بهتری برای بودجه‌بندی جدید خواهید داشت.

اگر حساب شما نشان دهد که هیچ‌پس‌اندازی نداشته‌اید، یعنی تمام درآمد شش ماه گذشته‌ی خود را هزینه و به طور متوسط ۳۰۰ هزار تومان در ماه خرج کرده‌اید، پس انداز متوسط ماهانه‌ی شما صفر خواهد بود.

چنانچه حساب شما نشان دهد که نه تنها پس‌انداز نکرده‌اید بلکه هنوز صورت حساب‌های پرداخت نشده مانند آب، برق، قسط خانه و ... مانده است، شما با بدهی مواجه شده‌اید. اگر مجموع حساب‌های پرداخت نشده‌ی شما در طول شش ماه گذشته ۱۲۰ هزار تومان باشد، در این صورت هزینه‌های شما در طول این مدت ۱۲۰ هزار تومان بیش از درآمد شما خواهد بود. یعنی هر ماه $20000 = 120000 \div 6$ تومان اضافه خرج کرده‌اید.

پس شما نه تنها در طول این مدت پس‌اندازی نداشته‌اید، بلکه با بدهی مواجه بوده‌اید. شما در چنین شرایطی باید در هزینه کردن بسیار محتاط باشید تا به بدهی شما اضافه نشود. در این صورت تنظیم بودجه برای خانواده‌ی شما حیاتی است. بنابراین شما تا کنون:

(۱) می‌دانید درآمد شش ماه گذشته‌ی شما چه مقدار بوده است.

(۲) می‌دانید در این شش ماه پس‌اندازی داشته‌اید یا خیر.

۳-۳ ریز کردن هزینه های گذشته

حال وقت آن رسیده است که هزینه های خانوادگی خود را به صورت جزئی تر به خاطر آورید. دانستن جزئیات هزینه، به خصوص اگر خانواده پس اندازی ندارد یا بدهکار است، کمک می کند که هزینه های غیر ضروری یا کم تر ضروری را بتوان حذف یا کم کرد تا خانواده بدهی خود را پرداخت یا پس انداز کند. برای ثبت هزینه های ماهانه ی خانواده ابتدا اقلام مشخص را مطابق جدول ۲-۳ یادداشت کنید.

هزینه های ماهانه ی خانواده ممکن است به صورت زیر باشد:

اجاره خانه	۸۰ هزار تومان
آب و برق و تلفن و گاز	۶۵ هزار تومان
دیگر هزینه ها	۶۰ هزار تومان
غذا	۷۵ هزار تومان
پول تو جیبی بچه ها	۲۰ هزار تومان
جمع	۳۰۰ هزار تومان

برای پیش بینی برنامه های آینده باید هزینه های گذشته ی خود را تعیین کنید. هر چه طول مدت دوره طولانی تر باشد برآورد هزینه های آینده بهتر خواهد شد.

فعالیت عملی ۱

۱) کل درآمد خالص خانوادگی شما در ماه گذشته چه قدر بوده است؟

۲) درآمد خالص شش ماه گذشته ی خانوادگی شما چه قدر بوده است؟

۳) خانوادگی شما در شش ماه گذشته چه مقدار پس انداز کرده است؟

۴) کل هزینه های شش ماه گذشته ی خانوادگی شما چه قدر بوده است؟

۵) خانوادگی شما به طور متوسط، ماهانه چه قدر هزینه و چه قدر پس انداز کرده است؟

۶) چند درصد درآمد خانواده پس انداز شده است؟

۷) اگر خانوادگی شما پس اندازی نداشته است، مقدار بدهی خانواده خود را مطابق جدول ۲-۳ تعیین کنید.

۳-۴ برگزاری جلسه‌ی خانوادگی برای تنظیم

هزینه‌ها

اعضای خانواده زمانی که وقت آزاد دارند باید برای مرور هزینه‌های خود دور هم جمع شوند. در این جلسه هر یک از اعضای خانواده باید سعی کند بدون داشتن حالت تدافعی با دقت هزینه‌های خود و دیگران را بررسی کند. بسیار مهم است که هر عضو برای تأمین مالی خانواده خود و رهایی از بدهی کمک کند.

در آغاز، مسئول جلسه باید رونوشتی از هزینه‌ها و متوسط درآمد ماهانه‌ی خانواده را تهیه و میان اعضا توزیع کند. سپس اعضای خانواده باید روی موضوعات زیر توافق کنند:

۱- هدف‌های اصلی خانواده

۲- مقدار منابع مالی مورد نیاز برای رسیدن به هدف (هدف‌های مالی بلند مدت).

۳- مبلغی که باید ماهانه پس انداز شود (هدف‌های مالی کوتاه مدت).

۴- لزوم فداکاری هر یک از اعضای خانواده برای کمک به تأمین منابع مالی، حتی به مقدار بسیار اندک.

برگزاری این جلسات به بچه‌ها می‌آموزد:

- بدانند دخل و خرج خانواده مهم است.
- ارزش پول را بفهمند و در خرج کردن آن محتاط باشند.

در این جا تمام درآمد خانواده مصرف شده است. حتی ممکن است برخی از افراد خانواده خرید‌های اقساطی و اعتباری هم انجام داده باشند که در جدول منظور نشده باشد. در این صورت باید هزینه‌ها را دقیق‌تر تجزیه و تحلیل کرد. گاهی اوقات مشخص می‌شود که بخش عمده‌ی درآمد خانواده جهت خرید کالاهای کم‌تر ضروری صرف شده است، در حالی که مخارج ضروری باقی مانده است. پس بسیار مهم است بدانید چه کسی و در چه موقع هزینه کرده است. در این شرایط توصیه می‌شود اعضای خانواده به جای عصبانی شدن، جلسه‌ای خانوادگی تشکیل دهند و به طور جدی با یکدیگر گفت و گو کنند.

فعالیت عملی ۲

۱- فهرستی از هزینه‌های ماه گذشته‌ی خانواده‌ی خود تهیه کنید.

۲- هزینه‌ها را به دو گروه ضروری و غیر ضروری تقسیم کنید.

۳- تعیین کنید سهم هریک از دو گروه هزینه‌ها چه قدر بوده است.

۴- کدام یک از هزینه‌های خانواده‌ی خود را می‌توانید کم یا حذف کنید؟

فعالیت عملی ۳

جلسه‌ای خانوادگی تشکیل دهید و هزینه‌های خانواده را تجزیه و تحلیل کنید. اعضای خانواده را متقاعد کنید هزینه‌های غیر ضروری خود را که در فعالیت عملی ۲ تعیین کرده‌اید، کم یا حذف کنند تا خانواده در آینده زندگی بهتری داشته باشد.

گزارش جلسه را در کلاس ارائه دهید.

- در تصمیم‌گیری خانواده سهیم شوند.
- برای رفاه حال و آینده‌ی خانواده به طور صحیح هزینه کنند.

توصیه می‌شود فرزندان از کودکی در چنین جلساتی شرکت کنند. ضمن این که در این جلسات نباید کودکان را برای هزینه‌هایی که کرده‌اند سرزنش کرد، بلکه باید به آن‌ها آموخت چگونه می‌توانند به تأمین مالی خانواده کمک کنند.

پس از توافق برسر موضوعات یادشده از هر عضو سؤال کنید چگونه می‌تواند پس‌انداز بیش‌تری برای رسیدن به هدف‌ها داشته باشد. اگر همه‌ی اعضای خانواده به پس‌انداز کردن متعهد شوند، خانواده زودتر به هدف‌های خود می‌رسد. چنین تلاشی کلید دسترسی به هدف‌هاست. همه‌ی اعضای خانواده باید درک کنند برای داشتن پس‌انداز بیش‌تر لازم است با یکدیگر همکاری و مشارکت فعال داشته باشند.

در پایان جلسه از هر عضو خانواده بخواهید که بنویسد چگونه باید خرج کند تا پس‌انداز بیش‌تری داشته باشد. راه‌های پیشنهادی را در جلسه‌ی بعدی خانواده در بودجه‌بندی جدید در نظر بگیرید.

توجه

دست‌یابی به هدف‌های خانواده، مستلزم تلاش و فداکاری جمعی است. هر عضو خانواده باید برای کمک به پس‌انداز خانواده متعهد شود.

چکیده

در این واحد کار آموختید چگونه هزینه‌ها و درآمدهای گذشته را مرور کنید و به متوسط‌هایی که نمایانگر هزینه‌ها و درآمدهای گذشته است، برسید هم‌چنین، یاد گرفتید چگونه از طریق کاهش هزینه‌ها می‌توان مقدار پس‌انداز را افزایش داد. هیچ خانواده‌ای با مدیریت صحیح پولی هیچ وقت فقیر

نیست، زیرا در چنین خانواده‌ای هر فرد سعی می‌کند بدون توجه به مقدار درآمد خانواده پس‌انداز کند. خانواده با مرور هزینه‌های گذشته و بحث درباره‌ی آن‌ها، می‌تواند به هدف‌های خود دست یابد و اعضا با مشارکت و فداکاری شرایط مالی خانواده را بهبود بخشد.

آزمون پایانی نظری واحد کار سوم

- ۱- چگونه هزینه‌های شش ماه گذشته‌ی خود را برآورد می‌کنید؟
- ۲- برای تنظیم بودجه‌ی جدید به چه اطلاعاتی نیاز دارید؟
- ۳- راه‌های دست‌یابی به بودجه‌ی جدید و موفق را بیان کنید؟
- ۴- اعضای خانواده چگونه می‌توانند به افزایش پس‌انداز در خانواده کمک کنند؟

آزمون پایانی عملی واحد کار سوم

دخل و خرج ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را محاسبه کنید.

واحد کار ۴

پی گیری و به روز کردن هزینه های خانواده^۱

نه چندان که از ضعف جانت بر آید

سعدی

فرشته ات به دو دست دعا نگه دارد

حافظ

نه چندان بخور که از دهانت بر آید

دلما عاش چنان کن که گر بلغزد پا

۱- اصول مدیریت هزینه های خانواده

انتظار می رود، هنجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف های زیر دست یابد:

- ۱- هزینه های هفتگی، ماهانه و سالانه‌ی خانواده‌ی خود را محاسبه کند..
- ۲- انحرافات هزینه‌ها (ماهانه و سالانه) را از مبلغ هدف گذاری شده برآورد کند.
- ۳- بودجه‌ی خانواده را به روز کند.
- ۴- پیشرفت خانواده را به سمت هدف اندازه گیری کند.

پیش آزمون واحد کار چهارم

گزینه های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

- ۱- پی گیری روزانه و هفتگی هزینه‌ها، ما را در راه رسیدن به مخارج هدف گذاری شده کمک می کند.

☐ غلط	☐ صحیح
------------------------------	-------------------------------
- ۲- برای پی گیری هزینه‌های خانواده لازم است فردی مسئول تعیین شود.

☐ غلط	☐ صحیح
------------------------------	-------------------------------
- ۳- اگر بعد از چندماه متوجه شدید که نمی توانید هزینه ها را مطابق بودجه تنظیم کنید، باید بودجه را به روز کنید.

☐ غلط	☐ صحیح
------------------------------	-------------------------------
- ۴- به روز کردن بودجه به معنی تغییر هدف بودجه است.

☐ غلط	☐ صحیح
------------------------------	-------------------------------
- ۵- اگر در اواسط ماه متوجه شدید که تا پایان ماه نمی توانید مطابق با هزینه های برنامه ریزی شده پیش روید باید به همین شکل تا پایان ماه ادامه دهید و هر تصمیمی را به ماه آینده موکول کنید.

☐ غلط	☐ صحیح
------------------------------	-------------------------------

دنبال کردن هزینه ها در طول روز کاری وقت گیر است، بنابراین، پیشنهاد می شود وقتی از شب را برای انجام این کار انتخاب کنید. اگر یکی از اعضای خانواده فراموش کرد هزینه های خود را وارد کند ناراحت نشوید. نکته‌ی مهم این است که به هر فرد اجازه دهید به اهمیت انطباق مخارج خود با بودجه‌ی تنظیم شده پی ببرد. مراقبت از هزینه‌های روزانه‌ی هر یک از نمایانگر تعهد کامل به بودجه و هدف‌های خانواده است. بنا بر این هریک از اعضای خانواده باید مراقب هزینه های روزانه ی خود باشد.

۳-۴ وظایف مدیر خرج

۱- جمع آوری تمام رسیدها و کنار گذاشتن صورت حساب‌هایی مانند آب، برق، تلفن، گاز و ... به ترتیب تاریخ پرداخت، تا کلیه‌ی پرداخت‌ها به موقع انجام گیرند.

۲- جمع آوری صورت تمام هزینه های انجام شده در هفته از همه‌ی افرادی که هزینه کرده‌اند،

۳- طبقه بندی مخارج بر حسب انواع آن؛

۴- ثبت مخارج: برای این کار پیشنهاد می شود مدیر خرج دفترچه‌ای تهیه کند. این دفترچه می تواند شبیه تقویم دیواری، بزرگ باشد تا جای کافی برای ثبت هر مقوله را در تاریخ معین داشته باشد یا می تواند یک سررسید تاریخ دار باشد که به هر روز آن صفحه‌ای بزرگ اختصاص داده شده است.

در واحدهای کار قبل با دو مرحله از مراحل تنظیم بودجه‌ی خانواده آشنا شدیم. این مراحل شامل تنظیم هدف‌های توافق شده‌ی خانواده، تنظیم بودجه بندی جدید توافق شده‌ی همه‌ی اعضای خانواده براساس هزینه‌ها و درآمدهای گذشته بود. این بخش با چگونگی پی گیری هزینه‌ها و به روز کردن هزینه‌های جدید برای رسیدن به هدف‌ها اختصاص دارد.

۱-۴ چگونگی پی گیری هزینه ها

پی گیری هزینه‌ها معمولاً کاری سخت به نظر می‌رسد، به خصوص اگر در خانواده بیش از یک نفر بخواهند هزینه کنند. بنابراین لازم است یک نفر از اعضای خانواده برای پی گیری هزینه‌ها تعیین شود. این فرد را **مدیر خرج** می‌نامیم. اعضای خانواده باید دست کم هفته ای یک بار گزارش هزینه های صرف شده‌ی خود را به اطلاع مدیر خرج برسانند. البته منظور آن نیست که هر فرد مجبور است ریزترین قلم خرید را گزارش کند، بلکه فقط لازم است مثلاً بگوید ۲۰۰۰ تومان لوازم التحریر خریده ام.

توجه

برای پی گیری هزینه کردن‌ها در طول ماه لازم است یکی از اعضای خانواده این مسئولیت را به عهده بگیرد. این فرد را مدیر خرج می‌نامیم. هر خرجی که هر عضو خانواده می‌کند، باید دست کم هفته‌ای یک بار به اطلاع مدیر خرج برسد تا اطلاعات جمع‌آوری شده در برگه‌ی هزینه‌های ماهانه وارد شود.

۶- ثبت مخارج ماهانه: مدیر خرج در هفته های بعد هم این کار را باید انجام دهد و در پایان ماه با جمع زدن مخارج هفتگی طبقه بندی شده به مخارج ماهانه دست یابد. سپس مخارج ماهانه را باید در جدول مربوط وارد کند (جدول ۲-۴ و ۳-۴).

جدول ۲-۴ جدول پی گیری هفتگی هزینه ها

روزها-تاریخ	مبلغ
شنبه	
یکشنبه	
دوشنبه	
سه شنبه	
چهارشنبه	
پنج شنبه	
جمعه	
کل	

شاید استفاده از سررسید تاریخ دار بهتر باشد زیرا جای کافی برای وارد کردن تمام اطلاعات هزینه را دارد و می توان رسیده های هر روز و نیز قبضه هایی مانند آب، برق، تلفن و ... را با سنجاق به آن صفحه پیوست کرد. در این صورت تک تک اعضای خانواده می توانند بدون مراجعه به مدیر خرج، مخارج خود را وارد و رسید را پیوست کنند. این دفترچه باید در جایی از خانه در دسترس تمام اعضای خانواده قرار باشد.

۵- کنترل ثبت مخارج: مدیر خرج هرروز باید کنترل کند که کسی ثبت هزینه ها را فراموش نکرده باشد. این کنترل، خصوصاً برای ماه های اول که خانواده هنوز به بودجه ی جدید عادت نکرده، بسیار مهم است و تدریجاً به اعضای خانواده کمک می کند تا به پی گیری روزانه ی مخارج، کم تر خرج کردن و در نتیجه بیش تر پس انداز کردن عادت کنند.

جدول ۱-۴ جدول پی گیری روزانه ی هزینه ها

نام هزینه کننده	نوع هزینه	مبلغ
		کل

جدول ۳-۴ جدول پی گیری ماهانه ی هزینه ها و درآمدها

مبلغ هزینه شده	مبلغ در آمد	درآمد منهای هزینه	
			هفته اول
			هفته دوم
			هفته سوم
			هفته چهارم
			بقیه ی روزهای ماه
			کل

جدول ۴-۴ جدول پی گیری هزینه های سالانه ی خانواده

ماه	هزینه ها	درآمدها	درآمد-هزینه
فروردین			
اردیبهشت			
خرداد			
تیر			
مرداد			
شهریور			
مهر			
آبان			
آذر			
دی			
بهمن			
اسفند			
کل			

فعالیت عملی ۱

۱- با استفاده از سررسید تاریخ دار، مخارج روزانه ی همه ی اعضای خانواده را در یک هفته پی گیری و ثبت و پس از طبقه بندی در جدول شماره ی ۲-۴ وارد کنید.

۲- این کار را به مدت یک ماه ادامه دهید و با استفاده از جدول های هفتگی به دست آمده بودجه ی ماهانه ی خانواده ی خود را تهیه و در جدولی مانند جدول ۳-۴ وارد کنید.

۳- گزارش کار را در کلاس ارائه دهید.

اگر تعداد اعضای خانواده زیاد باشند، نگهداری صورت هزینه ها مشکل خواهد بود. پس پیشنهاد می شود این وظیفه هر سه ماه یک بار به عضوی دیگر از خانواده، که توانایی انجام این کار را دارد، سپرده شود. البته باید اطمینان حاصل کنید که فرد جدید برای این کار مناسب است. در عین حال او را آموزش دهید تا مطمئن شوید که می تواند این کار را به خوبی انجام دهد.

۷- ثبت مخارج سالانه: مدیر خرج باید در ماه های بعد هم همین کار را تکرار کند تا در پایان سال با جمع کردن مخارج ماهانه به مخارج سالانه دست یابد و آن را در جدول ۴-۴ وارد کند.

۴-۴ به روز کردن بودجه

مدیر خرج باید هر هفته کنترل کند آیا عملکرد بودجه مطابق هدف بوده است یا خیر. این کار را **به روز کردن بودجه** می گویند. ورقه‌ی هزینه‌های ماهانه را کنار هزینه‌های ماهانه‌ی هدف بررسی و با هم مقایسه کنید و تفاوت آن‌ها را در طول هر ماه و هر سال ثبت نمایید. این مقایسه‌ی هفتگی، ماهانه و سالانه نسبت به مخارج انجام شده و مخارج هدف به شما امکان می دهد تا بتوانید بودجه خانواده را تعدیل کنید.

برای مثال اگر در اواسط ماه متوجه شدید صورت حساب‌هایی را قبل از پایان ماه باید پردازید می توانید محاسبه کنید به چه مقدار پول نیاز دارید؟ اگر پول به اندازه‌ی کافی باقی مانده باشد، مشکلی نیست ولی اگر با کم بود پول مواجه‌اید باید برگردید و هزینه‌های خود را تعدیل کنید.

در این جا ضرورت دارد وضعیت بودجه‌ی خانواده‌ی خود را در پایان هفته، ماه و سال به اعضای خانواده گزارش دهید تا اگر مطابق بودجه عمل کرده‌اند، در جریان موفقیت خود قرار گیرند و از این که به خوبی از عهده‌ی مراقبت از هزینه‌های خود برآمده‌اند، احساس غرور کنند.

این تعدیل بودجه انعکاس مثبت دارد و به موفقیت بیش تری منجر می شود. ولی اگر خانواده از بودجه تجاوز کرده و دچار کسری شده است، باید همه‌ی اعضای خانواده بدانند کجا اشتباه کرده‌اند، تا بایکدیگر بتوانند مطابق بودجه حرکت کنند.

البته اگر خانواده در برخی از ماه‌ها نتوانست مطابق بودجه عمل کند، نگران نباشید و این کاملاً طبیعی است. بنابراین، سعی کنید با مشارکت اعضای خانواده آن را اصلاح کنید. برعکس اگر خانواده در برخی ماه‌ها موفقیت داشت خیلی مغرور نشوید، زیرا این موفقیت دامی است که فرد به راحتی می تواند در آن بیفتد و ولخرجی را آغاز کند. باید مواظب باشید و بودجه‌ی خانواده را به طور مرتب ارزیابی و به روز کنید.

منظور از به روز کردن بودجه تغییر دادن آن نیست، بلکه منظور آن است که بررسی کنید نسبت به انتظارتان چه تغییری در بودجه ایجاد شده است. اگر متوجه شدید خطای بزرگی صورت گرفته است، بودجه را دست کم برای چند ماه اول تغییر ندهید. بلکه اعضای خانواده باید سعی کنند تا آن را مطابق بودجه‌ی اولیه بسازند. اما اگر با وجود تلاش اعضای خانواده مشاهده کردید برای سه ماه متوالی دچار کسری بودجه شده‌اید، لازم است مجدداً بودجه‌ی خانواده را ارزیابی و تعدیل کنید. باید توجه داشته باشید هر تعدیلی پس انداز شما را کم می کند.

هزینه های هر ماه خانواده‌ی خود را در برابر هزینه های تعیین شده در بودجه‌ی خانواده بگذارید و با هم مقایسه کنید. آیا به تعدیل نیازی هست؟

۴-۵ کنترل حساب پس انداز

به جدول هدف (نمودار ۲-۲) برگردید و مقدار پس انداز شده را در مسیر حرکت به سمت هدف پر رنگ کنید و ببینید چه مقدار از مسیر را طی کرده‌اید؟ با پر کردن نمودار، هم شما و هم اعضای خانواده احساس بهتری خواهید داشت. سپس بررسی کنید پول پس انداز شده در هر ماه چه وضعی دارد؟

حساب پس انداز نشان دهنده‌ی مقدار پس انداز است. اگر نتوانستید به پس انداز تعیین شده برسید به هزینه‌های خود برگردید. جدولی مطابق جدول ۴-۵ تنظیم کنید و ببینید چه جاهایی بیش تر از مقدار هدف هزینه کرده‌اید. البته این پایان کار نیست و باید عواملی را که باعث شده‌اند پس انداز شما متوقف شود حذف یا تعدیل کنید. شاید هم لازم باشد، برای تعیین میزان پس انداز قابل اجرا در خانواده، دوباره بودجه بندی کنید.

جدول ۴-۵ هزینه های خانواده به تفکیک نوع هزینه

نوع هزینه	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم	بقیه ی روزهای هفته	کل	درصد به کل هزینه ها
اجاره بهای خانه							
گوشت							
برنج							
میوه و سبزی							
نوشابه ها							
رفت و آمدها							
تسهیلات (آب، برق، گاز و تلفن)							
لباس							
خدمات بهداشتی و درمانی							
خدمات آرایشی							
پست							
لوازم التحریر							
دیگر هزینه ها							
کل							

فعالیت عملی ۳

- فعالیت عملی یک را برای شش ماه متوالی تکرار کنید و هزینه‌های خانواده را به دست آورید.
- در ضمن با توجه به درآمدهای خانواده در شش ماه متوالی پس‌انداز خانواده را نیز به دست آورید؟
- آیا مقدار پس‌انداز خانواده با مقدار پس‌اندازی که جدول‌های شما نشان می‌دهد مطابقت دارد؟
- چنانچه مقدار پس‌انداز کم‌تر از مقدار جدول است عوامل متوقف‌کننده یا کاهش‌دهنده‌ی پس‌انداز را پیدا کنید.

۴-۶ ارزیابی بودجه

- پس از گذشت چند ماه، که خانواده بر اساس بودجه‌ی جدید زندگی کرد، آن را تجزیه و تحلیل و بررسی کنید:
- (۱) آیا همه‌ی اعضای خانواده مطابق برنامه‌ی بودجه‌ی تعیین شده عمل کرده‌اند؟
 - (۲) شکایت‌های اعضای خانواده کم یا زیاد شده است؟
 - (۳) آیا همه‌ی اعضا از بودجه‌ی جدید، در مقایسه با بودجه‌ی قبلی، رضایت بیشتری دارند؟ اگر رضایت آن‌ها افزایش نیافته است علت چیست؟
 - (۴) آیا ستون رنگی‌ای که در نمودار ۲-۲ برای

پیشبرد هدف‌ها طراحی کرده‌اید به سمت هدف پررنگ شده است؟

- (۵) اگر خانواده نتوانسته است به اندازه‌ی کافی برای رسیدن به هدف پس‌انداز کند علت چیست؟
 - (۶) آیا لازم است در بودجه تجدید نظر کرد؟ توصیه می‌شود جلسه‌ی دیگری تشکیل دهید تا اعضای خانواده برای تطبیق هزینه‌های خود با بودجه متعهد شوند و به توافق برسند.
- نمی‌توان انتظار داشت خانواده با بودجه‌ی جدید به راحتی و بدون هیچ مشکلی پیشرفت کند، به خصوص در ماه‌های اول که احتمال بروز مشکل، اختلاف، نبود احساس مسئولیت، نبود تعهد و... هست. اگر بعد از به کارگیری بودجه‌ی جدید مشاهده شد این برنامه باعث شکل‌گیری رفتارهای نادرست یا مشکل‌آساز دیگری برای اعضای خانواده شده است، اجرای آن را متوقف کنید و جلوتر نروید. دقت داشته باشید پول باید در خدمت رفاه و تعالی افراد خانواده باشد. به بیان دیگر پول وسیله است نه هدف. اگر خانواده به این نقطه رسید باید توقف کند و شاید بهتر باشد از یک مشاور اقتصادی کمک بگیرد.

چکیده

مدیر خرج باید بودجه را به طور هفتگی با بودجه‌ی هدف مقایسه کند. چنانچه خانواده برای مخارج زندگی دچار مشکل شد لازم است هزینه‌ها تعدیل شوند. اگر مدیر خرج چند ماه متوالی نتوانست به پس‌انداز هدف‌گذاری شده دست یابد شاید لازم باشد در بودجه‌ی خانواده تجدید نظر شود. مشاور اقتصادی می‌تواند برای حل این مشکل به خانواده کمک کند.

در این واحد کار آموختید برای کنترل هزینه‌های خانواده در مسیر حرکت به سمت هدف، لازم است یکی از اعضای خانواده مدیر خرج شود تا مسئولیت پی‌گیری مخارج را به عهده داشته باشد. برای این منظور باید سررسید تاریخ‌دار تهیه شود و از هر یک از اعضای خانواده خواسته شود به طور روزانه یا دست‌کم هفته‌ای یک‌بار مخارج خود را در آن یادداشت کند. سپس، مسئول خرج باید مخارج را به صورت هفتگی و سپس ماهانه به دست آورد. به روز کردن بودجه نیز از ضروریات است.

آزمون پایانی نظری واحد کار چهارم

۱- مراحل مختلف تهیه‌ی هزینه‌های ماهانه و سالانه‌ی خانواده را شرح دهید.

۲- تنظیم و پی‌گیری هزینه‌ها به طور روزانه چه فایده‌ای دارد؟

۳- منظور از به روز کردن بودجه چیست؟

۴- وظایف مدیر خرج را بیان کنید.

۵- منظور از ارزیابی بودجه را شرح دهید.

آزمون پایانی عملی واحد کار چهارم

دو یا سه خانواده از بستگان خود را انتخاب کنید. تحقیق کنید آیا این خانواده‌ها برای تنظیم بودجه تلاشی داشته‌اند؟ در این صورت پی‌گیری مخارج خود را در چه فاصله‌ی زمانی انجام می‌دهند؟ آیا مسئول خرج (مدیر) دارند؟ گزارشی در این زمینه تهیه کنید.

واحد کار ۵

زندگی بر مبنای بودجه‌ی جدید در خانواده^۱

که می‌گویند ملاحان سرودی
به سالی دجله گردد خشک رودی

چودخلت نیست خرج آهسته تر کن
اگر باران به کوهستان نبارد

سعدی

۱-مدیریت و بودجه بندی هزینه ها متناسب با امکانات مالی خانواده و محاسبه ی جایگزین های مادی و انسانی مناسب

انتظار می‌رود، هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد :

- ۱- هزینه‌های خود را تعدیل کند.
- ۲- انواع کالاهای مصرفی را نام ببرد
- ۳- مصرف‌های خانواده را اولویت‌بندی کند.
- ۴- شیوه‌های کاهش انواع هزینه‌ها را به کار بندد.
- ۵- انواع روش‌های پرداخت را شرح دهد.

پیش آزمون واحد کار پنجم

در مقابل پاسخ صحیح علامت (×) بگذارید.

۱- اگر هزینه‌ها بیش تر از درآمد باشد، لازم است بازنگری کاملی در هزینه‌ها داشته باشید.

غلط

صحیح

۲- اگر هزینه‌ها کم تر از درآمد باشد، ولی به پس‌انداز دل خواه دست نیافته باشید لازم است در هزینه‌ها بازنگری کاملی داشته باشید.

غلط

صحیح

۳- اولویت بندی مصرف در تمام خانواده یک سان است

غلط

صحیح

۴- تهیه ی فهرست خرید باعث جلوگیری از خرید کالاهای غیر ضروری می شود.

غلط

صحیح

۵- جای گزینی کالاهای مختلف یکی از راه های صرفه جویی در مصرف است.

غلط

صحیح

۱-۱-۵ اولویت بندی مصرف^۱

برای هر خانواده، به ویژه خانواده‌هایی که دچار کسری بودجه (بدهی) شده‌اند، بسیار مهم است از خرید کالاهای غیرضروری خودداری کنند. به این منظور باید فهرست هزینه‌های ماه گذشته‌ی خود را بازنگری کنند و مشخص نمایند کدام هزینه‌ها ضروری و کدام کم‌تر ضروری و کدام غیرضروری‌اند، سپس، باید تلاش کنند هزینه‌های غیر ضروری را حذف، یا کاهش دهند. اولین قدم در راه تنظیم الگوی صحیح مصرف، آن است که نیازهای مصرفی خانواده را بر حسب اولویت برآورد کنند. بدیهی است غذا، پوشاک، مسکن، آموزش و بهداشت در اولویت ارقام مصرفی هر خانواده‌اند ولی با توجه به تفاوت خانواده‌ها به لحاظ ترجیحات، درآمد، سن و تعداد اعضا، سهم هر یک از این ارقام در هزینه‌های هر خانواده با دیگری متفاوت است.

هنگامی که همه‌ی اعضای خانواده به بودجه‌ی تنظیم شده رضایت دادند باید آن را اجرا کرد. اختصاص دادن وقت بسیار برای تنظیم بودجه بدون آن که کسی متعهد به رعایت آن باشد کاری بیهوده است. باپی‌گیری و به روز کردن بودجه می‌توانید به انحراف آن از مسیر برنامه‌ریزی شده پی ببرید.

همان‌طور که در واحد کار ۴ گفته شد اگر اعضای خانواده‌ی شما مطابق بودجه‌ی برنامه‌ریزی شده هزینه کرده‌اند آن‌ها را تشویق کنید این روند را ادامه دهند. ولی معمولاً در ماه‌های اول، که هنوز خانواده به بودجه‌ی تنظیم شده‌ی جدید عادت نکرده، بسیار بعید است بتواند به این موفقیت دست یابد، و به احتمال زیاد بیش از مقدار برنامه‌ریزی شده هزینه خواهد کرد. بنابراین، ممکن است نتواند پس‌انداز لازم را فراهم کند و حتی احتمال دارد بیش از درآمد خانواده هزینه کند و بدهکار شود. در حالت اول، یعنی وقتی پس‌انداز کم‌تر از مقدار تعیین شده باشد، شاید بتوان آن را، با تعدیلات جزئی در ماه‌های بعد، جبران کرد ولی اگر خانواده دچار بدهی شود، یعنی هزینه‌هایی بیش از درآمد داشته باشد دیگر جای گذشت باقی نمی‌ماند و لازم است هزینه‌ها به طور کامل بازنگری شوند. در این واحد کار با چگونگی کاهش هزینه‌ها آشنا خواهید شد.

۱- شناسایی اصول اولویت بندی و اختصاص بودجه به نیازهای خانواده

توجه

هر خانواده باید با توجه به درآمد، نیازها و ترجیحات خود اولویت کالاهای مصرفی را تعیین کند.

به طور کلی کالاهای مصرفی هر خانواده را می‌توان به دو گروه عمده‌ی زیر تقسیم کرد:

کالاهای مصرفی بی‌دوام:

کالاهای مصرفی بی‌دوام، کالاهایی هستند که به مصرف می‌رسند و به سرعت مستهلک می‌شوند، مانند مواد غذایی، بهداشت و درمان، تفریحات، مسافرت و هزینه‌های آب و برق و تلفن.

کالاهای مصرفی با دوام:

کالاهای مصرفی با دوام، کالاهایی هستند که در زمانی طولانی‌تر و حتی در طول زندگی فرد مستهلک می‌شوند، مانند خانه، خودرو، یخچال و تلویزیون.

۱-۱-۱ اولویت‌های مهم هزینه‌های خانواده^۱

• مواد غذایی

با توجه به نقش مهم تغذیه در سلامت خانواده باید در برنامه‌ی غذایی خانواده پنج گروه عمده‌ی غذایی شامل نان و غلات، سبزی‌ها، میوه‌ها، گوشت، حبوبات و مغزها و شیر و فرآورده‌های آن گنجانده شود.

بدیهی است برنامه‌ی غذایی خانواده باید با توجه به سن، وضعیت‌های مختلف در دوره‌های زندگی (بارداری و ...)، وضعیت سلامت و سلیقه‌ی اعضای خانواده تنظیم شود. از آن جا که تغذیه‌ی مناسب باعث صرفه‌جویی در هزینه‌های درمان می‌شود، این نوع مخارج باید در سرلوحه‌ی هزینه‌های خانواده جای بگیرد. در هزینه کردن برای مواد غذایی به نکته‌های زیر توجه کنید:

۱- نیازهای تغذیه‌ای خانواده را با توجه به سن، وضعیت سلامت و سلیقه‌ی اعضا در نظر بگیرید.

۲- با توجه به درآمد خانواده و مقایسه‌ی قیمت کالاهای مختلف، در صورتی که قادر به تهیه‌ی آن‌ها نباشید، از مواد غذایی جانشین با خواص مشابه اما ارزان‌تر استفاده کنید.

۳- به اندازه‌ی کافی غذا تهیه کنید.

۱- اولویت‌های اختصاص بودجه‌ی خانواده به نیازها

• بهداشت و درمان

حفظ تندرستی افراد خانواده از مهم‌ترین وظایف خانواده است. از این رو بخشی از درآمد خانواده باید با توجه به سن و وضعیت سلامت اعضای خانواده به این مهم اختصاص یابد. بدیهی است هزینه‌های بهداشت به مراتب کم‌تر از درمان است. هزینه‌ی خرید مسواک و نخ دندان با هزینه‌های دندان‌پزشکی قابل مقایسه نیست. پس تأمین هزینه‌های بهداشتی (واکسیناسیون و ...) از هزینه کردن‌های بعدی جلوگیری می‌کند.

برای درمان نیز دو نوع خدمات خصوصی و دولتی وجود دارد که خانواده با توجه به درآمد خود می‌تواند از هر یک از این مراکز استفاده کند. برای کاهش هزینه‌های درمان و نیز حفظ امنیت خانواده، تمامی اعضای خانواده باید از بیمه‌های درمانی استفاده کنند. خانواده‌های شاغل و حقوق‌بگیر معمولاً زیر پوشش بیمه‌های درمانی اجباری هستند. دیگر خانواده‌ها نیز می‌توانند با مراجعه به سازمان‌های مربوط از دیگر بیمه‌های درمانی استفاده کنند. بیمه‌های تکمیلی نیز هزینه‌های درمان را تا سقف بالاتری پوشش می‌دهند.

بیش‌تر بدانید

آمار نشان می‌دهد سهم گروه‌های دارای درآمد پائین‌تر، از هزینه‌ی بیمه و تأمین اجتماعی ناچیز است. سهم ۳۰ درصد از فقیرترین افراد جامعه از خدمات بیمه و تأمین اجتماعی ۱۲/۶ درصد است. در جوامع شهری و روستایی این نسبت به ترتیب ۱۴/۲ و ۷ درصد است.

• آموزش

با توجه به تغییرات قابل توجهی که در قرن حاضر در علم و فناوری صورت گرفته است، حتی اشتغال در مشاغل ساده نیز به آموزش در سطح ابتدایی و متوسطه نیاز دارد. از این رو آموزش ابتدایی در تمامی کشورها و آموزش متوسطه در کشورهای پیشرفته اجباری است.

در کشور ما آموزش از دو طریق دولتی و خصوصی در تمامی سطوح ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی انجام می‌گیرد. امکان دسترسی به آموزش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه از طریق دولتی برای تمامی افراد جامعه میسر است، ولی ورود به مراکز آموزش عالی دولتی به علت کمبود تعداد این مراکز تنها از طریق کنکور میسر است. از این رو، درصد کمی از افراد جامعه را آموزش رایگان پوشش می‌دهد و بقیه برای ادامه‌ی تحصیل باید هزینه‌های آن را پرداخت کنند. پس خانواده باید با توجه به درآمد خود یکی از این دو نوع آموزش را انتخاب کند.

برای کاهش هزینه‌ی رفت و آمد به نکته‌های زیر توجه کنید:

۱- در انتخاب محل سکونت مسیرهای رفت و آمد اعضای خانواده باید در نظر گرفته شود.

۲- جز در رفت و آمدهایی که کل خانواده در آن شرکت می‌کنند و یا در مواقع ضروری، از وسایل نقلیه‌ی شخصی استفاده نشود. در انتخاب وسیله‌ی نقلیه چهار عامل امنیت، سرعت، رفاه و هزینه با هم در نظر گرفته شود.

۳- خریدها از مراکز خرید نزدیک به محل سکونت و یا در مسیر بازگشت از محل کار انجام گیرد.

۴- تا آنجا که ممکن است از تعداد دفعات خرید کاسته شود.

• تفریح، ورزش، مسافرت و میهمانی

هر خانواده با توجه به درآمد، سلیقه و اوقات فراغت اعضای خود می‌تواند بخشی از درآمد و وقت خود را صرف تفریح کند. ورزش، تفریح و نشاط از عوامل مهم در افزایش کارایی، سلامت و رفاه اعضای خانواده است. بنابراین خانواده باید با توجه به درآمد خود از این خدمات نیز استفاده کند.

• تسهیلات (آب، برق، گاز و ...)

استفاده‌ی صحیح و به جا از این خدمات می‌تواند

هم‌چنین، افراد با توجه به تحولات علمی و فنی در جهان به منظور اشتغال یا حتی برای حفظ شغل و کسب درآمد، لازم است علاوه بر آموزش‌های رسمی بلندمدت به آموزش‌های کوتاه مدت نیز بپردازند. برای این منظور خانواده باید با پرداخت هزینه‌های آن، امکان یافتن شغل را برای اعضای خود فراهم آورد.

• رفت و آمد

برای رفت و آمد می‌توان از وسایل نقلیه‌ی عمومی (تاکسی، اتوبوس و مترو) یا از وسایل نقلیه‌ی شخصی استفاده کرد. وسایل نقلیه‌ی عمومی با هزینه‌های مختلف در دسترس‌اند. اتوبوس کم هزینه‌تر ولی وقت‌گیرتر است، در حالی که تاکسی پرهزینه‌تر است ولی برای خانواده رفاه بیشتری فراهم می‌کند. هم‌چنین خانواده‌های پُردرآمد می‌توانند از وسایل نقلیه‌ی شخصی استفاده کنند. خودروهای مختلف با قیمت‌های مختلف در بازار موجودند. خانواده‌ها باید با توجه به نیاز، درآمد، هزینه‌ی نگهداری، نوع خودروی دل‌خواه خود را انتخاب کنند.

درباره‌ی نوع وسیله‌ی نقلیه باید با توجه به دوری مسافت، زمان، سن اعضای خانواده و درآمد تصمیم گرفت.

به علاوه، زیان‌های ناشی از نداشتن برخی از کالاهای ضروری بسیار چشم‌گیر است. مثلاً نبود یخچال در خانه به فاسدشدن مواد غذایی و بیماری افراد منجر می‌شود. بنابراین، به عقب انداختن خرید این نوع کالا به هیچ وجه اقتصادی نیست.

۲-۱-۵ جای‌گزینی بین کالاهای مختلف

توصیه می‌شود خانواده‌ها از میان کالاهای دارای کیفیت و خاصیت مشابه، به منظور کاهش هزینه‌ها کالاهای ارزان‌تر را جای‌گزین نوع گران‌تر آن کنند. بالاتر بودن قیمت یک کالا از کالای مشابه ممکن است به نوع بسته‌بندی، وسعت تبلیغات، وارداتی بودن، مدل و ... مربوط باشد، نه کیفیت بهتر آن. مثلاً قیمت خودروی رنگ مد روز از خودروی مشابه آن با رنگ دیگر بیشتر است. تغذیه‌ی بهتر لزوماً با مصرف غذاهای گران قیمت تأمین نمی‌شود. چه بسا خانواده‌هایی که مبلغ زیادی

نقش قابل توجهی در کاهش هزینه‌های خانواده داشته باشد. بستن شیر آب هنگام مسواک زدن یا خاموش کردن چراغ پس از بیرون آمدن از اتاق می‌تواند علاوه بر صرفه‌جویی در هزینه‌ها، به حفظ منابع ملی و سرمایه‌های ملی کمک کند.

• مسکن

مسکن یکی از مهم‌ترین اولویت‌های مصرف خانواده است. اما سرمایه‌گذاری در آن باید در حد نیاز و متناسب با درآمد خانواده باشد. خانواده‌ها مسکن خود را باید با توجه به درآمد، تعداد اعضا، سهولت دسترسی به محل کار، برخورداری از ویژگی‌های بهداشتی (نور مناسب، استحکام، تهویه و ...) و اصول معماری درست انتخاب و درتهیه‌ی آن از چشم و هم‌چشمی و تقلید از دیگران پرهیز کنند. خانواده‌ها باید توجه داشته باشند خرید یا اجاره‌ی خانه‌ی بزرگ‌تر از نیاز، علاوه بر افزایش هزینه‌های جاری مانند آب، برق و ...، باعث می‌شود بخشی از پس‌انداز و دارایی آن‌ها که می‌تواند صرف رفاه بیشتر شود برای اجاره بها یا خرید مسکن هزینه شود.

• لوازم و اثاث‌های خانه

خانواده باید در خرید لوازم خانه به نیاز اعضا توجه کند. خرید اثاث‌های غیر ضروری، علاوه بر آن که مقداری از فضای خانه و بودجه‌ی خانواده را به خود اختصاص می‌دهد، خانواده را از تهیه‌ی کالاهای ضروری باز می‌دارد.

دارای خواص مشابه می‌تواند بدون این که با سوء تغذیه مواجه شود با کاهش هزینه، مشکل کسری بودجه را حل کند.

۳-۱-۵ استفاده ی کامل از کالا

هر کالایی عمر مفیدی دارد. استفاده ی نادرست یا بیش از اندازه عمر مفید کالا را کم می‌کند مانند روشن و خاموش کردن‌های بی‌جای وسایل برقی. خرید کالایی هم که تنها از درصد کمی از توان آن استفاده می‌شود درست نیست، مانند خرید رایانه تنها برای استفاده از بازی‌های الکترونیکی.

۴-۱-۵ توجه به همگانی بودن مصرف

انتخاب آن دسته از خدمات و کالاهای مصرفی که همگی اعضای خانواده از آن استفاده می‌کنند بر انتخاب‌های فردی برتری دارد، مانند یخچال و ...

را صرف خرید مواد غذایی می‌کنند ولی با سوء تغذیه مواجه می‌شوند. در صورتی که امکان دارد خانواده‌های با درآمد کم‌تر از تغذیه‌ی مناسب‌تری برخوردار باشد.

آشنایی با علم تغذیه و آگاهی از خواص مواد غذایی مختلف به خانواده امکان می‌دهد، در صورت محدودیت درآمد، با جای‌گزینی مواد غذایی ارزان‌تر اما با کیفیت و خاصیت مشابه نیازهای تغذیه‌ای خانواده را تأمین کند. اگر خانواده توان خرید برنج ایرانی را، که گران‌تر است، ندارد می‌تواند از برنج یارانه‌ای استفاده کند. خانواده با جای‌گزینی غذاهای

نیاز خانواده از ضروری بودن آن مطمئن شوید. سپس فهرستی از آن‌ها تهیه کنید تا هنگام رفتن به فروشگاه فقط مطابق آن خرید کنید. به این ترتیب می‌توانید بر تمایل خود به خرید اضافی و غیر ضروری غلبه کنید.

• انتخاب اقتصادی:

آیا انتخاب شما اقتصادی است یا خیر؟

در کشور ما بسیاری از مواد غذایی به صورت طبخ شده یا آماده‌ی طبخ وجود دارد، ولی شما باید هزینه‌ی غذاهای طبخ شده یا آماده‌ی طبخ را با هزینه‌ی طبخ یا تهیه‌ی این مواد در خانه مقایسه کنید. اگر خانواده‌ای با مشکل درآمدی مواجه است، باید سعی کند غذا را در خانه تهیه کند، به خصوص اگر اعضای خانواده وقت کافی برای تهیه‌ی مواد غذایی در خانه دارند. به این ترتیب هزینه‌های خانواده کاهش می‌یابد، ولی چنانچه اعضای خانواده شاغل‌اند و با کار کردن درآمدی بیش‌تر از تفاوت هزینه‌ی غذاهای طبخ شده یا آماده‌ی طبخ به دست می‌آورند، می‌توانند این اقلام را از بیرون خریداری کنند.

• تنظیم مقدار خرید:

مقدار خرید باید، با توجه به نوع و خصوصیت کالا (فاسد شدنی یا نشدنی)، فضای خانه، امکان نگهداری مطلوب در خانه و هم‌چنین فواصل دریافت درآمد، تنظیم شود.

۵-۱-۵-۵ ترویج فرهنگ خود مصرفی در خانواده

توصیه می‌شود بخشی از اوقات فراغت خانواده به کارهای هنری و دستی دل‌خواه اختصاص یابد. پرداختن به کارهایی مانند آشپزی، شیرینی‌پزی، قالی‌بافی، تعمیر لوازم خانگی، خیاطی و بافتنی، علاوه بر پر کردن اوقات فراغت، به اقتصاد خانواده و حتی کشور نیز کمک می‌کند.

۵-۱-۶-۵ به کارگیری شیوه‌ی درست خرید

• تهیه‌ی فهرست خرید:

به اطراف خانه‌ی خود نگاه کنید، همه‌ی شما به کالاهایی برخورد می‌کنید که یا اصلاً به آن‌ها نیاز ندارید یا نیاز محدودی دارید. وقتی هم که از شما علت خرید را بپرسند ممکن است بگویید:

- چون همه آن را دارند من هم خریدم.

- از خرید خود پشیمان هستم ولی چاره‌ای ندارم.

برای این که تحت تأثیر جاذبه‌ی مصرف‌آنی قرار نگیرید و در آمد خود را صرف خرید کالاهای غیر ضروری نکنید، قبل از خرید هر کالا با توجه به

• کاهش دفعات خرید:

از آن جا که برای هر بار مراجعه به بازار وقت و هزینه صرف می شود، باید فواصل مناسبی را برای خرید در نظر بگیرید و تعداد مراجعات خود را به کم ترین برسانید. هم چنین اگر فاصله دریافت درآمد زیاد است (سالانه - ماهانه)، می توان مواد فاسد نشدنی را به طور عمده خریداری کرد.

• مناسب بودن محل خرید:

تا آن جا که امکان دارد از نزدیک ترین مراکز عمده فروشی خرید کنید. خرید از نقاط دور دست هرچند ممکن است ارزان تر باشد، هزینه رفت و آمد، زمان صرف شده و خطرات احتمالی ناشی از بعد مسافت را نیز باید به هزینه ها اضافه کرد. مواد فاسد شدنی باید روزانه و از نزدیک ترین فروشگاه به محل زندگی، تهیه شود.

توجه

- قبل از خرید، فهرست کالاهای درخواستی خود را تهیه کنید.
- مناسب ترین کالا را به لحاظ اقتصادی انتخاب کنید.
- تعداد مراجعات به بازار را به کم ترین برسانید.
- مقدار خرید را با توجه به فواصل دریافت درآمد، فضای موجود در خانه برای نگهداری مطلوب را تعیین کنید.
- نزدیک ترین مرکز خرید را انتخاب کنید.

فعالیت عملی (۱)

- ۱- فهرستی از کالاهای درخواستی ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را تهیه کنید.
- ۲- خانواده‌ی شما در ماه چند بار به خرید می‌رود؟
- ۳- چه مقدار هزینه‌ی ایاب و ذهاب می‌پردازد؟
- ۴- چه راه‌هایی برای کاهش هزینه‌های خانواده پیشنهاد می‌کنید؟
- ۵- فهرستی از آن‌ها را برای گزارش در کلاس تهیه کنید.

۲-۵ روش های پرداخت

با پیشرفت جوامع، روش های مختلفی برای انجام معاملات به وجود آمده است که هر یک مزایا و معایبی دارند. خود را دارد. در زیر با انواع روش های پرداخت آشنا می شوید:

۱- اسکناس و مسکوک :

پرداخت با اسکناس و مسکوک یکی از آسان ترین روش های پرداخت است، زیرا در تمامی فروشگاه های کشور پذیرفتنی است. ایرادهای این روش عبارت اند از :

- قراردادن در معرض خطر دزدی، آتش سوزی و...

- نداشتن بازدهی: اگر دارایی فرد به صورت اسکناس و مسکوک نگه داری شود به آن سودی تعلق نمی گیرد ولی چنانچه در حساب بانکی نگه داری شود به آن سود تعلق می گیرد.

بنابراین توصیه می شود از حمل مقدار زیاد پول با خود خودداری و برای خریدهای عمده از سایر روش ها استفاده کنید.

۲- استفاده از دستگاه های خودپرداز:

امروزه در شهرهای بزرگ ایران، مشتریان می توانند با باز کردن حساب مخصوص در بانک ها و دریافت کارت مخصوص (کارت بانک یا کارت اعتبار) تا سقف معین در تمامی طول شبانه روز از دستگاه های خود پرداز پول دریافت کنند. به این سپرده ها سود

نیز تعلق می گیرد. حسن این روش امنیت بیش تر است. به علاوه می توان فقط در حد نیاز پول در خانه نگه داری کرد و از بازدهی پول نیز استفاده کرد.

۲- چک:

یکی دیگر از واسطه های پرداخت چک است. چک انواعی متعدد دارد که عبارت اند از:

چک عادی: کلیه ی چک هایی که برای برداشت از حساب جاری در اختیار صاحبان سپرده قرار می گیرند چک عادی نام دارند. بانک ها چک های چاپی برای مشتریان خود تهیه می کنند که دارنده ی چک هنگام صدور چک، باید محل، تاریخ، مبلغ و نام گیرنده را بنویسد و امضا کند.

۱- بالای چک تاریخ صدور نوشته می شود. فرد باید در همان تاریخ صدور چک به اندازه ی مبلغ نوشته شده در بانک موجودی داشته باشد.

۲- صادر کننده ی چک باید چک را امضا کند. چک بدون امضا دارای اعتبار نیست.

۳- صادر کننده باید مبلغ چک را به عدد و حروف بنویسد تا از بروز اشتباه جلوگیری شود.

۴- نام گیرنده و محل صدور و پرداخت چک باید مشخص شود.

- چک تضمین شده ی بین بانکی: این چک

مانند چک تضمین شده ی بانکی است اما فقط در وجه یک بانک دیگر صادر می شود. از این رو برای مبادلات بین بانک ها از آن استفاده می کنند.

- کارت اعتباری: امروزه این نوع کارت

در تمامی جهان جای گزین انواع مختلف وسیله ی پرداخت شده است. با وجود این که در کشور ما مدت کمی از معرفی این کارت ها می گذرد، هم اکنون در معاملات نقشی رو به افزایش دارد. این وسیله راحت ترین وسیله ی پرداخت است و تمامی خرید ها را با هر مبلغی می توان با آن انجام داد و از امنیت خوبی هم برخوردار است، ولی باید دقت کرد استفاده از این وسیله باعث خریدهای اضافی نشود و خانواده را دچار مشکل مالی نکند.

با توجه به پیشرفت وسایل پرداخت، بهتر است که قسمت عمده ی خریدهای خود را با استفاده از انواع چک و کارت اعتباری انجام دهید و خصوصاً برای خریدهای گران قیمت از اسکناس استفاده نکنید. این وسایل خطرات ناشی از دزدی و ... را به کم ترین می رسانند و حتی به بعضی از انواع آن سود نیز تعلق می گیرد.

اگر از دسته چک استفاده می کنید، باید مراقب باشید برداشت های خود را یادداشت و از سپرده ی خود کم کنید تا در هر لحظه از باقی مانده ی حساب خود مطلع باشید. بی توجهی به این امر نه تنها مجازات قانونی دارد، بلکه سلامت مالی خانواده را هم به خطر می اندازند.

- چک پول: این چک مانند چک عادی است، با این تفاوت که قبل از استفاده پرداخت آن به تأیید و قبولی بانک رسیده، سپس صادر شده است.

- چک مسافرتی: این چک ها با مبالغ مختلف در اختیار مشتری گذاشته می شود. به منظور استفاده از این نوع چک، نمونه ی امضای صاحب چک در متن چک ثبت می شود و موقع خرید با امضای مجدد از آن استفاده می کند. مزایای این روش نسبت به اسکناس، آسانی حمل و امنیت بیش تر آن است.

- چک تضمین شده ی بانکی: چکی است که به تقاضای فرد، با مبلغ درخواست شده توسط فرد در وجه شخصی معین صادر می شود. از این چک در تمامی نقاط کشور می توان استفاده کرد. داشتن حساب جاری برای استفاده از این چک لازم نیست. از مزایای این روش نسبت به اسکناس، حمل راحت و امنیت بسیار آن است.

چکیده

این روش‌ها عبارت‌اند از: اولویت‌بندی مصرف بر حسب کالاهای ضروری و غیر ضروری، جای‌گزینی کالاهای ارزان‌تر با کالاهای گران‌تر با حفظ کیفیت و خواص، استفاده‌ی کامل از کالا، توجه به همگانی بودن مصرف، ترویج فرهنگ خود مصرفی، به‌کارگیری شیوه‌ی درست خرید (تهیه‌ی فهرست خرید، انتخاب سودآور، مقدار مناسب خرید، کاهش دفعات خرید و انتخاب محل مناسب برای خرید).

در این بخش با چگونگی زندگی بر مبنای بودجه‌ی جدید آشنا شدید. اگر خانواده نتواند پس‌انداز دل‌خواه را فراهم کند کافی است تعدیل جزئی در هزینه‌ها را اعمال کند. اما اگر درآمد خانواده کم‌تر از هزینه‌هاست بازنگری کامل هزینه‌ها لازم است. هم‌چنین در این بخش با روش‌های کاهش هزینه آشنا شدید.

آزمون پایانی نظری واحد کار پنجم

- ۱- مصرف هر خانواده با توجه به چه عواملی باید اولویت‌بندی شود؟
- ۲- انواع کالاهای مصرفی را نام ببرید.
- ۳- جای‌گزینی را در مصرف تعریف کنید.
- ۴- تهیه‌ی فهرست خرید چه فایده‌ای دارد؟
- ۵- خرید با کارت اعتباری چه سود و زیانی دارد؟
- ۶- انواع وسایل پرداخت را نام ببرید؟

آزمون پایانی عملی واحد کار پنجم

فهرستی از کالاهای مصرفی خانواده تهیه و درصد آن را نسبت به کل مخارج خانواده تعیین کنید.

واحد کار ۶

مدیریت بدهی در خانواده^۱

که دخلش بود نوزده، خرج بیست

بر احوال آن بنده باید گریست

سعدی

انتظار می رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف های زیر دست یابد:

- ۱- بحران مالی خانواده را تعریف کند.
- ۲- علامت های بحران مالی را نام برد.
- ۳- راه حل های مدیریت بحران مالی را تعریف کند.
- ۴- مراحل تسویه بدهی^۱ را شرح دهد.
- ۵- راه های مقابله با بحران مالی خانواده را به کار بندد.

در برابر پاسخ صحیح علامت (×) بگذارید

۱- منظور از بحران مالی خانواده چیست؟

الف) درآمد بیش از هزینه‌هاست.

ب) هزینه‌ها بیش از درآمد‌هاست.

ج) پس‌انداز خانواده کم است.

د) خانواده نمی‌تواند به اندازه‌ی کافی برای تفریح و... هزینه کند.

۲- کدام گزینه نشانه‌ی بحران مالی نیست؟

الف) قادر به پرداخت قسط خانه نیستید.

ب) قبض‌های آب و برق مانده‌اند ولی پولی در حساب نیست.

ج) از طرف بانک اخطار آمده است.

د) پس‌انداز این ماه کافی نیست.

۳- کدام گزینه جزء دارایی‌ها نیست؟

الف) اوراق مشارکت ب) سپرده‌ی پس‌انداز ج) خانه د) بدهی

۴- اگر با بدهی مواجه شوید، اولین قدم چیست؟

الف) خرید اقساطی داشته باشید. ب) با کارت اعتباری خرید کنید.

ج) با چک خرید کنید. د) به هیچ وجه قرض جدید نگیرید.

بحران مالی در خانواده نشانه‌هایی دارد که می‌توان با شناخت آن‌ها وقوع بحران یا نزدیک شدن به آن را تشخیص داد. بعضی از این نشانه‌ها عبارت‌اند از:

- پرداخت نشدن اجاره بهای خانه
- ناتوانی در بازپرداخت قسط‌ها
- استفاده از پس‌انداز برای پرداخت هزینه‌های جاری
- صدور چک تاریخ‌دار بدون داشتن پول در حساب بانکی (چک بی محل)
- برگشت خوردن چک
- اخطار بانک
- تطبیق مرتب هزینه‌ها و درآمدها
- داشتن قبض‌های پرداخت نشده
- رسیدن کارت اعتباری به سقف یا نزدیک شدن به آن

توجه

اگر خانواده با نشانه‌های بحران مالی، مانند ناتوانی در بازپرداخت قسط‌ها، به سقف رسیدن کارت اعتباری و ...، مواجه شد باید هرچه سریع‌تر از قرض گرفتن اجتناب کند.

بسیاری از مردم مدعی هستند اصول مدیریت پول را می‌دانند ولی آمارهای موجود این ادعا را تأیید نمی‌کند. بی‌جهت نیست که هر ساله شاهد روند فزاینده‌ی تعداد کسانی هستیم که ورشکست یا بدهکار می‌شوند و یا با فرارسیدن دوره‌ی بازنشستگی با فقر مواجه می‌شوند. همه‌ی این‌ها بیانگر این حقیقت‌اند که به دانش اداره‌ی منابع مالی خانواده نیاز داریم. این احساس که شما بر منابع پولی خود کنترل دارید یکی از رضایت‌بخش‌ترین احساساتی است که می‌توانید در زندگی داشته باشید. نگرانی درباره‌ی بدهکار شدن، سلامت خانواده را به خطر می‌اندازد. از این رو سلامت مالی هم مانند سلامت جسمی و روحی برای خانواده مهم است. برنامه‌ریزی دقیق و کاربرد فنون مدیریت پول می‌تواند با ارائه‌ی راهکارهای مناسب از بدهکار شدن جلوگیری کند، یا چنانچه خانواده با بدهی مواجه شد برای کاهش و تسویه‌ی بدهی او راه‌حل‌های مناسبی ارائه دهد.

۱-۶ مفهوم بحران مالی

زمانی بحران مالی در خانواده به وجود می‌آید که با سررسیدهایی مانند اجاره خانه، قسط بانک، شهریه‌ی مدرسه، قبض‌های آب و برق و ... مواجه شوید بی‌آنکه در دوره‌ی معین بودجه قادر به پرداخت آن باشید. در این مرحله سلامت بودجه‌ی شما به خطر افتاده و ممکن است علاوه بر سلامت مالی، سلامت جسمی و روحی را نیز تهدید کند.

قانونی سرانگشتی است که اگر قسط‌ها بدون در نظر گرفتن اجاره بهای خانه به ۲۰ درصد درآمد خالص ماهانه رسید، یا اگر قسط‌ها و اجاره خانه به بیش از ۴۰ درصد درآمد خالص ماهانه رسید هرگونه خرید اقساطی را باید سریعاً متوقف کرد.

مواجه شدن با چنین وضعیتی طبعاً برایتان بسیار نگران کننده خواهد بود، ولی نگرانی فایده‌ای ندارد، باید به فکر چاره بود. مطالب آتی بخشی از این چاره جوئی است.

۶-۳ مدیریت بحران مالی در خانواده

اگر با بحران مالی مواجه شدید، مراحل زیر را قدم به قدم طی کنید:

۱-۳-۶ تعریف مسئله

بلندترین قدم در فرایند حل مشکل بدهی تعریف مسئله است. شما نمی‌توانید بدهی خود را مدیریت کنید بدون این که دقیقاً بدانید مشکل چیست. بسیاری از مردم این کار را انجام نمی‌دهند. وقتی از آن‌ها پرسید مشکل چیست می‌گویند مشکل من نیاز بیش‌تر به پول است. آن‌ها می‌خواهند مشکل را به سرعت حل کنند بدون آن که به طور روشن آن را تعریف کرده باشند.

قدم اول در راه مدیریت بدهی در خانواده، تعریف مسئله است.

۲-۳-۶ روشن کردن وضعیت مالی خانواده

برای این که وضعیت مالی خانواده‌ی خود را روشن کنید، باید اطلاعاتی درباره‌ی واقعیت‌های مالی خانواده جمع‌آوری کنید. برای این منظور مدیر خرج باید کارهای زیر را انجام دهد:

الف) تعیین ارزش دارایی‌ها

۱- پول نقد که به صورت‌های زیر می‌تواند باشد:

- تراز حساب جاری، حساب پس‌انداز و ...،

- ارزش‌های جاری سهام، اوراق مشارکت و ...،

- طلب‌هایی که باید وصول شود.

۲- دارایی‌هایی که فوراً به پول تبدیل می‌شوند، مانند خانه، زمین و ...

۳- دارایی‌های شخصی، مانند اتومبیل، طلا و جواهر.

ب) تعیین ارزش بدهی‌ها

برای مثال وام خانه، وام خودرو، چک‌ها، قسط‌های خرید، شهریه‌ی مدرسه‌ی بچه‌ها و خریدهای انجام شده با کارت اعتباری.

ج) محاسبه‌ی خالص دارایی‌ها

پس از آن که مدیر خرج فهرست بدهی‌ها و دارایی‌ها را تهیه کرد باید مانده‌ی آن را به دست آورد. ارزش خالص = بدهی‌ها - دارایی‌ها

هرچند ماه يك بار اين كار را انجام دهيد و ببينيد
آيا پيشرفتي انجام شده است يا خير؟

اگر ارزش خالص دارايي خانواده‌ي شما منفي
يا مثبت ولي خيلي كوچك است نااميد نشويد. پس
از تكميل ارزش خالص دارايي ها، تاريخ بگذاريد و

تاريخ

جدول ۱-۶ تعيين ارزش خالص دارايي

دارايي‌ها	مبلغ	بدهي‌ها	مبلغ	ارزش خالص دارايي
خانه		اجاره‌بهاي خانه		
خودرو		قسط خودرو		
جواهر		قسط شهريه‌ي مدرسه		
فرش		قبض آب		
اوراق مشاركت		قبض برق		
اوراق سهام		قبض تلفن		
طلب بابت ...		قبض گاز		
طلب بابت ...		بدهكاري به ...		
تلويزيون		بدهكاري به ...		
ديگر دارايي‌ها				
كل		كل		

پدر: فرش اضافی را می‌فروشیم.

مادر: روزی چند ساعت اضافه کار می‌کنیم.

پدر: از فردا که از اداره برمی‌گردم در مسیر خانه
چند مسافر سوار می‌کنم.

توجه

قدم سوم در راه مدیریت بدهی، مرور کلیه‌ی راه
حل‌هایی است که می‌توان برای پرداخت بدهی از
آن‌ها کمک گرفت.

۴-۳-۶ انتخاب راه حل‌های مناسب

اکنون مدیر خرج باید فهرستی را که تهیه کرده
است بررسی کند و آن‌گاه روی راه‌هایی که
عملی نیستند خط بکشد و آن‌هایی را که مناسب‌ترند
انتخاب کند. در این صورت می‌توان به چند راه
حل، به شرطی که مخالف یکدیگر نباشند، رسید.
به شرطی که مخالف یکدیگر نباشند.

برای مثال ممکن است تمام راه‌های یاد شده
بالا به جز فروش فرش انتخاب شوند. پس لازم
است:

- خانواده به دنبال قرضی که به علی داده بود
برود.

- مادر یک شیفت اضافی در محل کار بماند.

- پدر هنگام برگشت از محل کار چند مسافر را
در مسیر خانه سوار کند.

فعالیت عملی

- فهرستی از کلیه‌ی دارایی‌های نقدی و غیر نقدی
و ... تهیه کنید.

- فهرستی از کلیه‌ی بدهی‌ها شامل قسط‌ها، قبض‌ها
و ... تهیه کنید.

- با تفریق این دو از هم ارزش خالص دارایی خود
را به دست آورید.

- هرچند ماه یک بار این کار را انجام دهید و
پیشرفت خود را اندازه بگیرید.

توجه

قدم دوم در مدیریت بدهی روشن کردن وضعیت
مالی خانواده از طریق محاسبه‌ی کل دارایی‌ها و
بدهی‌هاست.

۳-۳-۶ مرور راه حل‌ها

مدیر خرج باید با تشکیل جلسه‌ی خانوادگی
پیشنهادهای اعضای خانواده را درباره‌ی چگونگی
تأمین مالی بدهی یادداشت کند، اما نباید درباره‌ی
اظهاراتشان زود قضاوت کند. این کار مانع تفکر
خلاق اعضای خانواده می‌شود. فرض کنید شما
با مقایسه‌ی درآمدها و هزینه‌های خانواده متوجه
می‌شوید ۴۰۰ هزار تومان کسری دارید. باید اجازه
دهید هر کس هر فکری برای تأمین مالی این بدهی
در ذهن دارد مطرح کند. برای مثال:

فرزند: علی ۵۰ هزار تومان به ما بدهکار است

خود را جشن بگیرد و این تجربه را برای حل دیگر مشکلات زندگی به کار برد.

اگر مشکل حل نشده بود، علتش آن است که مدیر خرج نتوانسته مسئله را به طور دقیق شناسایی کند. به خاطر داشته باشید شناسایی مسئله بلندترین قدم در راه مدیریت بدهی است.

توجه

قدم ششم در راه مدیریت بدهی، ارزیابی اقداماتی است که برای رفع مشکل بدهی صورت گرفته است.

فعالیت عملی ۲

- ضمن مصاحبه با یک خانواده‌ی مقروض، بررسی کنید برای رهایی از مشکل بدهی چه قدم‌هایی برداشته‌اند؟

- با استفاده از شش مرحله‌ی مدیریت بدهی، سعی کنید راه‌حلی برای رهایی از مشکل بدهی این خانواده پیدا کنید.

۴-۶- تسویه‌ی بدهی

فهرستی از بدهی‌های خانواده‌ی خود را روی کاغذ بیاورید. در این فهرست بنویسید خانواده‌ی شما چه مقدار و به چه کسانی بدهی دارد. بدهی، علاوه بر این که به سلامت بودجه وارد می‌کند، سلامت روحی و جسمی خانواده را نیز به خطر می‌اندازد. از این رو خانواده باید از قرض گرفتن

- مادر به جای این که بچه‌ها را برای غذا خوردن به رستوران ببرد، غذا را درخانه تهیه کند و به جای گوشت قرمز که گران است گوشت سفید که ارزان‌تر است بخرد.

توجه

قدم چهارم در راه مدیریت بدهی، انتخاب راه حل یا راه‌های ممکن از میان راه‌های پیشنهادی اعضای خانواده است.

۵-۳-۶ عملی کردن راه‌های ممکن

خانواده در این مرحله باید راه‌های انتخابی را عملی کند. اگر مدیر خرج متوجه شد به کار بردن تمامی راه‌های بالا امکان‌پذیر نیست، باید به فهرست خود برگردد و راه‌ها را اولویت‌بندی کند، زیرا در بسیاری از موارد اجرای تمام راه‌ها کارایی خانواده را کم می‌کند. بنابراین در مثال بالا، مدیر خرج باید کارها را تقسیم‌بندی و تاریخ‌گذاری کند تا بتواند به طور متوالی به آن‌ها دست یابد.

توجه

قدم پنجم در راه مدیریت بدهی، نقد و اجرای راه‌های ممکن برحسب تاریخ و مورد است تا با تأمین منابع مالی لازم، پرداخت‌ها هرچه سریع‌تر و بهتر انجام شود.

۶-۳-۶ ارزیابی

قدم آخر (قدم ششم) آن است که مدیر خرج بررسی کند آیا مشکل حل شده است یا خیر. اگر مشکل حل شده بود خانواده می‌تواند موفقیت

بیش تر خود داری کند زیرا اگر روال گذشته را ادامه دهد تمام عمر مقروض خواهد بود.

فهرستی از کلیه بدهی‌های خانواده‌ی خود را برحسب شخص و تاریخ تعیین کنید.

وگرنه با فروش دارایی‌ها تنها عارضه برطرف خواهد شد نه مشکل. فرض کنید خانواده‌ای مقروض، خانه‌ی خود را می‌فروشد تا بتواند قرض خود را پرداخت کند. این خانواده اگر دوباره عادات سابق خود را مانند خریدهای اقساطی و... ادامه دهد مجدداً دچار مشکل بدهی خواهد شد، فقط با این تفاوت که این بار خانه هم ندارد. پس خانواده بدون برنامه‌ی مالی منظم دوباره به همان دام می‌افتد. از این رو، قبل از فروش دارایی‌ها، ابتدا عادت‌های خرج کردن را اصلاح کنید. مثلاً اگر تاکنون با چک خرید می‌کرده‌اید آن را کنار بگذارید و فقط مطابق درآمد خود هزینه کنید.

۵-۶ راه‌های پیش‌گیری از بحران مالی

به نظر شما راه‌های مقابله با بدهکار شدن چیست؟ اقدامات زیر را انجام دهید تا با بحران مالی مواجه نشوید:

۱- قانون ۲۰ درصد را رعایت کنید. منظور آن است که کل خرید اقساطی ماهانه بدون اجاره‌بها نباید از ۲۰ درصد از درآمد خالص شما بیش‌تر شود. یا کل خرید اقساطی ماهانه با اجاره‌بها نباید از ۴۰ درصد درآمد خالص شما تجاوز کند.

۲- عادت‌های مالی نامناسب خود را تغییر دهید. به همین منظور برای مدیریت هزینه‌ها باید راه جدیدی پیدا کنید. بودجه‌بندی ماهانه و به کارگیری روش پاکت می‌تواند راه کارگشا باشد. وقتی متوجه

۱-۴-۶ روش تدریجی برای تسویه بدهی‌ها

در این روش برای تسویه بدهی‌ها از راه‌حلی منظم و تدریجی استفاده می‌شود؛ یعنی به بیش‌ترین مقدار رساندن بازپرداخت بدهی در هر ماه. بنابراین، خانواده سعی کند تا آن جا که ممکن است مقدار بیش‌تری از بدهی‌های خود را در هر ماه بپردازد. برای انجام این کار خانواده باید، بعد از مشخص شدن فهرست بدهی‌ها برحسب مقدار بدهی، تقدم و تاریخ آن‌ها، هر ماه بخشی از بدهی خود را بپردازد و سپس اولویت بعدی در پرداخت بدهی را در نظر بگیرد. این کار ممکن است چند سال طول بکشد.

۲-۴-۶ فروش دارایی‌ها

ممکن است برخی از خانواده‌ها بپرسند آیا برای پرداخت بدهی باید دارایی‌های خود را بفروشند یا خیر.

این یکی از راه‌حل‌های ممکن است، ولی تنها وقتی راه‌حل درستی است که افراد خانواده عادت به خرج کردن‌های سابق خود را اصلاح کرده باشند

چکیده

- بحران مالی در خانواده عبارت است از : ناتوانی خانواده در پرداخت قسطها، قبضها یا عمل نکردن به تعهدات مالی.

- خانواده برای مقابله با بحران مالی باید ابتدا از افزایش بدهی جلوگیری کند، سپس طی شش مرحله بر مشکل بدهی فایق آید.

- شش مرحله‌ی مقابله با بحران عبارت‌اند از: تعریف مسئله، روشن کردن وضعیت مالی، مرور راه‌حل‌ها، انتخاب راه‌حل‌ها، عمل کردن به راه‌حل‌ها و ارزیابی نتیجه‌ی نهایی.

- وقتی منابع مالی برای پرداخت بدهی فراهم شد باید فهرستی از طلبکاران، به ترتیب اولویت با قید تاریخ، تهیه گردد و در هر ماه سعی شود که بیش‌ترین مقدار ممکن از بدهی‌ها تسویه گردد.

- اتکا به قانون ۲۰ درصد، حذف عادت‌های مالی نامناسب، بودجه‌بندی مناسب و احتیاط در خرید با کارت‌های اعتباری و خریدهای اقساطی از جمله راه‌حل‌هایی هستند که از بحران مالی پیش‌گیری می‌کند.

شدید پول‌تان را چگونه هزینه کرده‌اید، می‌توانید عادت‌های مالی نامناسب خود را تغییر دهید. شما با تغییری اندک مانند حذف غذای رستوران و خرید اقلام شخصی، جایگزین کردن کالاهای ارزان قیمت با کالاهای گران قیمت و ... می‌توانید بدون این که به خانواده فشار زیادی تحمیل شود، بدهی‌های خود را پرداخت کنید.

۳- در خرید با کارت‌های اعتباری و صدور چک‌های مدت‌دار بسیار محتاط باشید. امروزه استفاده از کارت‌های اعتباری در تمام دنیا رایج شده است و بسیاری از مردم در سراسر جهان با در دست داشتن این کارت‌ها به خرید می‌پردازند. یکی از ویژگی‌های استفاده از کارت اعتباری آن است که فرد مجبور نیست بلافاصله هزینه‌ها را پردازد بلکه صورت آن‌ها بعد از مدتی ارسال می‌شود.

اگر چه کارت‌های اعتباری وسیله‌ی بسیار مناسبی برای پرداخت است اما بسیاری از افراد دچار وسوسه‌های آنی خرید می‌شوند و بدون توجه به مخارج و نیازهای واقعی خود خرید می‌کنند. این مسئله باعث می‌شود آن‌ها دچار بدهی شوند. از این رو وقتی بدهی دارید خرید با کارت اعتباری و صدور چک‌های مدت‌دار را قطع کنید تا بتوانید کنترل بیش‌تر و بهتری بر هزینه‌های خود داشته باشید.

آزمون پایانی نظری واحد کار ششم

- ۱- بحران مالی خانواده را تعریف کنید.
- ۲- علامت‌های بحران مالی را نام ببرید.
- ۳- شش مرحله‌ی مدیریت بحران مالی را نام ببرید.
- ۴- تسویه‌ی بدهی‌ها چگونه باید صورت گیرد؟
- ۵- راه حل‌های پیش‌گیری از بحران مالی کدام‌اند؟

آزمون پایانی عملی واحد کار ششم

ضمن مصاحبه با خانواده‌ای مقروض، تعیین کنید کدام‌یک از علامت‌های بحران مالی را دارد. سپس با استفاده از مراحل شش‌گانه‌ی مدیریت بحران مالی مشکل این خانواده‌ها را تحلیل کنید و برای پرداخت بدهی آن‌ها راه حل پیشنهاد کنید.

واحد کار ۷

مدیریت پس انداز در خانواده^۱

برای دگر روز چیزی بنه

مصیبت بُود پیری ونیستی

فردوسی

پوش و بنوش و ببخش و بده

مبادا که در دهر دیر ایستی

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد :

۱- مفهوم پس‌انداز و جایگاه آن را در اقتصاد خانواده شرح دهد.

۲- روش‌های پس‌انداز در خانواده را توضیح دهد.

۳- راه‌های مدیریت پس‌انداز را نام ببرد.

۴- اصول بازکردن حساب پس‌انداز را بیان کند.

۵- روش‌های نگهداری پس‌انداز را به کار بندد.

۱- منبع تشکیل دارایی خانواده کدام است؟

الف) مصرف ب) درآمد ج) ارث د) پس انداز

۲- کدام گزینه پاسخ این سؤال است: چگونه می توان کالاهایی را خرید که با حقوق ماهانه خریدشان امکان پذیر نیست؟

الف) غیر ممکن است ب) باید منتظر باشید درآمد غیر منتظره به دستمان برسد.

ج) پس انداز کردن بیش تر د) قرض گرفتن

۳- کدام گزینه در رابطه با پس انداز صحیح است؟

الف) برای تمامی خانواده‌ها با هر سطحی از درآمد ضروری نیست

ب) فقط برای رسیدن به هدف‌های بلند مدت باید پس انداز کرد.

ج) منبع تشکیل ثروت خانواده نیست

د) باقی مانده‌ی مصرف از درآمد است.

۴- کدام یک از موارد زیر جزو هزینه‌های ثابت است؟

الف) هزینه‌های مواد غذایی ب) هزینه‌های درمان

ج) هزینه‌ی اجاره‌بها د) هزینه‌های آب و برق

۵- کدام یک از روش‌های پس انداز از اصل آن تضمین نشده است؟

الف) سپرده‌ی کوتاه مدت ب) سپرده‌ی بلند مدت

ج) اوراق مشارکت د) اوراق سهام

شواهد آماری نشان داده است که بخش مهمی از درآمد خانواده‌ها به مصرف اختصاص دارد. از این رو الگوی مصرفی صحیح می‌تواند در کاهش هزینه‌ها و افزایش پس‌انداز خانواده نقش مهمی داشته باشد.

۱-۷ آشنایی با مفهوم پس‌انداز در خانواده

پس‌انداز باقی‌مانده‌ی مصرف از درآمد است. برای این منظور باید درآمد و هزینه‌ی خانواده را به دست آورید و از تفریق این دو مقدار پس‌انداز خانواده را تعیین کنید. پس‌انداز منشأ تشکیل دارایی خانواده است. برای پیش‌بینی پس‌انداز (پس‌انداز ماه آینده) جدولی تهیه کنید. درآغازبه تکمیل بخش درآمد ماه آینده‌ی خانواده بپردازید. برای پیش‌بینی صحیح مقدار پس‌انداز به نکته‌های زیر توجه کنید:

۱- اگر درآمد خانواده‌ی شما ثابت است، تنها به یک جدول نیاز دارید ولی اگر درآمد خانواده متغیر است در این صورت دو جدول تهیه کنید: یکی برای زمانی که درآمد زیاد است و دیگر برای زمانی که درآمد کم است. از این رو می‌توانید کم‌ترین و بیش‌ترین مقدار پس‌انداز را تعیین کنید.

در واحدهای کاری گذشته، اهمیت تنظیم بودجه و لزوم توافق تمام اعضای خانواده درباره‌ی هدف‌ها بحث شد. هم‌چنین، آموختید چگونه هزینه‌های گذشته را برای تعیین موقعیت پولی خانواده تجزیه و تحلیل کنید تا دریابید در شش ماه گذشته پول شما صرف خرید چه کالاها و خدماتی شده است و هریک از اعضای خانواده چه مقدار خرج کرده‌اند. در این واحد کار هم خواهید آموخت همه‌ی افراد خانواده باید متقاعد شوند که برای بهبود زندگی مالی خانواده و دست‌یابی به هدف‌های مالی پس‌انداز کنند. پس‌انداز برای تمامی خانواده‌ها با هر سطحی از درآمد ضروری است، زیرا:

- توان خانواده را درمقابل آسیب‌های زندگی مانند بیماری‌ها، تصادفات، از کارافتادگی، اخراج و... افزایش می‌دهد.
- باعث می‌شود روند مصرف در زندگی یکنواخت شود.
- منبع تشکیل ثروت خانواده است.
- خرید کالاهایی را که در کوتاه مدت برای خانواده میسر نیست (مانند مسکن، خودرو و تلویزیون) در بلندمدت و میان مدت امکان‌پذیر می‌سازد.
- مدیریت صحیح پس‌انداز در افزایش دارایی و امکان رسیدن به هدف‌های خانواده در کوتاه‌ترین زمان ممکن نقش مهمی دارد.
- و از جمله موجب امنیت خاطر اعضای خانواده را فراهم می‌آورد.

ستون هزینه‌های پیش‌بینی شده از جمع ستون
درآمدها به دست آورد (مطابق جدول ۱-۷).

۲- اگر درآمد خانواده در چند ماه گذشته ثابت
بوده است می‌توانید فرض کنید که درآمد ماه آینده
نیز مانند ماه گذشته خواهد بود.

۳- چنانچه اطلاعاتی که در اختیار دارید نشان
می‌دهد درآمد خانواده در ماه آینده با درآمد
ماه‌های قبل تفاوت خواهد داشت حتماً آن را وارد
کنید. ولی دقت کنید این اطلاعات صحیح و واقعی
باشند نه بر اساس حدس و گمان.

۴- هیچ‌وقت پیش‌بینی احتمال افزایش حقوق،
ارتقا یا ارث را به حساب رسیدن به هدف‌های
خانواده‌ی خود نگذارید. اگر خانواده با آن چه دارد
زندگی کند، اضافه حقوق، ارث یا هرگونه مبلغ
اضافی دیگر موفقیت خانواده را بیش‌تر می‌کند.

۵- در بعضی خانواده‌ها مخارج بر اساس در
آمد شوهر تنظیم می‌شود و درآمد زن صرف خرید
خودرو، خانه یا پس‌انداز خانواده می‌شود، تا اگر
درآمد خانواده به علت بیماری، بیکاری، بارداری
و... کاهش یافت خانواده با مشکل مواجه نشود. پس
لازم است درآمد زن نیز محاسبه شود. هرچند ممکن
است خانواده درباره‌ی آن چه در آینده به دست
می‌آورد اطلاعات و اختیار زیادی نداشته باشد ولی
می‌تواند هزینه‌ها را کاملاً برآورد کند و با یادداشت
کردن آن‌ها همواره هدف‌های خانواده را در نظر
بگیرد.

پس‌انداز خانواده را می‌توان با کم کردن جمع

جدول ۱-۷ جدول بودجه‌ی ماهانه و پس‌انداز

ماه:

پس‌انداز ماهانه	ریال	هزینه‌های ماهانه	ریال	درآمد ماهانه
		اجاره		درآمد شوهر
		تسهیلات (آب، برق، تلفن و گاز)		درآمد زن
		خوراک		درآمد از سود سپرده
		پوشاک		درآمد از اوراق مشارکت
		اتومبیل (بنزین، تعمیرات، پارکینگ، جریمه، ...)		درآمد از سهام
		اقساط ماهانه		دیگر درآمدها
		مهد کودک		
		بهداشت (دارو، درمان و ...)		
		مالیات		
		کادو		
		پذیرایی		
		مسافرت		
		شهریه‌ی مدرسه		
		کل هزینه		کل درآمد

۲- هدف‌های میان‌مدت: آن‌هایی که در چند سال آینده می‌خواهید به آن‌ها دست یابید، مانند خرید خودروی شخصی و تحصیلات دانشگاهی.

۳- هدف‌های بلند مدت: آن‌هایی که در زمان بازنشستگی می‌خواهید به آن‌ها برسید. این هدف‌ها را بر حسب اولویت زمانی طبقه‌بندی نمائید. سپس تعیین کنید برای رسیدن به هر هدف چه مقدار باید پس‌انداز کرد.

توجه

برای دستیابی به هدف‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت پس‌انداز کردن یک نیاز و ضرورت است.

فعالیت عملی ۱

۱- فهرستی از هدف‌های یک سال آینده‌ی خود را برشمارید. سپس محاسبه کنید برای رسیدن به آن‌ها چه مقدار پس‌انداز لازم دارید.

۷-۳ میزان پس‌انداز در خانواده

آن چه در آغاز مهم است این است که تعیین کنید برای رسیدن به هدف توافق شده به چه مقدار پس‌انداز نیاز دارید.

خیلی سخت نگیرید که به خانواده فشار زیادی وارد آید، خیلی هم آسان نگیرید که رسیدن به هدف غیرممکن شود. بلکه باید مطابق با وضعیت مالی خانواده درصدی از درآمد را به پس‌انداز اختصاص داد.

پس‌انداز یکی از ارکان مهم مدیریت بودجه در خانواده و وسیله‌ای است برای:

- مدیریت تعهدات مالی عادی

- رسیدن به هدف‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت؛

- آمادگی ورود به دوره‌ی بازنشستگی.

از این رو سعی کنید عادت به پس‌انداز کردن را در خانواده‌ی خود ایجاد کنید.

توجه

برای آن که خانواده‌تان بتواند در زندگی مصرفی یکنواخت داشته باشد، دچار فقر و ورشکستگی نشود به هدف‌های مالی خودنیز دست یابد، عادت به پس‌انداز کردن را در بین آنان ترویج کنید.

۷-۲ دلایل پس‌انداز کردن در خانواده

یکی از انگیزه‌هایی که خانواده را به پس‌انداز کردن تشویق می‌کند، هدف‌گذاری است. از هر عضو خانواده بخواهید که هدف‌های خود را تعیین کند و بنویسد چگونه می‌تواند به هدف‌های خود برسد. سپس هدف‌های خانواده را به سه گروه زیرتقسیم کنید:

۱- هدف‌های کوتاه مدت: آن‌هایی که در مدت کم‌تر از یک سال می‌خواهید به آن‌ها برسید، مانند پرداخت قرض و هزینه‌های اضطراری.

در هر وضعیت مالی که قرار دارید نباید هیچ وقت نرخ پس انداز را صفر بگیرید. فرض کنید خانواده، با توجه به درآمد، تصمیم گرفته است ۱۰ درصد از درآمد ماهانه ی خود را پس انداز کند. اگر کل در آمد خانواده ۳۰۰ هزار تومان باشد در این صورت:

$$۲۰۰۰۰۰ = ۳۰۰۰۰۰ \times ۱۰ \div ۱۰۰$$

یعنی شما ۲۷۰ هزار تومان برای مخارج و ۳۰ هزار تومان برای پس انداز اختصاص داده‌اید. پس باید هزینه‌ها را طوری تنظیم کنید که بیش تر از ۲۷۰ هزار تومان نشود.

خواست‌ها: کالاهایی هستند که زندگی ما را بهبود می‌بخشند. برای مثال خرید خودرو یک نیاز است، ولی داشتن خودروی گران قیمت یک خواست است. به علاوه خواست‌ها شامل انتخاب بین کیفیت کالاهایی است که خانواده از آن استفاده می‌کند. برای مثال گوشت مرغ در برابر گوشت قرمز، خودروی نو در برابر خودروی دست دوم، لباس میهمانی در برابر لباس کار و ... تقابل «خواست» در برابر «نیاز» را نشان می‌دهند.

آرزوها: کالاهایی هستند که نیاز اساسی خانواده نیستند ولی خانواده آرزو دارد آن‌ها را داشته باشد، مانند فرش تزیینی یا تابلوی نقاشی. این کالاهای را می‌توان از مازاد درآمد، پس از تأمین نیازها و خواست‌ها، خرید کرد.

۴-۷ راه های افزایش پس انداز

۴-۷-۱ تمایز بین خواست^۱، آرزو^۲ و نیاز^۳
در آغاز ارقام هزینه را مرور کنید. بهتر است برای این کار فهرستی از هزینه‌های خانواده برحسب اهمیت تهیه کنید. ترتیب اهمیت هزینه‌ها بسیار مهم است زیرا باید تفاوت بین نیازها، خواست‌ها و آرزوها را مشخص کنید. برای روشن شدن موضوع لازم است مفهوم سه واژه‌ی نیاز، خواست و آرزو بررسی شود.

نیازها: احتیاجات اساسی خانواده مانند غذا، پوشاک، مسکن، درمان و آموزش هستند که برای تأمین آن‌ها باید هزینه کنیم.

۱ - Wanted خواست

۲ - Desire آرزو

۳ - Need نیاز

توجه

سعی کنید قبل از خرید هر کالا، به خصوص کالاهای گران قیمت، اول آن را امتحان کنید، قرض بگیرید یا اجاره کنید تا مطمئن شوید که به این کالا نیاز دارید یا نه.

فعالیت عملی ۲

فهرستی از هزینه‌های ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را تهیه و آن را برحسب نیاز، خواست و آرزو تقسیم‌بندی کنید.

۲-۴-۷ تمایز بین هزینه‌های ثابت، متغیر و

دوره ای

هزینه‌ها را برحسب نوع به هزینه‌های ثابت، متغیر و دوره‌ای تقسیم کنید. سپس بررسی کنید چگونه می‌توان آن‌ها را کنترل کرد.

هزینه‌های ثابت:

هزینه‌هایی هستند که اغلب از یک ماه به ماه دیگر ثابت‌اند و به سختی می‌توان آن‌ها را کاهش داد، مانند هزینه‌های اجاره خانه، شهریه‌ی مدرسه‌ی بچه‌ها و... بعضی از هزینه‌های ثابت را می‌توان کاهش داد؛ اگر بچه‌ها را از مدرسه‌ی خصوصی به دولتی انتقال دهید، هزینه‌های آموزشی کاهش می‌یابد.

هزینه‌های متغیر:

هزینه‌هایی هستند که ماه به ماه تغییر می‌کنند و کاهش آن‌ها ساده‌تر است، مانند هزینه‌های آب، برق، تلفن، مواد غذایی، کالاهای

بدیهی است بعضی از ارقام هزینه را، که به نیازها مربوط‌اند، مانند اجاره بها و غذا نمی‌توان، یا به سختی می‌توان کاهش داد. اگرچه کاهش این هزینه‌ها نیز غیر ممکن نیست. مثلاً کاهش درجه‌ی حرارت خانه باعث صرفه‌جویی در سوخت و کاهش هزینه می‌شود. خرید یک جا، به جای خریدهای مکرر، باعث صرفه‌جویی در وقت، بنزین و هزینه می‌شود. هم‌چنین، تهیه‌ی برخی از کالاها در خانه به جای خرید آن‌ها از بازار نیز باعث کاهش هزینه‌ها می‌شود.

پس دستور العمل کلی این است که قبل از خرید هر کالا درباره‌ی آن فکر کنید و هر خریدی را به طور کامل ارزیابی نمائید. ضمناً مراقب باشید که تحت تأثیر جاذبه‌ی آنی مصرف قرار نگیرید. برای ارزیابی هزینه‌های خود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- ۱) آیا کالای در نظر گرفته شده یک نیاز است؟ خواست است؟ یا آرزوست؟
- ۲) آیا خرید این کالا مطابق اصول اعتقادی شماست؟
- ۳) آیا قصد دارید کالا را به طور نقدی بخرید یا قسطی؟
- ۴) آیا ارزش این کالا به سرعت کاهش می‌یابد؟
- ۵) هزینه‌ی نگهداری و سایر هزینه‌های این کالا چه قدر است؟

مصرفی و سایر خدمات.

هزینه‌های دوره‌ای: این هزینه‌ها معمولاً چند بار در سال پرداخت می‌شوند. بعضی از آن‌ها ممکن است تا زمان پرداخت مجدد فراموش شوند، مانند تعمیر خودرو، بیمه، تعویض عینک طبی، تعمیر وسایل خانه، هزینه‌ی دندان پزشکی و درمان، هدایا و ...

پی‌گیری دقیق برای کاستن از هزینه‌ها بسیار مهم است و باید به دنبال جاهایی گردید که بتوان هزینه‌ها را کاهش داد. با شناخت هزینه‌ها و دنبال کردن آن‌ها می‌توانید وضعیت بودجه‌ی خود را بهبود ببخشید.

توجه

الگوی صحیح مصرف می‌تواند در کاهش هزینه و در نتیجه افزایش پس‌انداز خانواده نقشی مهم داشته باشد.

۵-۷ ایجاد عادت در خانواده برای پس‌انداز کردن

به این منظور برای هریک از اعضای خانواده مبلغی در نظر می‌گیریم. این مبلغ را می‌توان در پاکتی جداگانه و به نام هر عضو اختصاص داد. نکته‌ی مهم این است که هر یک از اعضای خانواده باید تلاش کند هزینه‌های خود را با درآمد تعیین شده مطابق نماید. هرگاه در این کار موفق شود، جا دارد احساس غرور کند که با برنامه ریزی درست توانسته است بودجه‌ی خود را رعایت کند. اگر فردی نتوانست مطابق درآمد خود هزینه کند و دچار کمبود شد

به هیچ وجه نباید تا پایان ماه پولی در اختیار او گذاشت. در این زمینه باید کاملاً سخت گیر بود.

اگر عضوی تمام درآمد خود را خرج نکرد می‌تواند پس‌انداز کند و پس‌انداز به خودش تعلق دارد. می‌توانید مسابقه‌ای بین افراد خانواده ترتیب دهید. فردی که بیش‌ترین درصد درآمد خود را پس‌انداز کرده است برنده‌ی مسابقه محسوب خواهد شد.

برای مثال یکی از اعضای خانواده ۲۰ درصد، دیگری ۵۰ درصد و بقیه ۱۰ درصد درآمد خود را پس‌انداز کرده‌اند. فردی که ۵۰ درصد درآمد را پس‌انداز کرده است، برنده خواهد بود. هم‌چنین، می‌توانید برای فردی که کم‌ترین درصد پس‌انداز را داشته است جریمه تعیین کنید. جایزه و جریمه می‌تواند غیرنقدی باشد، مانند شستن ظروف و نظافت منزل یا معاف شدن از آن‌ها.

نکته‌ی مهم این است که اعضای خانواده عادت کنند دخل و خرج خود را به نحوی تنظیم نمایند که بتوانند پس‌انداز کنند.

۶-۷ آشنایی با روش های پس انداز در خانواده

اگر مقدار پول پس انداز شده آن قدر ناچیز است که نمی توان آن را در بانک گذاشت، نگران نباشید. پاکت، کیف یا قلک کوچکی تهیه کنید و چنین پولی را در یکی از آن ها پس انداز کنید و بعد از چند ماه که به حد کافی رسید درباره ی آن تصمیم بگیرید. اگر پول پس انداز شده را در خانه نگهداری کنید نه تنها هیچ بازدهی به آن تعلق نمی گیرد بلکه در معرض خطراتی مانند دزدی، آتش سوزی و غیر آن ها قرار می گیرد. به علاوه اگر پول در دسترس باشد ممکن است خانواده تحت تأثیر وسوسه ی آنی خرید قرار گیرد. پس بهتر است حتی اگر مقدار پس انداز خانواده ناچیز باشد آن را در حسابی جداگانه بگذارید. مدیریت پس انداز می تواند در افزایش رفاه خانواده و در نتیجه افزایش سرعت رسیدن به هدف های خانواده نقش مهمی داشته باشد. بنابراین، خانواده می تواند پس انداز خود را با توجه به مقدار و مدت پس انداز به طریقی نگهداری کند که دارای بالاترین بازدهی و کم ترین میزان مخاطره باشد. این راه ها عبارت اند از:

۱-۶-۷ سپرده گذاری

یکی از کم مخاطره ترین و شاید ساده ترین راه های نگهداری پس انداز این است که به نزدیک ترین بانک محل زندگی یا کار خود مراجعه و اندوخته را سپرده گذاری کنید.

کم ترین فایده ی این روش آن است که پول شما را از دسترس دور نگه می دارد و باعث می شود تحت تأثیر وسوسه های آنی خرید قرار نگیرید و تنها زمانی از حساب خود برداشت کنید که نیاز واقعی داشته باشید. امروزه در کشور ما انواع روش های سپرده گذاری به شرح زیر است:

۱-۱-۶-۷ سپرده گذاری به صورت قرض الحسنه

حسن این روش آن است که علاوه بر تضمین اصل پول، آن را از خطرهایی مانند دزدی، آتش سوزی و ... حفظ می کند. هم چنین بانک ها برای تشویق سپرده گذاران قرض الحسنه و پس انداز برحسب قرعه جایزه می دهند.

بیش تر بدانید

سپرده گذاری در بانک ها به صورت قرض الحسنه باعث می شود که فرد از طریق بانک بتواند به آن دسته از افراد جامعه که برای رفع نیازهای عمومی و ضروری خود بضاعت کافی ندارند وام دهد و از این طریق مشکل آن ها را حل کند. با توجه به گسترش بانک ها در دورافتاده ترین روستاها برای فرد امکان کمک به فقیرترین افراد جامعه فراهم شده است. از این رو به خانواده ها توصیه می شود در این سنت نیکو مشارکت کنند.

خداوند در سوره ی مبارکه ی حدید آیه ی ۱۱ می فرماید: " کیست که به خدا قرض نیکو دهد تا خدا آن را چندین برابر به او برگرداند و پاداشی با لطف و کرامت به او عطا فرماید."

علی الحساب این نوع سپرده گذاری با توجه به دوره‌ی قرارداد متفاوت است .

هرچه دوره‌ی سپرده گذاری طولانی تر باشد، نرخ سود نیز بیش تر است. این نوع سپرده گذاری بی مخاطره است ، زیرا اصل پول تضمین شده است. هر وقت نیاز داشته باشید می‌توانید اصل مبلغ را دریافت کنید ولی اگر اصل پول قبل از سر رسید دریافت شود، سود مطابق سپرده های کوتاه مدت تر محاسبه می‌شود. برای مثال اگر سپرده‌ای یک ساله را بعد از ۸ ماه دریافت کنید، سود بر اساس قرار داد ۶ ماهه و اگر بعد از ۵ ماه دریافت کنید سود بر مبنای سه ماهه محاسبه می‌شود.

۷-۶-۲ اوراق مشارکت

روش دیگر نگهداری پس انداز ، خرید اوراق مشارکت است. این اوراق برای اجرای پروژه‌هایی خاص منتشر می‌شود و اصل سرمایه را دولت یا بانک مرکزی تضمین می‌کند. این اوراق، بی‌نام و به صورت یک‌ساله تا پنج ساله‌اند. سود این اوراق هر سه ماه یک‌بار پرداخت می‌شود. حسن این اوراق در آن است که به محض مراجعه به بانک قابل تبدیل شدن به پول است. به علاوه، نرخ سود آن به صورت روزانه محاسبه می‌شود. یعنی اگر شما اوراق مشارکت پنج ساله را بعد از مدتی کوتاه به بانک بفروشید، سود تا همان روز محاسبه و به شما پرداخت می‌شود. از آن جا که این اوراق بی‌نام‌اند، ممکن است در معرض دزدی و سایر مخاطرات مانند آتش سوزی و غیره قرار گیرند. بنابراین باید

۷-۶-۱-۲ سپرده گذاری کوتاه مدت:

در این نوع سپرده گذاری، علاوه بر تضمین اصل پول و ایمنی آن در برابر خطرها، بازدهی (سود) نیز به آن تعلق می‌گیرد. این حسن را نیز دارد که هر زمان به کل پس انداز یا بخشی از آن نیاز داشته باشید می‌توانید آن را از حساب خود برداشت کنید. باید توجه داشت چون سود این نوع سپرده‌ها در بیش تر بانک‌ها بر اساس سه ماهه محاسبه می‌شود، اگر قبل از سه ماه از حساب خود برداشت کنید ، فقط به باقی مانده‌ی حساب سود تعلق می‌گیرد.

۷-۶-۱-۳ سپرده گذاری بلند مدت

این نوع سپرده گذاری طی قراردادهای یک ساله ، دوساله ، سه ساله و پنج ساله ، بین بانک و سپرده‌گذار صورت می‌گیرد. نرخ‌های سود

در حفظ و نگه داری آن ها کوشا باشید.

۳-۶-۷ اوراق سهام

روش دیگر نگه‌داری پس‌انداز خرید اوراق سهام است. این اوراق همان سهام شرکت‌های گوناگون است که در بازار عرضه می‌شود. در این نوع اوراق، درست برخلاف انواع سپرده‌گذاری‌ها و اوراق مشارکت، اصل آن تضمین نشده است. از این رو قیمت سهام با توجه به وضعیت اقتصادی کشور و وضعیت درونی شرکت در حال تغییر است. سود آن هم مقداری ثابت نیست. این سود سالانه پرداخت می‌شود. بنابراین عایدی فرد با خرید اوراق سهام از دو منبع به دست می‌آید:

۱- تغییر قیمت سهم

۲- سود سهم

که هر دو تحت تأثیر شرایط حاکم بر اقتصاد است. از این رو خرید این نوع اوراق با خطرهای بسیار مواجه است و خریداران باید برای جلوگیری از مخاطره‌ی زیاد آن با مشاوره‌ی متخصصان مربوط سبدي از سهم‌های مختلف را نگه‌داری کنند.

۷-۷ نحوه‌ی تخصیص پس‌انداز

خانواده برای نگه‌داری پس‌انداز خود باید بازدهی انواع سرمایه‌گذاری‌ها را با یکدیگر مقایسه کند. از این رو باید اجزای تشکیل دهنده‌ی بازدهی را بشناسد. بازدهی هر سرمایه‌گذاری به دو عامل بستگی دارد:

۱- خالص نرخ سود: سودی که انتظار دارید به

سرمایه‌گذاری تعلق بگیرد.

۲- هزینه‌ی مخاطره: با هر نوع سرمایه‌گذاری مخاطره‌ای وجود دارد.

مخاطره در روش‌های سرمایه‌گذاری قبلی، انواع سپرده‌گذاری و اوراق مشارکت صفر است. پس خالص نرخ سود می‌تواند همان بازدهی که انتظار دارید منظور شود ولی درباره‌ی اوراق سهام این طور نیست. خانواده می‌تواند برای کاهش مخاطره، ترکیبی از انواع روش‌ها (سپرده‌گذاری، اوراق مشارکت و سهام) را به کار گیرد.

فعالیت عملی ۳

- پس‌انداز ماهانه‌ی شما چه مقدار است؟
- به چه روشی آن را نگه‌داری می‌کنید؟
- هر یک از روش‌ها چه مقدار بازدهی دارد؟
- جدولی تهیه کنید و نحوه‌ی نگه‌داری پس‌انداز خانواده را شرح دهید.

چنانچه قصد دارید برای خود یا دیگری دفترچه‌ی حساب پس‌انداز بانکی (قرض‌الحسنه، سپرده‌گذاری کوتاه مدت، سپرده‌گذاری بلند مدت و...) باز کنید باید ببینید آیا شرایط لازم را برای افتتاح حساب دارید یا خیر.

آیا می‌توانید بگویید شرایط باز کردن حساب پس‌انداز چیست؟

۷-۸ عوامل مؤثر بر موفقیت

باید توجه داشته باشید در بسیاری از موارد خرج کردن بیش تر موجب افزایش رفاه خانواده نمی شود. اعضای خانواده باید سعی کنند که اوقات بیش تری دور هم باشند و با مصاحبت بایکدیگر رفاه بیش تری برای خود فراهم کنند. باید به صحبت های همه ی اعضای خانواده گوش داد، زیرا ممکن است ایده ای داشته باشند که به افزایش رفاه خانواده کمک کند.

برای تضمین موفقیت دستیابی به هدف های بودجه ی خانواده و کسب موفقیت در فراهم آوردن پس انداز لازم جهت نیل به اهداف خانواده سه اصل ارتباط، همکاری و کنترل اعضای خانواده بسیار مهم است.

• **ارتباط:** بسیار لازم است که درباره ی نیازها و خواسته های هر یک از اعضای خانواده بحث شود.

• **همکاری:** بچه ها به خوبی بزرگترها باید احساس کنند که جزئی از برنامه اند. اگر در این فرایند مشارکت داشته باشند شانس^۱ رسیدن به هدف مالی افزایش می یابد.

• **کنترل:** هر عضو خانواده باید وظیفه و مسئولیت خود را بداند و از مخارج غیر ضروری خودداری و در مقابل وسوسه های مصرف مقاومت کند. گفتنی است برای تنظیم بودجه هیچ فرمول مشخصی که بتوان برای همه ی خانواده ها به کار برد، وجود ندارد.

توجه

راز موفقیت هر خانواده در تشکیل پس انداز، آن است که بتواند بودجه ی خاص خود را با توجه به نیاز و هدف ها طراحی و سه اصل ارتباط، همکاری و کنترل را نیز در آن رعایت کند.

۱- شانس، امکان، احتمال، فرصت، مجال (Chance)

چکیده

و به این ترتیب پس انداز شما افزایش خواهد یافت. برای حفظ پس انداز از خطرِ وسوسه‌ی آنی خرید، دزدی، آتش سوزی و سایر خطرهای هرگز پس انداز خود را در خانه نگه‌داری نکنید. به علاوه نگه‌داری پس انداز در خانه، شما را از به دست آوردن بازدهی پس انداز محروم می‌کند. بنابراین با توجه به سود و مخاطره‌ی انواع سرمایه‌گذاری‌ها، روش یا ترکیب مناسبی را برای نگه‌داری پس انداز خود انتخاب کنید.

در این واحد کار با مفهوم پس انداز آشنا شدید. از آنجا که پس انداز مانده‌ی درآمد از مصرف است و افزایش درآمد نیز تا حدی خارج از کنترل خانواده است، از این رو کنترل مصرف می‌تواند نقش مهمی در افزایش پس انداز خانواده، در نتیجه دسترسی به هدف‌های مالی خانواده داشته باشد. هزینه‌ها را باید برحسب نیاز، خواست و آرزو تقسیم‌بندی کنید، مخارج غیر ضروری را پیدا و آن‌ها را حذف کنید

آزمون پایانی نظری واحد کار هفتم

- ۱- پس انداز را تعریف کنید.
- ۲- دارایی خانواده چگونه به وجود می‌آید؟
- ۳- تفاوت بین نیاز، خواست و آرزو را شرح دهید.
- ۴- پس انداز چه نقشی در زندگی مالی خانواده دارد؟
- ۵- روش‌های مختلف نگه‌داری پس انداز را نام ببرید؟
- ۶- چرا پس انداز خانواده نباید در خانه نگه‌داری شود؟

آزمون پایانی عملی واحد کار هفتم

بودجه‌ای برای ماه آینده‌ی خانواده‌ی خود تنظیم کنید. در پایان ماه بررسی کنید آیا توانسته‌اید به پس انداز برنامه‌ریزی شده دست یابید. در صورت موفقیت دلایل آن را شرح دهید و اگر موفق نشده‌اید دلایل آن را بیان کنید. تعیین کنید چه هزینه‌های اضافی کرده‌اید که می‌شد آن‌ها را حذف کرد. نتایج به دست آمده را گزارش دهید.

واحد کار ۸

چرخه‌ی موفقیت

گر جهان زلزله گیرد غم ویرانی نیست

هر که را خیمه به صحرای قناعت زده‌اند

سعدی

هدف های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

۱- مراحل مختلف تنظیم بودجه را تا رسیدن به موفقیت بیان کند.

۲- چرخه‌ی^۱ موفقیت را در زندگی به کار بندد.

۳- تناسب مالی خانواده‌ی خود را بیازماید.

۴- وظایف مشاور اقتصادی را شرح دهد.

پیش آزمون واحد کار هشتم

در مقابل پاسخ صحیح علامت × بگذارید.

۱- بدهی نوعی عدم تناسب مالی است.

صحیح غلط

۲- برای تمام خانواده‌ها می‌توان برنامه‌ی مالی یکسانی ارائه داد.

صحیح غلط

۳- درآمد، نیاز و سلیقه ارکان اصلی برنامه‌های مالی هر خانواده است.

صحیح غلط

۴- در صورت مواجه شدن با مشکل مالی باید به مشاور اقتصادی مراجعه کرد.

صحیح غلط

۵- مشاور اقتصادی با توجه به میزان تناسب مالی خانواده، به ارائه‌ی راهکارها می‌پردازد.

صحیح غلط

می‌توانید از جدول‌های تهیه شده در واحدهای کار قبل استفاده کنید و هزینه‌های خانواده را به صورت روزانه ثبت نمائید. سپس هزینه‌های روزانه را در جدول‌های هفتگی و ماهانه وارد کنید. در آغاز، چنین اقدامی ممکن است خسته کننده به نظر برسد، ولی با انجام مستمر آن به تدریج عادت‌های صحیح جانشین عادت‌های غلط می‌شوند.

۳-۱-۸ مقایسه‌ی عملکرد واقعی با میزان

برنامه‌ریزی شده در بودجه

این مرحله‌ی بسیار اساسی است و شامل نگرشی کلی به درآمدها و هزینه‌ها به طور همزمان است. با این کار متوجه خواهید شد مخارج خانواده‌ی خود را چه مقدار، کجا و چگونه تعدیل کنید تا با مشکل مواجه نشوید. این کار را دست کم یک بار در ماه انجام دهید.

۴-۱-۸ تعدیل

تهیه‌ی برنامه‌ای ایده آل در وهله‌ی نخست تقریباً غیر ممکن است. به طور کلی برنامه‌ریزی فرایندی وقت گیر است و برای تطبیق درآمد و هزینه‌ها باید اطلاعات و تجربه‌ی کافی داشته باشید.

شاید لازم باشد مخارج خود را در زمینه‌هایی خاص کم و در زمینه‌های دیگر زیاد کنید. پس برنامه‌ی خود را به نحوی تعدیل کنید تا با نیازهای شما و خانواده‌تان مطابقت داشته باشد. این تنها راهی

در واحدهای کار قبلی با مراحل تنظیم و کنترل بودجه آشنا شدید. در این بخش با استفاده از چرخه‌ی موفقیت، مراحل مدیریت مالی را از ابتدا تا انتها پی می‌گیریم. برای این که در زندگی مالی خود تغییر ایجاد کنید، لازم است سیستمی^۱ داشته باشید که بتوانید آن را در زندگی به کار برید. چرخه‌ی موفقیت سیستمی است که معمولاً در بنگاه‌ها به کار می‌رود اما برای خانواده نیز می‌تواند به کار رود. این چرخه به خانواده کمک می‌کند مطابق برنامه و حتی بهتر از آن عمل کند.

۱-۸ مراحل چرخه‌ی موفقیت

۱-۱-۸ تنظیم برنامه‌ی هدف

همان‌طور که بدون برنامه و نقشه نمی‌توانید به جایی سفر کنید بدون نقشه نیز نمی‌توانید برنامه‌ی مالی خود را تنظیم کنید. از این رو، پس از مشخص شدن درآمد خالص خانواده، برای نزدیک شدن به هدف‌های مالی خود باید برنامه‌ریزی کنید که چگونه پول خود را مطابق معمول، به روز هزینه کنید.

۲-۱-۸ ثبت و پی‌گیری مخارج

بعد از تعیین مخارج ماهانه، هرگونه هزینه را ثبت کنید تا بتوانید پیشرفت خود را ارزیابی کنید. برای انجام این کار راه‌های زیادی وجود دارد، مانند کامپیوتر و نرم افزارهای خاص آن. به علاوه، شما

۱- مجموعه‌ی منظم و قابل درکی از حقایق، اصول، نظریه و امثال آن‌ها در زمینه‌ای خاص از دانش یا اندیشه را سیستم (System) گویند.

۲-۸ وظایف مشاور اقتصادی خانواده

رسیدن به سلامت مالی و تداوم آن در آینده، آرزوی هر فرد و خانواده‌ای است و به دانش معاش، برنامه‌ریزی و تعهد همه‌ی اعضای خانواده نیاز دارد. خانواده‌هایی که با مشکل مالی مواجه‌اند و به مقابله‌ی با آن قادر نیستند به بیماری مالی دچار شده‌اند. پس، توصیه می‌شود از مشاور اقتصادی خانواده کمک بگیرند. وظایف مشاور اقتصادی خانواده عبارت‌اند از:

۱- تقسیم‌بندی هدف‌های خانواده به هدف‌های قابل دسترس و زمان‌بندی شده و سپس تبدیل این هدف‌های واقعی به هدف‌های مالی؛

۲- کمک به خانواده به منظور تأمین پس‌انداز لازم برای رسیدن به هدف‌ها، نیازها و خواست‌های خود از طریق تجزیه و تحلیل هزینه‌های خانواده؛

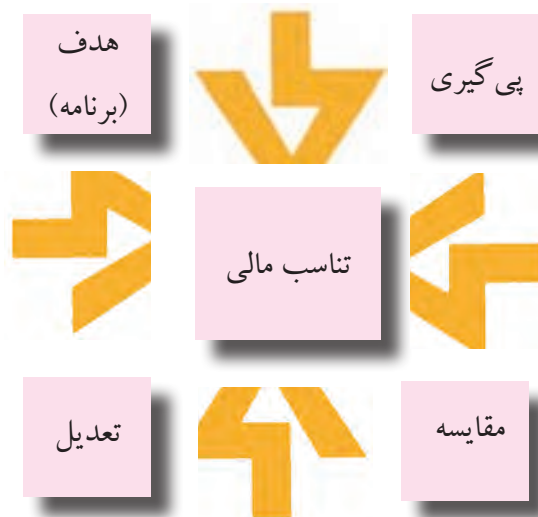
۳- کمک به خانواده‌ای که دچار بدهی شده و سلامت مالی آن در خطر است، به طوری که خانواده با تنظیم بودجه بتواند به زمان‌بندی بدهی‌ها و پرداخت آن‌ها در کوتاه‌ترین مدت ممکن پردازد؛

۴- کمک به خانواده برای انتخاب روش مناسب نگهداری پس‌انداز به طوری که بیش‌ترین بازدهی را داشته باشد؛

۵- سایر مشاوره‌های لازم.

است که موفقیت مالی‌تان را تضمین می‌کند. به نمودار زیر توجه کنید:

نمودار ۱-۴ چرخه‌ی موفقیت

توجه

برنامه‌ی مالی خانواده باید با توجه به درآمدها، نیازها و سلیقه‌های خانواده تنظیم شود. سپس با مقایسه‌ی عملکرد واقعی با بودجه‌ی برنامه‌ریزی شده می‌توان مشخص کرد نیاز به تعدیل در برنامه هست یا خیر. بنابراین ارائه‌ی برنامه‌ی مالی یکسان برای همه‌ی خانواده‌ها میسر نیست.

اکنون زمان آن فرا رسیده است تا با استفاده از آموخته‌های خود در این پودمان بتوانید به عنوان مشاور اقتصادی، بودجه‌ی خانواده‌ی خود یا سایر خانواده‌هایی را که دچار مشکل مالی‌اند تنظیم کنید، به طوری که سلامت مالی به خانواده بازگردد.

۳-۸ ارائه‌ی آزمون تناسب مالی

مشاور اقتصادی خانواده می‌تواند پرسش‌نامه‌ای شبیه نمونه‌ی زیر را برای شناسایی وضعیت تناسب مالی خانواده طراحی کند.

مشاور اقتصادی خانواده می‌تواند به خانواده در اولویت‌بندی هدف‌ها و تنظیم بودجه تا رسیدن به موفقیت کمک کند. هم‌چنین، می‌تواند راه‌های نگهداری پس‌انداز را برای تسریع در رسیدن به هدف‌های خانواده نشان دهد.

خانواده‌هایی که دچار بدهی‌اند می‌توانند از خدمات مشاوران اقتصادی خانواده کمک بگیرند.

آزمون تناسب مالی

پرسش	بلی	خیر
۱- آیا اجاره بهای خانه به موقع پرداخت می‌شود؟		
۲- آیا حساب جاری (چک) در هر ماه در تعادل است؟		
۳- آیا قیمت کالاهای مورد نیاز خانواده را قبل از خرید در فروشگاه‌های مختلف کنترل می‌کنید؟		
۴- آیا مخارج دوره‌ای خانواده‌ی خود را مانند مالیات بیمه و ... را پیش‌بینی می‌کنید؟		
۵- آیا سعی می‌کنید اطلاعاتی درباره‌ی مراکزی که می‌توان کالاهای نیاز را در آن‌جا ارزان‌تر خرید کرد به دست آورید؟		
۶- آیا خرید اقساطی بدون اجاره بها کم‌تر از ۲۰ درصد درآمد خالص خانواده‌ی شماست؟		
۷- آیا خرید اقساطی با اجاره بها کم‌تر از ۴۰ درصد درآمد خالص خانواده‌ی شماست؟		
۸- آیا شما ۱۰ درصد از درآمد خالص خود را پس‌انداز می‌کنید؟		
۹- آیا مقدار پس‌انداز به اندازه‌ی سه ماه درآمد خالص خانواده است؟		
۱۰- آیا خانواده در صورت چک توجه دارد که حتماً پول در حساب داشته باشد؟		
۱۱- آیا پس‌انداز خانواده در بانک یا سرمایه‌گذاری دارای بازده نگه‌داری می‌شود؟		

فعالیت عملی

در مقام مشاور اقتصادی خانواده، آزمون تناسب مالی را برای خانواده‌ی خود انجام دهید. بررسی کنید تناسب مالی خانواده در حد پذیرفتنی، متوسط یا ضعیف است؟

چکیده

در این واحد کار با مراحل چرخه‌ی موفقیت شامل برنامه، پی‌گیری، مقایسه و تعدیل آشنا شدید. توصیه می‌شود خانواده‌ها به خصوص خانواده‌هایی که دچار عدم تناسب مالی‌اند به مشاور اقتصادی خانواده مراجعه کنند. مشاور اقتصادی، با اولویت‌بندی هدف‌ها و تجزیه و تحلیل درآمدها و هزینه‌ها، خانواده را تا رسیدن به تناسب مالی کامل راهنمایی می‌کند.

۱- اگر به پرسش‌های ۹ تا ۱۱ جواب بلی داده‌اید، تناسب مالی خانواده‌ی شما پذیرفتنی است ولی نقاط ضعف محدود نیز باید برطرف شوند.

۲- اگر به پرسش‌های ۶ تا ۸ جواب بلی داده‌اید، تناسب مالی خانواده‌ی شما متوسط است، ولی سلامت مالی‌تان در خطر افتاده است. پس نقاط ضعف باید قبل از رسیدن به بحران مالی در خانواده اصلاح شوند.

۳- اگر به پرسش‌های ۱ تا ۵ جواب بلی داده‌اید، تناسب مالی خانواده‌ی شما ضعیف است. در این صورت سلامت مالی خانواده به خطر افتاده است و به زودی دچار بحران مالی خواهید شد.

مشاور خانواده با تکمیل پرسش‌نامه‌ای نظیر نمونه‌ی قبلی به میزان تناسب مالی خانواده پی خواهد برد و بر اساس آن می‌تواند بودجه‌ی خانواده را تنظیم کند. به این ترتیب خانواده دوباره سلامت مالی خود را به دست خواهد آورد.

هم‌چنین، او با اولویت‌بندی هدف‌ها برحسب نوع و زمان و تجزیه و تحلیل درآمدها و هزینه‌ها و با توجه به منابع مالی، نیازها و سلیقه‌های خانواده، کمک خواهد کرد تا خانواده در کوتاه‌ترین مدت ممکن، علاوه بر رسیدن به هدف‌ها به تناسب مالی نیز دست یابد.

آزمون پایانی نظری واحد کار هشتم

۱- مراحل چرخه‌ی موفقیت را نام ببرید.

۲- چه عواملی در تعیین برنامه‌ی مالی خانواده نقش دارند؟

۳- وظایف مشاور اقتصادی خانواده را تعریف کنید.

آزمون پایانی عملی واحد کار هشتم

بودجه‌ی خانواده‌ای را که در وضعیت تناسب مالی ضعیف است تنظیم و چرخه‌ی موفقیت آن را رسم کنید.